Glas zaveznikov

Leto II · Št. 466 — Informacijski dnevnik A. I. S. — Cena 5 lir

TRST, torek 24. decembra 1946

UREDNIŠTVO: Via S. Pellico 8 - Telefon št. 93854 in 94443

OGLASI: Cena za milimeter višine (širina ena kolona): trgovski L. 27, mrtvaški L. 56 (osmrtnice L. 100), objave L. 20, finančni in pravni oglasi L. 45. V vsebini lista (tekstni oglasi) L. 45. Davek ni vštet. Plačljivo vnaprej. Oglase sprejema izključno: S.P.I. Società per la Pubblicità in Italia, Trst, ul. Silvio Pellico št. 4, tel. 94044. Cena posamezne številke L. 5; zaostale L. 10. Rokopisov ne vračamo.

Za srečo otroka ob rojstvu Življenja

Tudi nocoj, na rojstno noč Deteta, ga bom brškone videl. Dete, ki je še rojeno in ki še okuša strup življenjskega boja.

Ko se ob kesni nočni uri vračam domov, ga stalno videvam. Vsako noč na istem mestu. V kotičku zatemnjenega izložbenega okna sedi — nepremično, s prosečo suhljato ročico. Brez besede. Govore le njegove temne oči, pogreznjene v očesne dupline bledega, sestradanega obraza.

Mimo hiti Življenje. Tudi nocoj, na rojstni večer Deteta. Dete pa sedi v kotičku pred spuščenim železnim zastorom izložbenega okna, kjer so se čez dan lesketala s srebrom posuta božična darila in mraz, ki ga skromno vojaško blago ne more ustavljati, mu je morda edini občutek tega Velikega večera, te simbolične noči Rojstva novega življenja.

Morda sedi v sosednji ulici v kotičku vežnih vrat njegov dvojnik v bedi, morda sedi v bližnji gostilni njegov oče, ki v vino pretaplja skromno milost, ki je je bil deležen njegov otrok. Tega ne vidim. Toda vidim tega otroka, ki sedi na nocojšnjo noč, kot je sedel včeraj na ulici, da trpi, da mu je mati lakota, oče mraz ter sestra bedna in brezigledna bodočnost. In dokler ga bom videl, čeprav edinega, bo mraz tudi meni v toplo zakurjeni sobi, bo prazno v mojem srcu tudi sredi ljubezni in duša mi ne bo mogla razumeti upravičenosti velike simbolike Rojstva nocojšnjega večera.

Toda ni sam — na tisoče jih je danes. Božje Dete, ki je bilo na nocojšnjo noč pred tisoč devet sto šest in štiridesetimi leti rojeno v Betlehemu, je imelo streho, toploto ter hrano materine skrbi in od povsod so se mu prišli poklonit: ono in tisoči njemu enakih pa ima nad seboj le streho, zimske noči, v srcu praznino. Le redki, prav redki se ustavljajo ob njegovi pojavi in mu skušajo z majhno naklonjenostjo vzbuditi v duši iskrico vere v boljše dni, v plemenitost človeka in pravičnost družbe.

Življenje ni pravljica. In četudi se je morda komu zdela do včeraj, so danes, ko šele prav doživljamo vse posledice povojnih krčev, vsakomur morale razbiti iluzije razvaline, iz katerih vstajamo, brezno, na robu katerega se negotovo lovimo in pogostne sence, ki jim še ni dovolj dosedanjega trpljenja, jarma nesvobode in teptanja človeka, ki pa kriče po novi krvi, novih žrtvah, novem davku, ki naj ga že skoraj do kraja izsesani Človek plača na račun nečesa, kar bi prineslo samo novo prokletstvo.

Iluzije so razbite in življenje v vsej grozeči stvarnosti je kot mrtvaška preproga razprostrto pred nami. Na njej ni veselih barv sončnega jutra, večerne zarje poletnega zatona, prosojne modrine noči ob morju, kjer v daljavi valovi gibljejo senco čolniča, v katerem sedi objeta ljubezen. Sklepetajoče mrzle barve mračne jeseni in zime so, kjer skozi rosenje in meglo iz daljave komaj, komaj zaznavno mežika luč kažipota Človeku v novi dan.

Za razvalinami prihajajo kotanje, opaljeni gozdovi so posejani z grobovi znanih in neznanih, ki jih je terjala sla moritve. Med temi žalostnimi dokazi se gibljejo sence brezdomcev, ki iščejo svoje. Tudi naš Otrok je med njimi.

Človek se mora zgroziti ob tem pogledu, če v srcu še ni zamrlo vse, kar imenujemo dobro in plemenito. Nocoj, na praznik Rojstva je širom Evrope na tisoče, sto tisoče komaj rojenih otrok, ki pa že morajo okušati težave neenakega boja, ki jim ga je vsililo življenje.

Nocoj, na tiho mogočni praznik Otroka, simbola novega življenja, novih upov, nove bodočnosti, ko se v Rojstvu morda rešuje usoda človeštva, ne smemo mimo bednih malih. Ne smemo hladno in brez duše mimo njih, ki so večna kal nas samih, večno klijoče in razvijajoče se presnavljanje, naše ponovno prihajanje na svet in življenje, ko nas že davno ni več.

Mi ne pomenimo več mnogo. Utrujeni smo že in senca smrti je že šla mimo nas. Toda senca smrti na nocojšnji dan Rojstva ne sme pasti na naše otroke. Ti morajo živeti.

Če je na našem svetu ostalo še količkaj sreče, potem jo na nocojšnji večer Otroka razdelimo med naše otroke. Svoje in tuje. Da bi se otrok, nežna cvetka življenja, razvijal brez pritiska teže boja, skozi katere ga se prebijamo dan za dnem mi ostali, da bi se razvijal in krepil, da bi užival svojo srečo, dosegel svoje ideale in potem jutri sam dajal življenje novemu življenju. Odmaknjenim od sebe in svojih skrbi bo v tej čudoviti predanosti novemu življenju, v katerem gledamo svoje spomine, morda uspelo, da bomo morda kljub žrtvovanju in samopremagovanju spoznali in razumeli osnovni zakon sveta — vedno žrtvovanje za novo življenje.

Ob skromni ali bogati mizi mora biti sreča otroka ob nocojšnjem spominu na veliki betlehemski dogodek glavna misel vsakogar izmed nas. Drobna lučka, ki bo zagorela ob jaslicah — luč novega Življenja nam bo pomagala, da bomo pozabili vse tiste boli, ki nam jih povzroča izostanek dragih, ki jih je terjalo življenje, tuja streha, ki nam morda ščiti glavo in vse druge tegobe težkega časa, katerega preživljamo. Novo Življenje, ki ga bomo videli v hlevcu, nam bo razodelo, da bomo premagali sedanjost, da bomo živeli, dokler bomo porajali mlado življenje in skrbeli za njegov razvoj.

Naš otrok potem morda nocoj ne bo sedel v kotičku ob izložbenem oknu in strmel za mimoidočimi. Morda bo tudi on sedel v topli sobi ob jaslicah, kjer mu bo namesto mraka ležal na licih nasmeh, ko bo pred seboj gledal Življenje. Božič, praznik Rojstva, praznik Otroka bo imel potem vso pravo, polno vsebino, potem bo ob sreči otroka res pravi praznik.

T. LISEC

Akad. slikar Zoran Mušič

Ob misli na skrivnost Učlovečenja božjega in na svetonočni mir naj bi izginilo vse, kar tare in razdvaja svet.

Krščanska kultura osnova naše bitnosti

Ko so naši predniki prišli — in tega bo že več kot trinajst stoletij — iz evrazijskih step na ozemlje, ki ga imenujemo Slovenija, so stopili v stik z evropsko civilizacijo in kulturo.

Najprej s civilizacijo, t. j. z drugačnim načinom življenja predvsem v tvarnih pogojih. Stari Slovani niso bili Bog si ga vedi kako posebno bojeviti. Niso oboževali orožja in ne vojn, čeprav so se bojda radi prepirali, posebno med seboj. Še zdaleč niso bili v vojnih veščinah kos različnim narodom, ki so prej ali pozneje hodili po istih poteh: Gotom, Langobardom, Avarom, Hunom, Bolgarom in drugim.

Toda imeli so v svoji naravi nekaj, kar je bilo pomembnejše za njihov obstanek, kakor je bila bojna sposobnost njihovih sovražnikov: edini izmed «prišlekov» so naši predniki bili poljedelci. To svojstvo jih je prikovalo na zemljo, kjer so se ustavili in pognali globoke korenine, ki jih ni mogel pozneje noben vihar več izruvati.

Njihova slaba stran je bila v majhnem številu in v manjvrednı civilizaciji. Premalo naših prednikov je prišlo v planinske kraje med Donavo in morjem, da bi jih mogli zasesti in ubraniti proti številnejšim sosedom, ki so se kmalu začeli zanimati za slovansko zemljo. Pa še tisti naši predniki, ki so se tod naselili, so bili miroljubni.

Zato smo v dolgih stoletjih izgubljali obrobne pokrajine drugo za drugo in končno se je naša zemlja skrčila na približno eno petino tistega, kar so naši predniki zasedli pred več kot tisoč leti. Jemali so nam vas za vasjo, dolino za dolino; velike in bogate pokrajine so šle v izgubo, toda naše jedro ni bilo načeto.

Pač pa so naši predniki klonili pred bolj civiliziranimi sosedi. Le-ti so jih vojaško premagali in gospodarsko zasužnjili. Stoletja so jih držali v manjvrednosti in niso jim dali prave možnosti, da bi se razvijali in napredovali.

Stara resnica je, da višja civilizacija končno premaga nižjo. Tako so tudi naši predniki izgubili samostojnost. Ta izguba je bila šolnina za višjo civilizacijo, ki je Slovence počasi vsrkala in naredila iz njih Evropce, Srednjeevropce.

Istočasno s civilizacijo so naši predniki prišli v stik z evropsko kulturo. Tu se jim je odprl še čisto drugačen svet. Boleče sicer in z velikimi stroški je slovenski narod v dolgih stoletjih sprejemal višjo civilizacijo in kulturo, vendar se je sčasoma le vključil v evropsko kulturno ozračje, katerega del je postal.

Kakšna je bila ta višja kultura, ki je v dolgih stoletjih naredila slovenski narod iz primitivne slovanske narodnostne skupine na prevalu med evropskim kulturnim svetom in Azijo? Bila je to kultura, ki je imela svoje korenine v grški filozofiji, rimskem pravu in krščanski morali. Najpomembnejši sestavni del — in tudi najmlajši ter zato najbolj v spominu — evropske kulture je bila gotovo krščanska morala. Zato lahko brez obotavljanja imenujemo našo evropsko kulturo — krščansko.

Pod pojmom krščanske kulture razumemo način duhovnega življenja civiliziranih evropskih narodov, kakor ga poznamo od prvih začetkov graditve različnih evropskih narodnostnih skupin v višjo sociološko enoto, v narod. Ta naša krščanska kultura je prevzela veliko elementov grške in rimske kulture, vendar jih je prekvasila pod vidikom morale, kakor jo je razumelo in učilo versko gibanje, ki je postalo v našem času last večine evropskih narodov.

Pod tem vplivom so se v davnih časih razvijale znanosti, umetnosti in sploh vsa udejstvovanja evropskega človeka. Zaradi tega vpliva sta evropska civilizacija in kultura postali nekaj drugega, kot so bile in so različne druge civilizacije in kulture.

Ta krščanska morala je postala nevidni, nesluteni in pogostoma zanikovani bistveni del evropskega duhovnega življenja. Nihče ji ni mogel uiti in nihče je ni mogel popolnoma zanikati — dokler je ostal v evropskem kulturnem območju — čeprav je bil še tak nasprotnik zunanjih oblik, ki so izrojevale bogato tvornost tistega verskega gibanja, ki mu pravimo krščanstvo. Ta morala in ta kultura sta bili globoko vkoreninjemi v vsakem civiliziranem Evropcu in prav zaradi tega se je le-ta z načinom življenja, mišljenja in hotenja razlikoval od ljudi, ki so pripadali drugim duševnim in moralnim območjem. Evropski človek je sprejel krščansko moralo že z rojstvom in v njegovi duši je pustila neizbrisne sledove.

Slovenski narod je že skoro pred tisoč leti prešel iz svoje prvotne primitivne civilizacije v evropsko kulturno območje. S prevzemom krščanske kulture je postal del Evrope, z dobrimi in slabimi lastnostmi.

Vendar si mora vsak evropski narod biti v zavesti, da se bo sam izločil iz evropskega kulturnega in civilizacijskega območja, če bo zanikal osnovo, na kateri stoji njegova duševnost: evropsko krščansko kulturo.

Zgodovina nam kaže primere, da narodi takšnih samomorov niso delali sami, pač pa so postali žrtve okoliščin, ki jim niso mogli biti kos. Končna posledica pa je bila ista; hoté ali nehoté so narodi propadli in mnogi tudi izginili, ali pa so se stopili z zavojevalci v nov narod nižje civilizacije in nižje kulture. S tem so seveda dokončno zaključili svoje poslanstvo na tem svetu.

Iz preučevanje preteklosti narodov lahko tudi prihajamo do spoznanja, da so moralne lastnosti vedno bile tisti činitelj, ki je narode dvigal, kadar so zašli v težave; s njim so premagali vsa temna obdobja in se rešili.

Ohranili so se, ker so ostali zvesti izročilom krščanske kulture.

PRIMOZ BRDNIK

DOŽIVLJANJE IN PRAZNOVANJE BOŽIČA NA SLOVENSKI ZEMLJI

V domove med morjem, koroškimi hribi, prekmurskimi ravninami in Gorjanci se bo nocojšnjo noč naselil mir, ki je tako neizmerno dragoceno darilo božje. Razbičana zemlja in trpeči človek bosta prisluhnila skrivnostnemu petju božičnega zvona; marsikdo se bo zatopil v večno lepo evangeljsko berilo „Tisti čas je izšlo povelje cesarja Avgusta, naj se popiše ves svet in... Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so blage volje!“

Božični večer! Kdor ga je vsaj enkrat resnično doživel, ta ga ne bo več pozabil. Misli nam romajo po vsej slovenski zemlji od morja pa tja preko Kanalske doline, mimo Vrbskega in Osojskega jezera do visokih in golih topolov v Prekmurju. Potem se ustavljajo v štajerskih goricah, ob vznožju visokih gorenjskih planin, v vaseh valovite Dolenjske in v osameli Beli Krajini za Gorjanci.

Po Krasu brije burja, na Koroškem gazimo globoko po snegu, v visokih hribih so veliki snežni zameti. Naše hiše se stiskajo v zimskem mrazu, ponekod jim vidimo samo okna. Dim se dviga v zanimivih zavojih pod nebo, le tu in tam vidiš človeka, ki hiti po poti. Mesta pa žive svoje vsakdanje življenje in ritem gibanja je morda zaradi mraza še za spoznanje hitrejši. — Vendar je tudi v mestu čutiti pričakovanje božičnega praznika.

Po zasnežení poti odhaja Belokranjec k zidanici. Na rami ima palico, na katero je obesil cekar s steklenicami. Prav enako se tudi Dolenjec bliža svojemu hramu. In nič drugače Štajerec. Kraševec ima vino kar doma — njemu ni treba romati po vsak kozarček v hrib. Tudi Brici so bliže trti in sodu kot njihovi dolenjski sosedje. Vsi pa natakajo vino, to čudovito pijačo naših tal. Natakajo jo v steklenice in majolke, da bo ob božičnih dneh razveseljevala srca.

V hišah prijetno diši. Gospodinje z belimi predpasniki se vrte okoli menterge in okoli ognjišča. Za deco, ki jih vleče za krilo in joka, te dni nimajo časa. Dekleta so pomila tla in klopi in okvirje okoli podob na steni. Sosedje, ki niso vajeni snažiti čevljev pred pragom, iščejo te dni v zadregi, kam bi obrisali blatne škornje, preden stopijo v vežo. Fantje so pograbili raztreseno slamo okoli podov in kozolcev, hlevi so pometeni in živina lepo v redu.

Ko pade mrak na zemljo

Ko dan ugasa, je že vse opravljeno zunaj: Gospodar se je vrnil iz zidanice z vinom, v hlevih in na dvorišču je vse urejeno in mir zavlada v slovenskih domačijah. Pri fari se oglasi zvon, v hišah že gore luči. Kmetske peči so razgrele izbo, da je prijetno toplo v njej. Otroci razlagajo pastirčke in čistijo mah. Oče je pribil desko v kot, kjer bodo jaslice. Dekleta pripravljajo bel pritiček, da ga bodo pritrdile pod hlevček v kotu. Koliko čistega, globokega, otroškega in družinskega veselja je v hiši! Koliko skrbnih in važnih otroških vprašanj in odgovorov! Oče sedi ob peči, posluša otroško čebljanje, svetuje in poučuje. Potem pride mati s peharjem lešnikov in jabolk in orehov. (Ne povsod, a v nekaterih predelih Slovenije ni še minil božični večer brez te navade.) Gospodinja zagrabi prgišče lešnikov in jih vrže po tleh in kliče, kakor bi vabila kokoši, da jih nasiti. V hipu vsi poskačejo na tla: otroci puste za trenotek jaslice, dekleta pritečejo iz kuhinje v sobo, fantje jih odrivajo, da bi več nagrabili, celo oče zapusti zapeček in sname klobuk z glave ter nabira vanj. Ko so gospodinjini peharji prazni in ko je vse pobrano po tleh, se hiša počasi umiri. Jaslice končujejo, pojo božične pesmi, potem jedo skromno večerjo, kajti božični praznik hočejo pričakati v postu, potem spet pojo in čakajo na polnočnico.

Cesarja rimskega mogočnega na sveti,
Izrael sliši ga, kaj hoče on imeti.
Zapoved gre odtod po zemlji vse okrog:
Popisat naj se da, kjer je kedo doma.

Marija, Jožef sta se v Betlehem podala,
Prostora nimata, sta v štalici ostala.
Ponoči, kakor zdaj, odpre se sveti raj
in čudež se zgodi, pastirce prebudi.

Nebeška luč gori, ni moči več nam spati;
Sam angel govori: «Ni treba nič se bati!
Veselje vam povem, rojen je vsem stvarem
Pri mestu Davida Odrešenik sveta.»

Kaj je tisto lepo doživetje tega večera? Doživetje, ki ga človek ne pozabi nikdar. Morda je to tista čudovita skupnost, ki jo občutiš. Nihče ne sme v kmetskem domu v tem trenotku manjkati. Otroci, ki so bili morda odšli v mesto, se za Božič vračajo. Sinovi, ki morda hodijo zelo svoja pota, ki ob navadnih dneh vzamejo takoj po večerji klobuk in odidejo na vas, ostanejo ta večer doma. Vse razdalje, ki so morda nastale in vsa nesoglasja, ki so se pojavila morda v letu, v tem trenotku izginejo. Tako blizu ni družina nikdar kot nocoj. Kdor bi hotel razbiti to družinsko skupnost, ta bi moral uničiti poezijo božičnega večera, razdejati bi moral kmečki dom, zakopati vse tisočletne navade in običaje naših dedov, k' žive v današnji čas, moral bi spremeniti tople domove v mrzle prostorne vojašnice. Tega pa ne bo mogel storiti nihče, dokler ne bo iztrgal toplih src iz slovenskih teles.

Občutje božičnega večera spremlja Slovenca na vseh poteh sveta. Ko začuti ta večer zvon v mraku, mu srce zatrepeče v čudnem hrepenenju. Tedaj bi se dvignil kot ptica selilka in bi se hotel vrniti pod rodni krov, da bi še močneje občutil in doživel božično skrivnost.

Slovenci v daljnji Ameriki, naši izseljenci v Franciji, raztreseni slovenski ljudje po vseh delih sveta bodo ta večer občutili nekaj, česar nihče ne more dati. Misli na slovenski dom bo prišla sama ob sebi. Mehka slovenska duša bo vztrepetala kot luč v vetru, marsikatero oko bo solzno.

Kdo more pretrgati te vezi, ki so močne kot življenje samo?

Nekje ne bo matere, drugod ne očeta. Kruta vojna in neusmiljena usoda je razdelila domove. Otroci, ki so morda doživeli en sam Božič z očetom, bodo nocoj spraševali mamo, kje je oče, ki se ni vrnil. In mati bo iskala tisoč izgovorov, da ne bi užalostila čistega otroškega veselja. Sama bo morda požirala solze in mislila na prelepo preteklost, na skupne božične večere. Mislila bo na otroke, ki jih tudi ni in ki se bodo morda vrnili, ali pa se ne bodo nikdar. In očetje, ki tudi ne bodo ta večer morda doma, ker so daleč od domovine, bodo strmeli v prazno noč. Moška srca, ki so sicer trda, bodo vztrepetala in si zaželela k domačemu ognjišču, da bi pritisnila nase svojo družino, da bi utešila hrepenenje, ki bo valovilo tako močno kot nikdar drugače.

Nocoj se bodo slovenski domovi spremenili v preprosta svetišča, v katera se bo naselilo tiho in resnično veselje, kjer bodo doživljali globino božične skrivnosti in kjer bo odmevala stara božična pesem, kot so jo peli že davni rodovi.

Slava na višavi, angeli pojo,
mir ljudem v nižavi oznanjujejo.
Žar nebes se utrinja v dolgo temno noč,
sam Bog pošlje sina revnim za pomoč.

Prvi greh pogubil je vesoljni svet,
Bog pa je obljubil ga rešiti spet.
To se je spolnilo, ljudstvo slavo poj!
Jezusa rodilo je nebo nocoj.

Srčno zahvalimo se božični čas,
Jezusa prosimo, naj se usmili nas.
Jezusa ljubimo zdaj in slednji čas,
zvesto mu služimo, v raj popelje nas.

Mladostni spomini se prepletajo s kruto resničnostjo. Tiha ljubezen na božično noč prevpije sovraštvo belega dne. Prevpije v srcu človeka. Kdor je še ostal človek, ta ne more zatreti človeškega srca ljubezni. Skrivnost božje ljubezni na čudovit način prehaja v človeka. Iz sovraštva naste odpuščanje. Preko gore trpljenja gre v paradiž očiščenja. Sovražnik je našel toplo in lepo besedo.

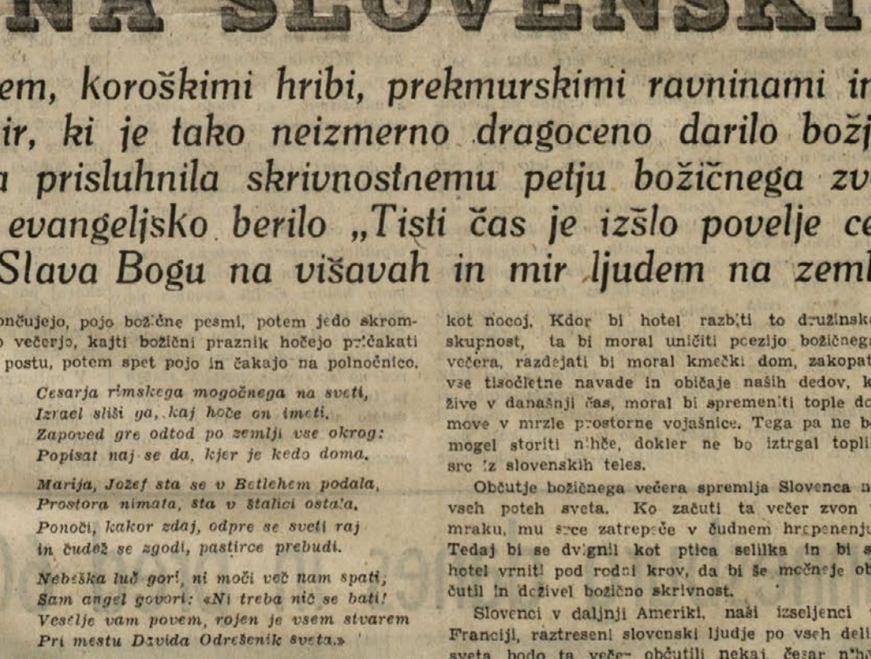

Akad. slikar prof. France Gorše

Ko se oglasi svetega večera zvon, gredo Slovenci kropit, kadit in molit za dobrobit svoje domačije...

Posebnosti primorskega praznovanja

Gospodinja je v Soški dolini posula žerjavico na ognjišču s pepelom. Naredila je križ in priporočila Bogu vse žive in mrtve.

Na Goriškem in na Krasu so prižgali v peč božično poleno, ki tli in greje stisnjeni dom.

V Slovenski Benečiji pred jaslicami molijo za ljudi in za živino, za vsako vrsto živine posebej.

V domovih kramljajo ves večer o znancih, prijateljih in tistih, ki so se morda gledali mrzlo. Vendar ni čutiti sovraštva na ustnih.

Kako to?

To je prirodna slovenska duša. To je izraz Slovenca, dediščina naših pradedov. Ta izraz je nepotvorjena narava, ki se je morda v vsem letu pokazala samo nocoj.

To pa je tudi zdravje in prirodno slovensko bogastvo. To je vir narodnega življenja. Kdor pa seje sovraštvo in deli narod v privilegirance in ostanke, ta blati pravo narodovo podobo in uničuje njegovo bistvo.

Da bi v božični noči bila srca topla in domača, da bi začutili vsi v sebi pravo podobo in med seboj toplo besedo! Potem bi mogli misliti, da je narod spet našel samega sebe, da je spet postal res narod.

Govorica dveh svetov

Razglabljanja o vzrokih težavnega sporazumevanja in osnovnih razlik med nazori vzhoda in zahoda

Bivši visoki uradnik britanskega zunanjega ministrstva in izvedenec za srednjeevropska in balkanska vprašanja Harold Nicolson, ki se je udeležil pariške mirovne konference kot glavni komentator radijske družbe BBC, je o svojih vtisih in ugotovitvah glede konferenčnih pogajanj in sporazumevanj napisal za angleško tedensko revijo «The Listener» naslednji fair in z veliko nepristranostjo pisani članek.

Med številnimi nauki, ki mi jih je dala pariška konferenca, je morda najpomembnejši nauk, da zahod in vzhod ne govorita istega jezika. Jasno je, da ne govorim o dejstvu, da Angleži le redko tekoče govore ruščino in da Rusi redko tekoče uporabljajo angleščino. Toda to je bila le manj pomembna nevšečnost, ki pa so jo bili prevajalci gotovo kos.

Mislim pa na to, da tudi tiste besede, ki so skupne obema jezikoma, pomenijo popolnoma različne stvari. Vzemite na primer besedo «demokratski», ki jo gospod Molotov uporablja tako pogostoma — skoraj bi lahko rekel, brezobzirno — ki me je znova in znova silno motila in zaprepaščevala.

Če angleško besedo «democratic» prevedete v rusko besedo «demokratičeski», ste jo — jezikovno govorjeno — prevedli popolnoma natančno, dejansko pa ste spremenili pomen bolj, kot bi spremenili pomen besede «velik», če bi jo uporabili za opis velikega črnilnika ali pa velikega kolodvora. Nam, ki so nas okoli tri sto let vzgajali v liberalni tradiciji, pomeni demokracija osnovo osebne svobode — da ljudstva, če želijo, lahko zamenjujejo svoje vlade; da nobenega posameznika ne morete brez javne razprave zapreti, usmrtiti ali izgnati; da ima vsak državljan pravico izražati svoje misli svobodno ter da ima prost dostop do misli drugih itd. Ta načela poznate.

"Demokracija„ in njen pomen

Sovjetom pa vse te stvari, ki se zdijo nam tako dragocene in bistvene, ne pomenijo nič več kot nemodne buržuazne ovire. Njim pomeni «demokracija» brezrazredno državo, kjer skupnost poseduje vsa proizvajalna sredstva.

O znanstveni utemeljenosti svoje teorije, o njeni neizogibni pravilnosti in o logiki svoje dialektike so tako prepričani, da se jim nikakor ne zdi mogoče, da vrhovna oblast ne bi bila v rokah Politbiroja, neznatne oligarhije desetih članov in štirih kandidatov — v resnici desetih članov — katerih prava imena komaj poznamo — Andrejev, Beria, Kaganovič, Mikojan in drugi.

Še več, njihova strastna vera v neizogibnost njihove teorije pomeni zanje strahotno prepričanje, da mora kapitalistična družba nujno skozi vrsto gospodarskih dvigov in padcev, kar se mora končno izroditi v vojno, ne da bi pri tem verjeli, da Byrnes ali Bevin, vi ali pa jaz, želimo vojno. To je zaradi tega, ker so tako puritanski in tako fanatični, kar se tiče njihove deterministične koncepcije zgodovine, da so prepričani, da se mora kapitalistična družba boriti ali pa propasti. To pojasnjuje njihove želje, da bi se tudi za ceno človeške sreče radi zavarovali s širokim, strateškim varnostnim področjem. O tem z njimi razpravljati nima nobenega smisla; samo smejali bi se s svojim zagonetnim smehom globlje pravilnosti in širšega znanja. Vedno in vedno sem si želel, da bi jim povedal besede, ki jih je Cromwell naslovil na svoje fanatične pristaše: «V Kristovem imenu vas prosim, mislite na to, da morda nimate prav.»

Naj navedem še drugo besedo, katere napačna uporaba — oziroma zloraba kakor bi, mislim, moral prav za prav reči — s strani gospoda Molotova, se mi zdi nad vse značilna. Znova in znova sem ga opazoval, kako je stopal na govorniški oder v luksemburški palači, luči pa so se odbijale na njegovi zapestni uri in se bleščale na njegovem žepnem svinčniku, ki ga je držal s palcem in kazalcem ter znova in znova sem ga slišal, kako je Veliko Britanijo obtoževal, da je «imperialistična».

Kaj je imperializem

Če ima ta beseda sploh kakšen pomen, potem pomeni poizkus velesile, da bi vsilila svojo oblast narodom, ki te nadoblasti nočejo sprejeti. Dobro, toda trenotno odhajamo iz Egipta, Indiji smo priznali polno neodvisnost; držimo se obljube, ki smo jo dali v Atlantski listini, da ne iščemo nikakega ozemeljskega povečanja. Iz vojne smo izšli z manjšo posestjo, kot smo jo imeli, ko smo stopili vanjo. Kaj pa Sovjetska zveza? Ne glede na vpliv, ki ga je dobila nad Poljsko, Češkoslovaško, Madžarsko, Jugoslavijo, Romunijo, Bolgarijo, Albanijo in vzhodno Nemčijo, je bodisi anektirala, ali pa mislila anektirati obsežna področja ob svojih zahodnih mejah.

Mislim, da se ljudje pri nas ne zavedajo obsega sovjetskega ozemeljskega povečanja. Naj vam navedem nekaj številk. Sovjetska zveza je samo v Evropi — pazite samo v Evropi — anektirala okoli 189 tisoč kvadratnih kilometrov s prebivalstvom približno 21 milijonov. To pomeni področja, ki so en in polkrat večja od obsega britanskega matičnega ozemlja s prebivalstvom, ki predstavlja približno polovico prebivalstva na britanskem matičnem czemlju.

Če predpostavljamo, da bi se mi v Veliki Britaniji odločili, da v zahodni Evropi anektiramo enako veliko področje, kaj bi morali storiti? To bi pomenilo, da bi morali anektirati vso Belgijo, vso Nizozemsko in del severozahodne Francije od belgijske meje do Nantesa s Parizom vred. Istočasno pa Sovjetska zveza gleda, da bi našim premaganim sovražnikom zaradi, tega, da bi si ohranila trdno gospodarsko življenje, vsilila ohromljajoče plačilo vojne odškodnine; poleg tega pa poizkuša, da bi z obširnih področij, ki jih nadzoruje, izločila svobodno trgovino in celo obiskovalce iz zahodnega sveta.

Gornji prikaz sovjetskih aneksij vas je verjetno precej prizadel; vendar pa prikazano tako, kot sem prikazal jaz, ni popolnoma fair. Glejte, Sovjetom se zdi, da sta bili dve nemški vojni prav za prav ena sama, ki se je začela 1914 in končala 1945. Verjamejo, za so si pridobili pravico, da nadoknadijo v tem drugem obdobju tisto, kar so bili izgubili, ko so bili v prvi vojni leta 1917 izločeni. Teh dejanj ne tolmačijo kot aneksije — imajo jih za vrnitev ukradene lastnine — in fair je, če priznamo, da je nekaj resnice v tem, kar pravijo.

„Povsem različno mišljenje"

Močno sem si prizadeval, da bi razumel sovjetsko stališče. Ob vsaki priliki sem poskušal, da bi jim priznal upravičenost njihovih dvomov, ta konferenca pa me je prepričala, da imamo opravka z ljudstvom, ki nima samo različnih idej, ampak ima tudi popolnoma različno mišljenje. Mnogo let bo preteklo, preden lahko upamo, da bomo z njimi ustvarili skupnost mišljenja, načel ali celo namenov. Če pa bomo pametni in trdni ter potrpežljivi, se nam bo morda posrečilo, da bomo vzpostavili nekatere interesne stike. Ne moremo upati, da bi jih z dokazi prepričali, da njihove ideje niso ne le nekoristne, marveč tudi škodljive, nekaj pa lahko storimo z dobrimi primeri. V praksi jim moramo pokazati, da naš način življenja ni takšen, kot si predstavljajo in da je za zahodni svet dejansko mogoče, da se izogne tistim strašnim gospodarskim dvigom in padcem, ki morajo po marksistični dialektiki končno in nujno voditi v vojno.

Danes sta na svetu samo dve velesili, in sicer Združene države in Sovjetska zveza. Mi sami smo izgubili svojo staro udobno nadmoč, toda naš vpliv je morda sprejemljivejši kot kdaj koli v zgodovini. Ta vpliv lahko uporabimo za dobro, če pa hočemo v tem uspeti, pa ni zadosti, da temeljito razmišljamo, ampak moramo razmišljati znova in daleč naprej. Doslej svoje zunanje politike še nismo popolnoma prilagodili spremenjenemu ravnovesju velesil.

Naše zunanje politike tudi ne moremo imeti za strankarsko zadevo in tudi ne za zgolj britansko zadevo.

Kljub razočaranjem zadnjih mesecev verujem, da se lahko izognemo novi vojni. Verujem celo, da morda lahko dosežemo trdne pogoje miru, toda začeti moramo razmišljati — vsi in vsi skupaj- razmišljati globoko, razmišljati vedno znova, misliti daleč naprej.

Zbornični "speaker„ Joe Martin

Novi predsednik ameriške poslanske zbornice, ki mu pravijo «speaker», je Joe Martin iz države Massachusetts. Republikanska stranka ga je prvič poslala v parlament leta 1924. Od tedaj je bil še vedno izvoljen za poslanca, tudi v časih, ko je stranka doživljala strahovite poraze pri volitvah. Leta 1938 je postal voditelj republikanske opozicije.

Njegova mati je bila Irka, oče pa Škot ter kovač po poklicu. Kot dečko je moral Joe pamagati očetu pri podkovanju konj: s kostanjevo vejo je odganjal nadležne muhe.

Rojen je bil 1884. V šoli je jeciljal in se je zaradi tega večkrat jokal.

V srednji soli je bil dober atlet in nogometaš. Istočasno pa je že sodeloval v krajevnem listu kot dopisnik. Dobil je sicer štipendijo za pravni študij, vendar ga je novinarsko delo bolj privlačevalo kot pravo. Kmalu je kupil krajevni listič «Evening Chronicle», ki ni nikoli presegel naklade 4.000 izvodov.

Zgodaj se je začel udejstvovati v političnem življenju. Najprej so ga izvolili v poslansko zbornico države Massachusetts, poznje v senat. Po vztrajnem delu je 1924 bil izvoljen za poslanca v washingtonsko zbornico.

Po političnem prepričanju je zmeren konservativec ter discipliniran član republikanske stranke. Kot predsednik poslanske zbornice bo imel odgovorno mesto in vpliven položaj v ameriški politiki.

Kriza našega časa

Reinhold Niebuhr meni, da jo je povzročilo dejstvo, da nismo pripravljeni prenašati negotovost, v kakršni smo. Vloga napredka - korist nujnosti

Za nobeno generacijo ne bi bilo lahko, če bi stala pred tem, pred čemer stojimo mi. Bojevali smo se v drugi vojni, da bi očuvali civilizacijo pred nevarnostjo velikega zla, pred nevarnostjo, a smo še vedno v negotovosti. Govorice o tretji vojni moramo tolmačiti kot nekaj preuranjenega in neodgovornega. Nič manj pa seveda ni res, da življenje na svetu ni tako urejeno in trdno, kakor smo morda upali pred enim letom. Vojna zavezništva drži skupaj strah pred skupnim sovražnikom in zdi se, da so ta zavezništva na tem, da se z zmago sama v sebi uničijo. Jasno je, da potrebujemo boljšega cementa za red na svetu kot so združujoče sile, ki nas vežejo v skupni nevarnosti. Kar koli pa že potrebujemo, je težje doseči, kot pa smo si bili predstavljali. Najti moramo način, da premagamo anarhijo narodov, ali pa bomo propadli; kajti ista tehnika, ki povzroča, da je mednarodna skupnost reda in miru mogoča in potrebna, povzroča tudi, da je konflikt celo bolj smrtno nevaren. V vsej človeški zgodovini so bili ljudje prisiljeni — ko se je človekova svoboda in moč večala — izgrajevati vedno večje in večje skupnosti. Mi smo generacija, ki mora stati pred vprašanjem organizacije skupnega življenja človeka na njegovi končni, to je na svetovni ravni.

Toda danes smo v duhovni, poleg tega pa tudi v politični in mednarodni krizi. Povzročilo jo je dejstvo, da v resnici nismo pripravljeni prenašati takšno negotovost, v kakršni pač smo. V teku zadnjih dveh stoletij smo imeli mnogo upov, ki pa so se izkazali kot iluzije. Neuravnovešenost današnjega dne, ki ustvarja našo duhovno krizo, je posledica dejstva, da se zgodovina ne razvija tako, kot smo pričakovali, da se bo razvijala. Herbert Spencer, ki je opazoval zgodovinski razvoj, je dejal, da je napredek «koristna nujnost». On in njegovi sodobniki so verovali, da je stalno večanje človekove moči in svobode, ki karakterizira človeško zgodovino, jamstvo za trajno rast pravičnosti, miru in bratstva.

Upanja in izkustva

To optimistično gledanje na zgodovinski razvoj je bil prevladujoči element v kulturi naše dobe. Vsi ljudje niso bili tako optimistični, kot je bil Spencer; nekateri pa tudi niso bili tako fatalistični. Mislili so prej, da imamo napredek lahko za «koristno nujnost», vendar pa le v tem primeru, če bomo napravili pravilne sklepe in želeli višje smotre z zadostnim hotenjem. Toda zamisel, da bi moč, izhajajoča iz tehnike in nova svoboda, ki izhaja iz ozkih in omejenih interesev, kar je utelešeno v znanstveni razumnosti, zagotavljali vedno večje in večje bratstvo, je vladala skoraj povsod. Zaradi tega so sedanja izkustva v tako tragičnem nasprotju s temi upi in zaradi tega smo danes tako resno zmedeni.

V optimizmu preteklih dveh stoletij je bilo mnogo zmot, toda zaradi pomanjkanja prostora jih bomo omejili na dve. Ena je bilo verovanje, da bo vsako povečanje človekove moči nad naravo in svobodo in zlom naravnih ovir prispevalo k človeški blaginji. Druga pa je bilo verovanje, da so odnosaji človeka do sočloveka, razreda do razreda, rase do rase in naroda do naroda v prvi vrsti intelektualno vprašanje in da ga je mogoče rešiti s postopnim razvojem znanstvenih metod in s povečanjem razumnosti.

Oglejmo si prvo zmoto. Ljudje so od zgodovinske zore postopno večali svojo moč nad naravo in se odtegovali njenim omejitvam. Sposobnost, da jim je to uspevalo je ena izmed edinstvenih značilnosti človeka. To ga loči od živali. Omogoča mu, da ima svojo zgodovino. Toda že od davna bi moralo biti jasno, da vsaka človeška sila predstavlja možnost slabega in dobrega. Zlo in dobro bi lahko vsaj provizorično definirali takole: Dobro je, kar vodi k vskladenju vsega, zlo pa je anarhija, do katere pridemo, če se en del upira celoti. Danes lahko vsako tehnično napravo, s katero ljudje povečujejo svojo moč, uporabijo bodisi za poudarjanje anarhije, bodisi za ustvarjtev širše skupnosti. Dejstvo je, da jo je mnogo lažje uporabiti za uničevanje, kakor pa za ustvarjanje. To dejstvo mnogo prispeva k tragičnim izgledom človeške zgodovine.

Uporabimo kot primer atomsko bombo. Sprostitev atomske sile nudi za človeško blagnjo brez dvoma obširne možnosti. Toda prva uporaba atomske sile je bila uničevalna. Ugotavljamo, da je rušilno silo mnogo težje spraviti pod družbeno nadzorstvo, kot smo si spočetka predstavljali. Eden izmed razlogov, zakaj so moderne tiranije toliko strašnejše od starih, je v tem, da lahko uporabijo vsako tehnično napravo, da spravijo posameznika popolnoma pod vpliv politične oblasti. Propagandne naprave, s katerimi dosegajo te smotre, so ravno tako vražje, kot so bile naprave za mučenje.

Pravilni zaključek je, da porast človekove moči ne rešuje nikakega bistvenega človeškega vprašanja. Vsako vprašanje dvigne le na višjo raven ter ustvarja večje pobrišče za spor med silami anarhije in reda. V takšnem položaju ne moremo najti smisla človekove eksistence samo v upanju, da bomo v negotovi bodočnosti dosegli popolnejše dobro. Smisel moramo najti v reševanju vsakodnevnih vprašanj našega življenja, ob vsaki stopnji in vsakem območju svoje zrelosti, in sicer na način, ki bo pomenil dosego maksimuma viška notranje in družbene harmonije življenja pod pogoji, ki jih nudi čas. Naše geslo mora biti: «Dovolj je zla.» Jasno je, da to še vedno pušča vprašanje, kaj pomeni ves tek zgodovine in kako se bo končal, če ne bi bil rešen. Če se tega vprašanja dotaknemo znova, ne glede na naše sedanje ilužije, ne bomo našli klasičnega krščanskega odgovora tako nepomembnega, kot ga je našla moderna kultura. Priti moramo do sklepa, da je naše osebno življenje in celotno človeško življenje proces, ki ga človek sam ne more dovršiti. Samo deloma je res in nikoli ne more biti popolnoma res, dokler ne bomo mogli verjeti s svetim Pavlom, da nas niti življenje niti smrt ali katera koli druga stvar ne more ločiti od božje ljubezni.

Zmotnost znanstvenih metod

Druga zmota moderne kulture je verovanje, da je jako lahko doseči vedno večjo in večjo harmonijo med življenjem in življenjem ter med narodi in narodi ker porast razumnosti in razvoj znanstvenih metod lahko znatno osvobodita človeka pristranosti in omejenosti, ozkosti in malenkostnosti, ter tako dasta naši zavesti odgovornosti višji smoter. Do te zmote je prišlo zaradi velikih uspehov naravnih znanosti, kjer človeški razum danes dela na tem, da doseže bolj in bolj splošno veljavne rezultate.

Bila pa je velika napaka, če smo verjeli, da je tako imenovane znanstvene metode moči preprosto prenesti iz naših opazovanj narave tudi na vodenje človeških zadev ter da so zaradi tega naši odnosaji do soljudi razumska vprašanja, ki jih je lahko napredno rešiti s porastom znanstvenih metod. Jasno je, da pride pri človeških vprašanjih do nekaterih zmešnjav vedno zaradi neumnosti; izčrpno znanje bo postajalo vedno važnejše, čim bolj se bodo zamotavali družbeni odnošaji. Je pa osnovna razlika med odnošaji med ljudmi in narodi ter odnošaji ljudi do sil in tajinstvenosti sveta narave. Kadar se znanstvenikov razum ukvarja z geološkim ali biološkim vprašanjem, je njegov razum v središču vprašanja in znanstvenik je kot oseba z vsemi upi, bojaznimi in ambicijami potisnjen popolnoma do roba. Kadar pa presojamo prijatelja ali sovražnika, ali pa se poizkušamo sporazumeti z nasprotnikom ali tekmecem, je naš duh ob robu, mi pa, kot popolne osebnosti smo v središču.

Zelo živo sliko razlik med tema dvema kraljestvoma izkustev imamo v položaju, ki ga je ustvarilo odkritje atomske bombe in naša prizadevanja, da bi jo spravili pod nadzorstvo. Bombo je iznašel najbolj univerzalni razum, ki ga ljudje sploh lahko imajo: razum fizikalne znanosti. Ta razum ne pozna nacionalnih meja in raznih razpoloženj narodov. Ko pa smo poskušali spraviti bombo pod družbeno nadzorstvo, nismo imeli univerzalnega razuma, marveč samo zahodnjaški razum in sovjetski razum. Nekateri bi morda trdili, da leži ta razlika v dejstvu, da so politiki neumnejši kot znanstveniki. Toda ti izgubljajo izpred oči pravo vprašanje. Razum državnika je namreč različen od razuma fizikalnega znanstvenika, ne morda zaradi tega ker bi bil nižji, marveč zaradi tega, ker je organično podrejen upom, strahu ter ambicijam narodov. Državnik stoji pred vprašanjem, kako odstraniti strah in ustvariti medsebojno zaupanje. To ni zgolj razumsko vprašanje in nikoli ga ne bo mogoče rešiti tako čisto, kot je moči rešiti znastveno vprašanje.

Kadar se življenje sreča z življenjem

V odnosajih med Sovjetsko zvezo in zahodom stojimo na primer pred težkimi problemi človeških odnošajev, za katere ni nikake znanstvene rešitve. Po eni strani moramo očuvati svojo stopnjo, pravice in svobodo proti posegom v to območje. Toda napetost naših odnošajev ni samo posledica različnih pojmovanj, pravice in demokracije. Sovjetska zveza in zahod predstavljata dve središči svetovne skupnosti, izmed katerih ima vsako svoje bojazni in negotovosti; vsako poskuša poudarjati bojazni drugega in premagati svoje. Premostitev tega prepada ni zgolj razumsko delo. Ne bomo ga rešili samo z lepimi razumskimi načrti svetovne vlade. Kajti tudi najpopolnejši načrt ustavnega reda ne more ustvariti skupnosti, če ji ni predhodno položil temeljev medsebojnega zaupanja in obzirnosti. Človeški odnošaji, vštevši odnošaje med narodi, niso nikoli zgolj srečanje mišljenja z mišljenjem. So srečanje življenja z življenjem s vsem, kar je vanj vključeno. Kajti kadar se življenje sreča z življenjem, začne sila tekmovati s silo in čustva vzbujajo nova čustva.

Biti moramo ponižnejši v svojih razumskih odnošajih do velikih človeških vprašanj in priznati, da boječi majhni jaz — bodisi kolektivni ali individualni — da je svojo barvo vsem razumskim rešitvam človeških vprašanj. Končno pa moramo biti pripravljeni tudi na razočaranja, ker ne more biti nobena stvar, ki bi jo hoteli izvršiti, tako lahka kot smo morda mislili. Če se tega ne bomo naučili, bomo oklevali med neupravičenimi upi in obupom razočaranih upov. Z drugimi besedami potrebujemo vero, ki je — da navedemo svetega Pavla — «zmešana, vendar ne do obupa». Sicer bomo popolnoma zmedeni zaradi naše dolžnosti, ker bomo tavali med upom, ki je premalo zmeden in zmedenostjo do obupa.

Valutna politika in srebro

Pomen in promet dragocene kovine med vojno

Kaj je privedlo Veliko Britanijo do tega, da je popolnoma nepričakovano potegnila iz prometa srebrne kovance ter jih nadomestila s kovanci iz niklja in bakra? Zaradi boljšega razumevanja tega nenadnega ukrepa je potrebno poznanje najnovejše zgodovine srebra.

Srebro je vedno predstavljalo vrednostno enoto, ki je zavzemala mesto takoj za zlatom; ta ugotovitev velja za vso zgodovino od najstarejše do najnovejše. V mnogih dežetah — na primer v Kitajski — je srebro še danes edina kovina, ki jo uporabljajo za kovanje novcev. V drugih deželah — na primer v Indiji — ga imajo milijoni ljudi za najvarnejši vir naložbe premoženja. Vedno so se ponavljali poizkusi, da bi ustvarili takšen dvokovinski denarni ustroj, v katerem naj bi srebro nujno predstavljalo strogo določeno sorazmerje kovinske denarne rezerve. Takšen ustroj so najbolj podpirali lastniki srebrnih rudnikov in to iz najrazličnejših razlogov. Na predlog Mehike so odgovorni činitelji Mednarodnega denarnega sklada ustanovili posebno komisijo, ki bo preučila možnosti uporabe srebra kot kovinske vrednostne enote.

Industrijska uporabnost

V državah, kjer zastopniki rudnikov zavzemajo v parlamentih odločilni položaj, predstavlja srebro ne samo denarno, ampak tudi politično vprašanje. Končno pa je z njim v tesni svezi tudi industrijsko vprašanje, v kolikor zelo hitro narašča — zlasti po letu 1939 — njegova uporabnost v industrijske namene.

Svetovna proizvodnja srebra, ki je tik pred vojno znašala 268 milijonov unč, je v letu 1945 padla na 157 milijonov unč. Najvažnejše proizvodne dežele so naslednje: Mehika, Združene države, Kanada in Peru. Najvažnejša svetovna tržišča za srebro pa so bila London, Bombay in New York. V Veliki Britaniji predstavlja trgovanje s srebrom važno trgovinsko panogo. Priljubljenost srebra predstavlja za Indijo vodilni motiv, ki pa je nasprotno v Ameriki zgolj politični; tod predstavlja šest članov Bančnega in Denarnega senatnega odseka hkratu tudi interese lastnikov rudnikov.

Po prvi svetovni vojni je znašala cena za unčo srebra 80 pennyjev. Za časa splošnega padca cen, do katerega je prišlo predvsem leta 1931, je cena srebra tako globoko padla, da skoraj ni bilo več vredno kot karka druga popolnoma navadna kovina. Njegovo vrednost so rešili s pomočjo ameriške politike. Predvsem pod vplivom lastnikov srebrnih rudnikov se je ameriški državni zaklad odločil, da je v letu 1934 nakupil toliko srebra, da je njegova vrednost znašala eno tretjino vrednosti zlate rezerve; srebro je zadrževal toliko časa, dokler njegova vrednost ni narastla do 1,29 dolarja za unčo. V West Pointu so naraščale grmade srebra, toda z nič manjšo hitrostjo niso naraščale tudi gore zlata. Tu so vskladiščili več kot tri tisoč milijonov unč srebra, kar znaša več kot svetovna proizvodnja v 20 letih; ves ostali svet pa se je medtem obupno boril s silnim pomanjkanjem srebra.

Med drugo svetovno vojno pa je politika Združenih držav glede ravnanja s srebrom doživela nekaj sprememb, ki pa so bile zgolj začasne. V letu 1942 so srebro proglasili za vojnovažno kovino. Ameriške potrebe kot tudi potrebe drugih držav po srebru v vojne svrhe so tedaj postale tako nujne, da so leta 1943 s posebnim zakonom št. 137, ki je znan pod imenom «Zakon Green», pooblastili predsednika, da sme prodati ali posoditi v kakršen koli namen — celo za proizvajanje streliva — kakršno koli količino srebra, ki leži v zalogah Združenih držav. Na podlagi tega zakona je mogel ameriški predsednik ponuditi vojnim tovarnam Združenih držav 900 milijonov unč srebra. Polovico tega srebra so porabili za preučevanje atomske sile. Tudi dežele in države britanskega Združenega kraljestva so srebro močno potrebovale v vojne namene. Ker Velika Britanija ni razpolagala s tolikšnimi zalogami srebra kot West Point, se je morala obrniti na ameriško vlado, ki ji je rade volje odstopila zahtevane količine srebra.

Amerika posodi srebro

Ob izbruhu druge svetovne vojne so srebrne rezerve Velike Britanije znašale 15 milijonov unč. V maju leta 1943 je Stettinius v Washingtonu sporočil, da bodo do konca tistega meseca vse britanske zaloge srebra izčrpali. Tudi v Indiji ni bil prav nič boljši položaj, kakor tudi v drugih državah Združenega kraljestva, kjer so bile tako velike zahteve po tej kovini v vojne namene življenjske važnosti. Zaradi tega so Združene države posodile Veliki Britaniji okoli 320 milijonov unč srebra, toda ne kot del načrta za vzajemno pomoč. Matična država je prejela samo 75 milijonov unč srebra, toda morala se je obvezati, da bo vrnila vseh 320 milijonov unč, in sicer ne v gotovini, ampak «unčo za unčo».

Kot je pojasnil zakladni tajnik Morgenthau, ki je tedaj predložil odstop, je bil namen te pogodbe ta, da bi v povojnem času s povpraševanjem po zlatu s strani tistih držav, ki so uživale ugodnosti ameriškega posojila, izvajali vpliv za uravnovešenje povojnega svetovnega trga za srebro.

V avgustu leta 1942 se je v Združenih državah cena srebra dvignila od 35 centov na 45 centov za unčo ter v septembru leta 1945 dosegla 71,11 centov in končno v avgustu leta 1946 celo 90,5 centov za unčo. Londonske cene so ravno tako vztrajno naraščale. Trenotna londonska cena srebra znaša 55 pennyjev za unčo, medtem ko ponujajo istočasno na istem trgu sovjetsko zlato po 72 pennyjev; kupujejo ga predvsem Indijci. Lahko rečemo, da so trenotne cene srebra zelo podobne tistim iz leta 1920. Videti je, da klavzula «unča za unčo» dobro uresničuje napovedi tistih, ki so jo uvedli; kajti povpraševanje po 320 milijonih unč srebra, ki ga sedaj na vseh tržiščih tako močno primanjkuje, v resnici izvaja uravnovešajoč vpliv, ki ga je napovedal Morgenthau.

V razdobju petih let bo morala Velika Britanija vrniti toliko srebra, kot znaša svetovna proizvodnja dveh let. Četudi bi takoj začela s kampanjo za velike nakupe srebra, bi morala vsak dan nakupiti vsaj 40 odstotkov svetovne proizvodnje srebra, in sicer zdržema skozi pet let. S tem pa bi raven njegove cene, ki je zdaj dvakrat višja, kot pa je bila tedaj, ko ji je srebro posodila Amerika, strahotno narastla. Vsa svetovna industrija, ki potrebuje srebro, bi zaradi tega naletela na nečuveno pomanjkanje te kovine, in finančne zaloge Velike Britanije, ki jih tako močno rabijo za obnovo domovine, bi se utegnile nevarno zmanjšati.

Vsemu temu pa so se izognili z odločitvijo, da bodo srebrno valuto potegnili iz prometa. Kajti vsebina srebrnih kovancev, ki so do zdaj krožili po Veliki Britaniji, znaša 221 milijonov unč srebra. Še mnogo več pa pričakujejo od Indije, kjer so že potegnili iz prometa srebrne kovance po četrt in pol rupije; tem bodo kmalu sledili kovanci po eno rupijo. Na ta način bodo Združene države prišle do svojega srebra, ne da bi napravile nered na svetovnih tržiščih srebra in trgovanje s srebrom bo spet moglo služiti svojemu pravemu namenu — gospodarski obnovi sveta.

Johannesburg danes in pred 60 leti

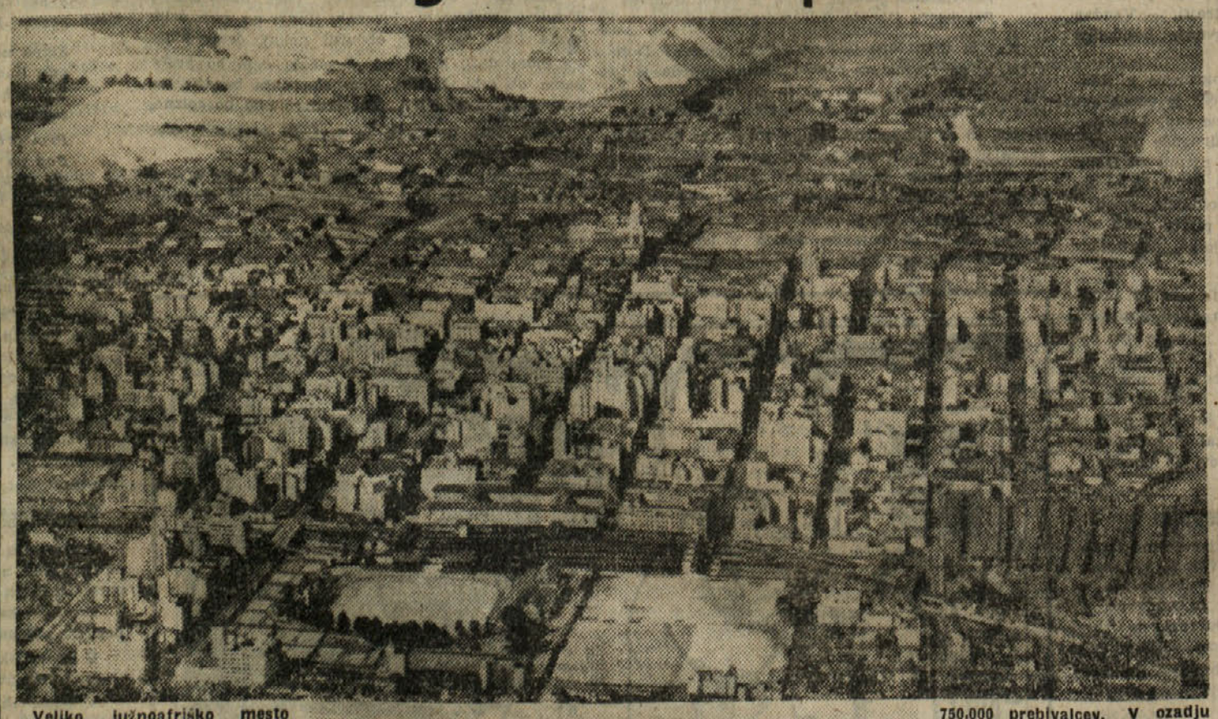

Veliko južnoafriško mesto Johannesburg je pred nekaj meseci slovesno praznovalo šestdesetletnico, odkar so v Witwatersrandu odkrili prva ležišča zlata ter ustanovili mesto. Gornjo sliko, ki prikazuje pogled na mesto iz zraka, so posneli pred enim letom. Pogled na sliko zadostuje, da si more vsakdo ustvariti predstavo o silovito hitrem naraščanju in razvoju tega mesta, čigar število prebivalstva je v dobrem pol stoletju narastlo na preko 750.000 prebivalcev. V ozadju slike je videti področja, kjer so bili prvi zlati rudniki. Nasprotno pa spodnja slika, ki so jo posneli leta 1886, prikazuje Witwatersrand takoj po odkritju zlatih rudnikov. Kjer stoje danes ponosne palače, so bili pred šestdesetimi leti razpeti šotori in postavljene zasilne kolibe, v katerih so stanovali prvi pionirji. Johannesburške mestne oblasti zdaj zbirajo podpise prvih pionirjev, ki so prišli v te kraje v letih 1886 in 1889 in ki se žive.

SLOVENEC - POSLANEC AMERIŠKEGA PARLAMENTA

JOHN BLATNIK

V ameriški zvezni državi Minnesota je bil pri volitvah v ameriški parlament izvoljen za poslanca na listi demokratske stranke John A. Blatnik. Novi poslanec šteje 34 let ter je pred vojno poučeval na šolah. Bavil se je posebno s sociologijo in narodnim gospodarstvom.

Njegovi starši so doma z Dolenjske, oče je rudar. John je bil rojen že v Ameriki, govori in piše pa slovenščino, kakor jo govorijo v rojstnem kraju njegovih staršev.

Med vojno je bil kot stotnik načelnik ameriške misije pri partizanih v Sloveniji, kjer se je boril proti Nemcem več mesecev. V Slovenijo je prišel z odskokom iz ameriškega letala. Po vojni je bil na obisku v rojstnem kraju svojih staršev ter si je ogledal tudi Ljubljano in druge kraje. Nekaj mesecev je bil prideljen Zavezniški vojaški upravi v Trstu. Na naši sliki ga vidimo lani na tržaškem trgu Unità.

BLIŽE K NARAVI

Gradnja sodobnih mest

Skoraj vsa evropska središča so prenatrpana in stanovanjska stiska resno ogroža zdravje prebivalstva. Ali naj grade velike stavbe s številnimi stanovanji, ali majhne enodružinske hišice? Veliki načrti, nove zamisli in zasilne rešitve

Bistvo nauka o gradnji in ureditvi mest — urbanistike — ni zgolj v tem, da se bavi s planimetrijo, to je z reševanjem dvodimenzionalnih vprašanj, ampak je njegova naloga predvsem v tem, da skuša najti zadovoljivo rešitev trodimenzionalnih vprašanj, kot je med drugim na primer razporeditev posameznih hiš in večjih stanovanjskih blokov. V tem pogledu vprašanje urbanistike dejansko istovetijo z vprašanjem stanovanj, ker je zadnje vprašanje le del oziroma podvrsta prvega.

Osnovna značilnost gradenj večine evropskih mest v zadnjih desetletjih pred zadnjo vojno je bila v tem, da so ljudje želeli imeti predvsem osamljen tip hiše z večjim ali manjšim stanovanjem. To velja zlasti za britanska mesta. Takšno stremljenje, ki bi ga morda lahko imenovali tudi predsodek, je bilo vedno zelo močno, a še nikdar tako izrazito, kot je danes.

Medtem ko imajo v kontinentalnih prestolnicah — na primer v Parizu ali Rimu — zgradbe s številnimi stanovanji za običajno prebivališče vseh družbenih razredov, je vendar sestav Londona dokaj drugačen. Mesto v glavnem sestavlja veliko število ulic, ob katerih se vrste osamljene hiše. Lestvica teh hiš niha od velikih hiš bogatih meščanov, katere obkrožajo prostrani zasebni vrtovi, do skromnih hišic uboznejših meščanov, ki imajo le po približno tri sobe in v ozadju tesno dvorišče; skoraj popolnoma enake hišice so tesno natrpane v ravni črti ob mestnih ulicah. Prav nasprotno, kot srečujemo v številnih evropskih prestolnicah, siromašnih londonskih okrajev ne predstavljajo stare, vlažne in velike hiše z neštevilnimi stanovanji, ampak stare, a zelo majhne osamljene hišice, ali pa nekoliko večje, hiše, ki pa so si jih razdelili v nadstropno ali še manjšo lastnino.

Zahodnoevropska mesta

Razvoj britanskih mest je v zadnjih 150 letih obeleževala naslednja značilna težnja: vsak meščan, ki mu je bilo le količkaj mogoče, je zapustil mestno središče ter se preselil v majhno hišico — po možnosti z lepim vrtom — v predmestje, ki je marsikje od središča zelo oddaljeno. Na podlagi te težnje si je moči razložiti neskončno naraščanje londonskih predmestij, ki rastejo navzven v obliki skladnih krogov, izmed katerih je najbolj notranji star že kakih sto petdeset let, medtem ko najbolj zunanji izvirajo iz zadnjih let pred pravkar končano vojno.

Vendar pa nenadzorovani centrifugalni razvoj mesta Londona ni mogel uspešno rešiti vprašanja pomanjkanja stanovanj. Zaradi tega so morale mestne uprave poskrbeti za gradnjo zadostnega števila večjih stanovanjskih hiš zlasti za tiste sloje, ki niso toliko premožni, da bi si mogli nabaviti majhne osemljene hišice v predmestjih. Ta gradbena delavnost mest se je razvila zlasti v zadnjih petdesetih letih; ob preučevanju njenih uspehov so lahko določili srednjo raven povprečnega stanovanja, ki so

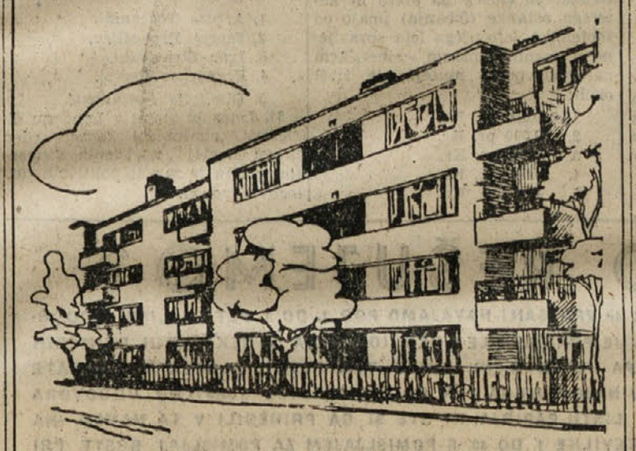

Pogled na lep stanovanjski blok za večje število družin.

jo dosegli do leta 1939. Ta novi tip ljudskih hiš pozna v glavnem dvoje vrst skupnih hiš: manjše, toda še vedno osamljene hiše in hiše s številnimi stanovanji.

Odločna želja, ki jo je prebivalstvo pokazalo do majhnih hiš z vrtom, je povzročila, da je večina večjih mest bila primorana ustvariti v predmestjih obširne nove stanovanjske četrti in okraje. Te okraje sestavljajo eno ali dvodružinske hišice, ali pa vrste hiš, ki jih spredaj spajajo manjši vrtovi; često leže takšni vrtovi tudi na zadnji strani.

Najosnovnejšo vrsto takšnih hiš sestavlja dnevna soba, jedilnica in kuhinja v pritličju ter tri spalnice v prvem nadstropju. Na splošno sta ustroj in gradnja teh hiš, ki jih je na tisoče in tisoče v vseh evropskih mestih, dobra in često še mnogo boljša, kot pa sta ustroj in gradnja hiš, ki so jih zgradili podjetnejši in premožnejši zasebniki. Često je njihova planimetrija izvrstna in kaže vse prednosti vrtnih mest, ki so v Veliki Britaniji začela nastajati pred nekako 40 leti.

Vendar pa okraji takšnih osamljenih hiš predstavljajo tudi več pomanjkljivosti. Na prvem mestu bele zgolj za zgraditev stanovanjskih hiš ter niso pomislile na to, da vse to še ne zadostuje, ampak da je ljudem treba še nekaj več; ljudi so prepustile samim sebi, naj si vsakdo v često zelo oddaljenih okrajih poišče tiste javne usluge in udobnosti, brez katerih skoraj ni moči živeti.

Zadnji predvojni načrti za ljudske stanovanjske hiše pa so se rešitve teh vprašanj lotili že z večjim razumevanjem in na širši podlagi. Vsi strokovnjaki so se zadnjili v tem, da je vprašanje stanovanjskih hiš najtesneje povezano z vprašanjem razmestitve industrij. Res so vsi povojni gradbeni načrti močno podčrtali socialni značaj stanovanjskega vprašanja in velik pomen javnih naprav, katerih število in velikost mora narekovati predvsem število prizadetega prebivalstva.

Nova stanovanja

Naravno je, da bo potreba po hišah s številnimi stanovanji še vedno ostala. Veliko število meščanov mora namreč živeti v mestnih središčih in precasnova najbolj gosto naseljenih okrajev je možna le v tem, da poleg številnih osamljenih hišic za posamezne družine, zgrade tudi večje število velikih stanovanjskih hiš, v katerih bo našlo dostojno stanovanje večje število družin. V zadnjih predvojnih letih se je s tem vprašanjem bavilo več najboljših arhitektov, ki so izdelali zelo zanimive načrte, izmed katerih so jih manjše število — delo je preprečila vojna — tudi že uresničili, in sicer zlasti v južnih britanskih mestih.

Pri gradnji velikih ljudskih stanovanjskih hiš so polagali največjo važnost na zazidano površino posameznega stanovanja. Tipično enodružinsko stanovanje, kot so jih gradili v letu 1935, je sestavljala dnevna soba v izmeri 5 x 3,5 metre, spalnica v izmeri 4,5 x 3 metre in še dve manjši spalnici, kuhinja, ki leži poleg dnevne sobe, shramba za jedila, kopalnica in stranišče. Stanovanje srednje premožne londonske družine ima skoraj isto velikost; morebitni večji stroški so odvisni samo od tega, kje leži stanovanje in od množine razkošnejših postranskih naprav. Zaradi tega je popolnoma upravičena trditev, da so stanovanja britanskega delavskega stanu v zadnjih 20 letih dosegla ustrezno in sodobno raven ter niso bila zamišljena po načelu življenjskega minimuma. To načelo so morali sprejeti le v nekaterih nujnih primerih, in še tod samo kot zadnjo možnost.

Kontinentalna mesta visoke ravni britanskih ljudskih stanovanj niso popolnoma razumela, kar ima verjetno vzrok v tem, da te hiše kot zaokrožena celota ne predstavljajo baš previsokega umetniškega okusa. Res je, da v Veliki Britaniji ni nič takšnega, kar bi bilo moči primerjati z grandioznimi hišami za dunajski proletariat, ki jih obdajajo prostrani parki ter jih krase vodometi in kipi. Tudi ni moči primerjati teh hiš z očarljivimi modernimi predmestji Amsterdama ali Stockholma. Toda kljub temu, da z umetniškega gledišča britanske ljudske hiše skoraj v celoti zaostajajo za tujimi, je vendar res, da so daleč pred drugimi zaradi svoje praktičnosti. Seveda je vojna prekinila uresničenje mnogih načrtov za velike stanovanjske bloke zlasti v Londonu in Liverpoolu. Tiste hiše pa, ki so jih dogradili, po svoji planimetriji, veliki arhitektonski vrednosti, prostoru, ki ga ima na razpolago posamezna družina, mehanični opremi in praktični porazdelitvi prav gotovo daleč presegajo razvoj, ki so ga dosegli v gradnji kontinentalnih stanovanjskih blokov.

Tam, kjer so leta 1939 prekinili, bodo morali zdaj spet pričeti. Vendar pa bo naloga mnogo večja, kot je bila leta 1939 in bo zahtevala mnogo več dela, stroškov in birokumnosti. Medtem ko so takrat delali načrte za hiše, ki naj bi imele od 400 do 2000 arov zazidane površine, morajo danes misliti na to, kako bodo zgradili cela predmestja, če ne celo popolnoma nova mesta. Načrte za gradnjo posameznih hiš in blokov so zdaj nadomestili grandiozni načrti, ki predvidevajo gradnje do zdaj neznanih velikosti, saj je pri tem treba jemati v poštev mesto kot celoto.

Ministrstvo za javna dela je pred približno tremi leti dalo zgraditi prvo sestavljivo hišo, kateri so dali ime «Churchill». Postavili so jo sredi Londona ter dovolili javnosti, da jo je ocenila in stavila spremi-

Ljubka dvodružinska hišica z vrtom

njevalne predloge. Hiša je bila pritlična ter je imela dnevno sobo, dve spalnici, kopalnico in vse pritikline ter so jo zamislili kot hišo, s pomočjo katere naj bi premostili največjo stanovanjsko stisko. Ogrodje je bilo iz jekla, podi iz lesa, notranja obloga pa iz posebne izolirne mase lesa, papirja in še nekih drugih sestavin. Pri njeni gradnji so se oslanjali predvsem na izkustva, ki so jih pridobili pri gradnji avtomobilskih karoserij. To velja predvsem za opremo kuhinje in kopalnice. Oprema je vsa iz jekla in sicer iz enega samega kosa, v katerega so vdelali posodo za umivanje, pranje, majhen kuhinjski umivalnik, štedilnik, hladilnik in precej prostorno shrambo za jedila. Tako za kuhinjo kot za kopalnico je toplo vodo pripravljal poseben električni kuhalnik.

Izgledi za gradnjo britanskih stanovanjskih hiš so torej zelo veliki. Na eni strani je opažati širokopotezni urbanistični razvoj, ki se opira na velike predvojne izkušnje; po drugi strani pa je opažati veliko zanimanje za industrijsko gradnjo sestavljivih hiš, ki jih trenotno imajo samo za zasilni izhod, a vendar predstavljajo neizmerne možnosti za bodoči razvoj.

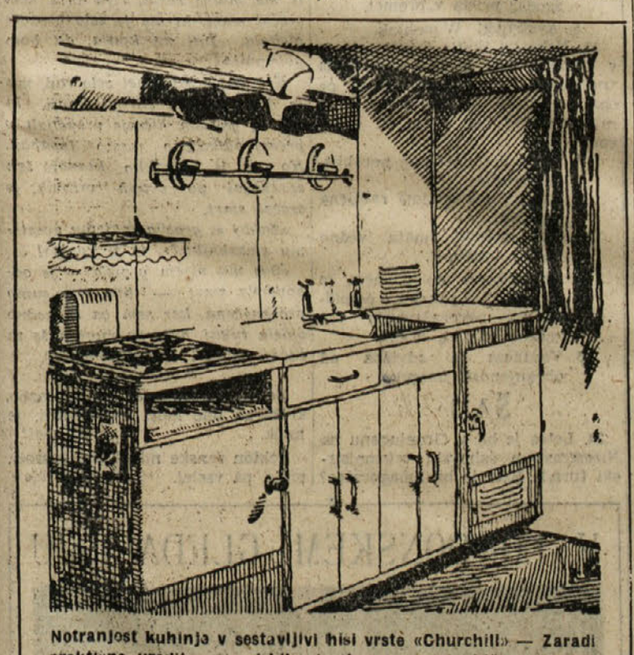

Notranjost kuhinja v sestavljivi hiši vrste «Churchill» — Zaradi praktične ureditve in nizkih stroškov so se te hiše v Angliji izvrstno uveljavile.

Prazniki v Angliji

Nekdaj in danes

Božič je bil in je ostal največji ter najprisrčnejši angleški praznik. Že v srednjem veku se je neki francoski menih, ki je obiskal Anglijo, čudil nad navdušenjem, s kakršnim praznujejo božične dni v Angliji ter je zapisal: «V tej deželi so Božič vedno praznovali slovesneje, kot kjerkoli drugje po Evropi.» Res je, da je angleško ljudstvo vedno pažnjo in to verjetno zaradi njegove globoke simbolike, s katero oznanjuje družinsko predanost rojstvu Gospodovemu.

Zelo važno vlogo igra v teh dneh stara navada, ko pečejo posebne «sadne kruhke», o katerih pravijo, da so dobili svojo podolgovato obliko po jaslih, v katerih je bilo rojeno Dete, medtem ko pravijo, da izbrano sadje in slaščice, s katerimi okrase te kruhke, spominjajo na darove Treh modrih.

Globoka sreča zaradi rojstva Gospodovega in božjega materinstva sta našli najživahnejši odraz in izraz v starih angleških božičnih pesmih.

Na sveti večer prepevajo stare božične himne ob svetlobi sveč pred staro gotsko kapelo cambriške univerze. To petje ni utihnilo niti v dneh, ko so padale na londonske meščane številne nemške bombe. Po zračnem napadu leta 1940 so se prebivalci mesta Coventry zbrali na ruševinah cerkve in prepevali prastaro pesem «Spavaj sladko, pregnano malo dete...»

Petju starih božičnih pesmi se pridružuje skrivnostno zvonenje božičnih zvonov. Med zvonenjem pa si zelo radi priveščijo tudi kako šalo. Tako imajo na primer v Yorkshireu navado, da nenadno preneha ubrano petje božičnih zvonov ter se oglasi samo mali mrtvaški zvonček; pravijo, da s tem opominjajo hudiča, da je s Kristusovim rojstvom hudičevo kraljestvo propadlo.

V srednjem veku so bili v Angliji božični dnevi tiste redke priložnosti, ko je bilo plemstvu in meščanom dovoljeno obleči starinske in živobarvne slavnostne obleke. V teh dneh so lastniki gradov na široko odprli grajska vrata vsem podložnikom. Velike grajske dvorane so okrasili z zelenjem in cvetjem. Ob glasbi in simboličnih plesih so prenesli z grajskega dvorišča v veliko dvorano prav do največjega kamina božično klado; ob njenem ognju so prižgali debelo božično svečo. S tem so bili preskrbljeni s toploto in svetlobo ter so začeli proslavljati največji družinski praznik; dolge mize so se šibile pod pijačo in jedjo. Ljudstvo je posedlo okrog njih in ob kaminu ter prepevalo stare božične pesmi, se veselilo, poslušalo šale in igre dvornih igralcev ter se spominjalo rojstva Odrešenikovega.

V tistih časih so marsikje imeli navado, da so to noč izvolili «vladarja brezvladja», kar je pomenilo, da so na zabavi, ki je sledila, vsi morali poslušati le njega, da so bili ostali vsi enaki ter da se je temu vladarju moral pokoravati celo gospodar. Naravno je, da je v tistih časih v vseh takšnih običajih prevladoval verski duh. Vsi so se morali udeležiti polnočnice ter ob jaslicah počastiti novorojeno Dete.

Izmed teh starih običajev so jih v Angliji ohranili lepo število prav do sedanjih dni. Seveda so najbistvenejše stvari: polnočnica, jaslice, pesmi in darila za otroke. Hiše okrase z omelo ter vrata na široko odpro znancem in prijateljem ter tudi pevcem starih božičnih pesmi. V nobeni hiši ne sme manjkati starodavna božična jed — sadni kruhki.

Vsak nov rod pa ne glede na skrbi in težave, na spremembe časov in navad predvsem budno pazi na to, da vedno znova in znova poživlja staro krščansko tradicijo Matere in Sina ter tradicijo družinske ubranosti, notranje sreče in poduhovljenja.

JOSIP STRITAR

Božični večer

Božični večer je bil. Božični večer! Mladenič, ki biváš v tujem mestu, daleč od doma, daleč od svojih: tuji obrazi te srečujejo, tuje roke te strežejo, tuja govorica te spremlja povsod. Kolikokrat se ti je tožilo po domu, vendar sprijaznil si se z življenjem, vdal si se. Ali ko se bliža božični praznik, se ti zbudi v srcu nemir, zbudi hrepenenje po domu; v domačo deželo te vleče nevidna moč kakor ptiča na jesen v gorke južne kraje. Iz sijajnega mesta si želiš pod nizko, morebiti slamnato, ali vendar ljubo domačo streho. Mož, ki ga vodijo opravila po tujih deželah, je nesrečen, ako tega večera ne more preživeti na svojem domu z ženo in otroki. Vse leto je bil gospodar, oče: delal je, se trudil in skrbel za družino; nocoj ji bo svečenik.

Zgodnji mrak krije gore in dole; vse je tiho, tako praznično tiho, kakor v tisti sveti, blaženi noči, ko se je rodilo rešenje človeštva, ko so peli nebeški angeli pastirjem na paši: «Slava Bogu na višavah in na zemlji mir ljudem!». S praznično belim prtom je pogrnjena zemlja in z jasnega neba se blešče prijazne zvezde. In čuj, iz bližnjega zvonika zadone zvonovi tako milo in tako ljubo; tako veselo in tako otožno; tako vabljivo in tako tolažno! To niso zemeljski glasovi; z onega sveta prihajajo, iz daljne, neznane dežele miru, kamor hrepene človeška srca iz solzne doline; mehko se razlegajo po molčeči dobravi in sladko odmevajo v človeškem srcu. Kdor je čul v otroških letih doma te blažene glasove, naj biva onkraj morja, na drugem koncu sveta, naj mu bo srce otrplo v žalostnih skušnjah življenja: ko pride sveti večer, tedaj se mu zbudi teh glasov spomin; zdi se mu, da mu zopet done, kakor so mu nekdaj doneli v daljni domovini, v srečni mladosti, ki je tako daleč, tako daleč za njim! Sladko domotožje ga obide: srce mu je mehko, otroško mehko in oči rosne.

V duhu se vidim doma. Večer je, sveti večer; vse tiho; zdaj zapojo zvonovi. V hiši so zbrani oče, mati in otroci; prekrižajo se, oče vzame kropilo v roko, starejši otrok posodo z blagoslovljeno vodo, drugi nosi lonec z žerjavico; na njej se žge in kadi velikonočna oljka, lovorjevo listje in mačice; mlajši ima ključe v roki. In tako gredo od poslopja do poslopja, od shrambe do shrambe, v kiet in v žitnico in hlev. Kamor pridejo, vzame oče svečenik otroku ključ iz roke, odpre hram, pokadi in pokropi po vseh prostorih in kotih, potem zapre in izroči ključ otroku. O srečni čas, ko je še sam nosil ključe za očetom ali pa posodo s kadilom! Nobeno opravilo se mi ni zdelo tako imenitno, tako sveto kakor to; nobena vonjava mu ni dišala tako prijetno kakor božično kadilo! In ko so se vrnili potem v družinsko sobo, kako praznično, kako častiljivo je stala tam v kotu velika javorova miza, z belim prtom pogrnjena! Na mizi je bil poprtnik, božični kruh, in oče je vzel nož, razrezal poprtnik ter ga delil družini. Mnoge matere kruh je jedel sin pozneje, okusil je morebiti, kar ima svet dobrega, ali tako v slast mu ni šla nobena jed, kar jih je užil. Po večerji so šli v cerkev k nočni službi božji. Tako niso nikoli prej ne pozneje vabili zvonovi, tako niso nikoli pele orgle, tako ljubo mu ni nikoli donela pesem kakor božična:

«Pastirci, vstanite, pogledat hitite!...

NEBESA POD TRIGLAVOM

IVAN CANKAR

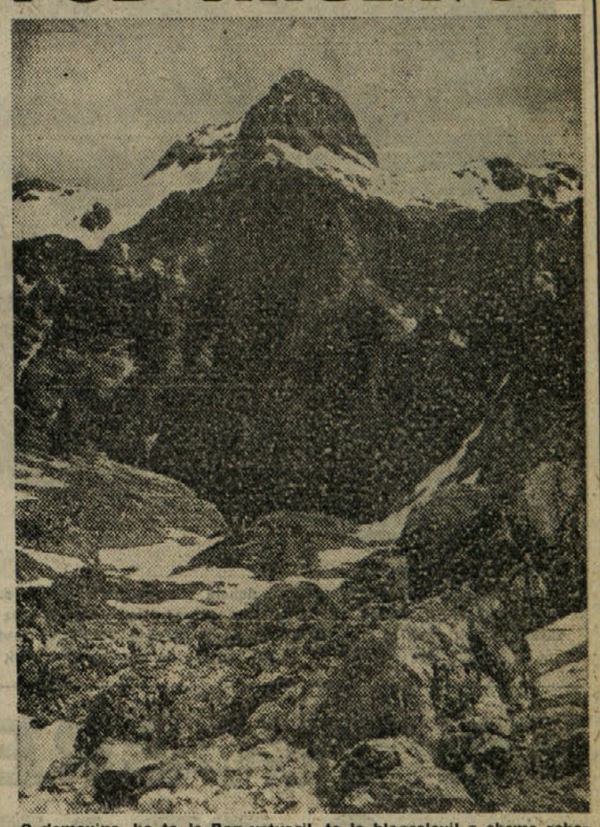

O domovina, ko te je Bog ustvaril, te je blagoslovil z obema rokama in rekel: «Tod bodo živeli veseli ljudje!». Skopò je meril lepoto, ko jo je trosil po zemlji od vzhoda do zahoda: sel je mimo silnih pokrajin, pa se ni ozrl nanje — puste leže tam, strmé proti nebu s slepimi očmi in prosijo milosti. Nazadnje mu je ostalo polno porišče lepote: razsul jo je na vse štiri strani, od štajerskih gorio do strme tržaške obali pa od Triglava do Gorjancev, in rekel: «Veseli ljudje bodo živeli tod; pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!». Kakor je rekel, tako se je zgodilo. Božja setev je pognala kal in rodila — zrasla so nebesa pod Triglavom. Oko, ki jih gleda, obstrmi pred tem čudom božjim, srce vztrepeče od same sladkosti: zakaj gore in poljane oznanjajo, da je Bog ustvaril paradiž za domovino veselemu rodu, blagoslovljenemu pred vsemi drugimi. Vse, kakor je rekel, se je zgodilo: bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi, da so milozvočnejši in bolj pripravni za vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkavanje in zvezde pojo, kakor se na sveti svetli poti ustavijo ter se ozrò na čudežno deželo pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena in veselega srca!

SONČNI MRKI

Sončni mrki povzročajo največje veselje otrokom, še večje pa zvezdogledom. Toda redki so: manj kot eden povprečno na leto. Pa še ta traja samo nekaj minut in včasi ga ni moči videti, ker je sonce zakrito z oblaki.

Zvezdogledi pa so prepričani, da je od sonca zavisno vse življenje na zemlji. Zato so se dolgo trudili, da bi odkrili priprave, s katerimi bi lahko gledali sonce — posebno ob času mrkov — tudi skozi obluke.

S posebnimi infrardečimi fotografskimi ploščami se jim je to res posrečilo. Francoski zvezdogled dr. Bernard Lyot pa je leta 1930 iznašel pripravo, s katero je mogoče fotografirati sonce pri jasnem nebu. Imenoval jo je «coronagraph». V bistvu je ta priprava daljnogled, ki ima vgrajeno črno ploščo, s katero zakrije zvezdogled zareče sončno telo, pokaže pa «korono», t. j. zarečo meglo, ki obdaja sončno telo.

Najnovejšo pripravo je izdelal leta 1940 ameriški zvezdogled dr. John Evans. Njegova priprava propušča sončno svetlobo samo v eni barvi. Vdelana v «coronagraph», omogoča ta priprava zvezdogledom veliko lažje opazovanje sonca.

Med vojno je ameriški zvezdogled dr. Roberts stalno opazoval sonce na observatoriju pri Climaxu v Skalnatem gorovju, v višini okoli 4.000 metrov. Na sliki, ki jo tu objavljamo, je dr. Roberts zakril sončno telo s temnim zaslonom (spodnji del slike). Zato pa je natančno opazoval ogromne «prominence», kakor zvezdogledi imenujejo sončne pline, ki se širijo v obliki lokov nad sončno površino. Ti loki se pojavljajo pogostoma in trajajo le nekaj časa. Neznane sile mečejo sončne pline z brzino več sto kilometrov na sekundo. «Korona» sonca se v nekaj sekundah pojavlja in izginja.

Dr. Roberts trdi, da je vprav ta pojav vzrok izpremembam v življenju na zemlji. Brzeči elektroni sončne «korone» udarjajo v gornjo zemeljsko atmosfero in povročajo vremenske izpremembe ter radijske motnje. Znanstveniki še niso mogli odkriti vseh tajnosti. Toda med vojno je dr. Roberts neprenehoma fotografiral sonce in njegove «korone», poročila pa s šifriranimi brzojavkami pošiljal v Washington in London. Vremenski strokovnjaki in zvezdoslovci v obeh glavnih mestih so tako lahko vedeli že več dni vnaprej, kdaj se bodo pojavile nove radijske motnje in kdaj bo nastopila izpremememba vremena.

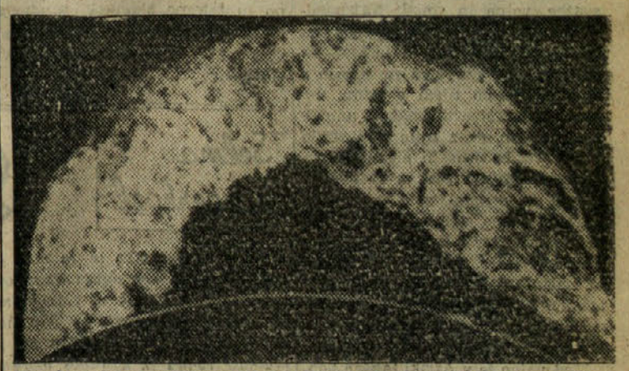

Z najnovejšimi napravami je moči natančno opazovati ogromne prominence — sončne pline, ki se v lokih širijo nad sončno površino

DUH MODROSTI

ROGER DUVOISIN

Nekoč so v nekem majhnem švicarskem mestu občinske denarne in upravne zadeve zelo slabo uspevale. Občinski gozdovi so ostali skoraj brez drevja in v občinski blagajni ni bilo niti beliča. Občani so menili, da so davki mnogo previsoki ter se pritoževali, da v odmeno za to ne dobe prav nicesar. Položaj je bil zares žalosten. Ko so se občinski svetniki ob posvetovalni mizi dolgo časa praskali po glavah, so končno le prišli do zaključka, da je za tako skrajno slabo stanje potrebno tudi skrajno odločno in temeljito zdravilo.

Po dolgih posvetovanjih so končno našli zdravilo; občinski svetniki so bili zadovoljni ter so se zaradi tega preselili v gostilno, kjer so se okrepčali s kozarcem vina.

Sklep pa je bil naslednji. Sosednje mesto je tamkajšnji občinski svet upravljal tako izvrstno, kot tukajšnjega domači občinski svet slabo. Svetniki sosednjega mesta so morali biti zares zelo modri možje. Zakaj jih ne bi prosili za svet? Morda bi bili tako dobri, da bi bili pripravljeni odstopiti vsaj malo svoje modrosti. Ali mar ni bila to dobra zamisel? Občinski svet je bil prepričan, da je tako.

Naslednjega dne so odpotovali: prvi je korakal župan, ki je pod pazduho nosil veliko prazno torbo; sledili so mu svetniki in občinski tajnik. Bilo je vroče in trava ob razbeljeni cesti je bila na debelo pokrita s prahom. Vendar je bil dan izredno lep.

Bilo je že nekoliko čez poldan, ko je svet slovesno vkorakal v mestno občinsko hišo. Tajnik jih je povabil, naj sedejo.

«Gospod župan in gospodje svetniki — je spregovoril — kakšni veliki sreči moramo biti hvaležni, da nas je počastila z vašim visokim obiskom?».

Župan se je nekoliko odkašljal, povzdignil glas in pričel razlagati: «Gospod tajnik, ves svet pozna in občuduje spretno upravo vašega mesta. Brez dvoma morate biti zelo modri; prišli smo vas vprašat za svet in prosit, da bi nam odstopili vsaj malce svoje modrosti. Močno jo potrebujemo. Poglejte, prinesel sem torbo, kamor jo bomo spravili» — je dejal župan in poln zaupanja na široko odprl prazno torbo.

Tajnik je v prvem trenotku ves začuden kar onemel. Toda prazna torba mu je navdahnila dobro zamisel.

«Gospodje — je smehljaje se dejal ter si pomel roke — v veliko čast si štejemo vašo prošnjo in napravili bomo vse, kar je v naši moči, da bi vam pomagali. Dajte mi torbo in ne bo minila več kot ena minuta, pa vam jo bom napolnil z duhom modrosti.»

Tajnik je pohitel na vrt za občinsko palačo. Ko se je prepričal, da ga ne more nihče videti, je previdno sklatil z neke hruške veliko osje gnezdo ter ga spravil v torbo, ki jo je zelo skrbno zaprl.

«Gospod župan — je dejal, ko se je vrnil — tu imate tisto, kar želite: duh modrosti je že v njej. Torbe ne odprirajte, dokler ne pridete v domače mesto. Prav nič vas naj ne moti, če boste čutili, da se v njej nekaj premika, ali če boste slišali kako brenčanje. Vedite, da je to dobro znamenje, ki pomeni samo to, da je duh modrosti razborit in poln življenjske sile. Ko se boste vrnili domov, pojdite v občinsko posvetovalno dvorano, skrbno zaprite vrata in okna ter dvorano popolnoma zatemnite; nato pa torbo dobro pretresite ter jo potem odprite. Zagotavljam vas, da boste takoj občutili učinek duha modrosti.»

«Visoko spoštovani gospod tajnik, — je stoje in globoko se priklanjajoč spregovoril župan — v svojem kot tudi v imenu vseh mestnih svetovalcev vam izrekam najgloblje spoštovanje in večno hvaležnost.»

Župan in svetovalci so se razigrane volje napotili proti domačemu mestu. Župan je torbo navezal na svoj veliki rdeči dežnik ter vse skupaj zmagoslavno in ponosno nosil na desni rami. Stel si je v veliko čast, da sme nositi tako dragoceno breme.

Seveda so se ose takoj začele po torbi premikati in na vso moč brenčati. Svetnikom je ta glasba zelo dobro dela.

«Ali slišite? — je ves srečen vprašal župan. — Ah, kako dobrega in živahnega duha smo dobili.»

«Saj je živahen, kot kako mlado mače» — je pristavil podžupan.

Pozno je že bilo, ko je ves sprevod vstopil v občinsko palačo. Kmetje so se že vračali s polja; možje so nosili na ramah vile in grablje; ženske pa, ki so bile oblečene v temna oblačila s širokimi rokavi, so imele v rokah srpove in košare. Župan je z vsemi svetovalci dostojanstveno vstopil v občinsko posvetovalnico ter skrbno položil torbo na mizo. Skrbno so zaprli vsa okna in vrata ter dvorano zatemnili; svetniki so v svetem pričakovanju sedli vsak na svoje mesto. Bil je slovesen trenotek. Svetniki so se dobro zavedali važnosti tega trenotka; župan je večkrat zaporedoma z vso silo stresel torbo ter jo nato odprl.

Zdajci so svetniki zaslišali besno in nekoliko oddaljeno brenčanje. To je pesem duha modrosti, so na tihem šepetali drug drugemu. Pesem duha modrosti pa je naraščala in naraščala, dokler ni postala silno divje brenčanje in pričela vcepljati modrost. Toda jojmene, kako peče to vcepljanje modrosti!

«Modrost mi je sedla na nos — je zakričal župan — joj, tudi na ustnicah jo imam in celo za vratom!»

«Meni je sedla na lica» — je kričal podžupan.

«Na čelo me je pičila — je vzkliknil neki svetovalec — kako živahen duh modrosti!»

«Joj — je piskal občinski tajnik — modrost mi je ziezla v brado!»

Neki svetovalec pa je ves obupan zakričal: «In jaz! Sveta nebesa! Jaz je imam povsod vse polno!»

Šele ko se jim je zdelo, da pesem duha modrosti upada in ne skeli več tako hudo, je vrli občinski svet menil, da jim je modrost prodrla že dovolj globoko; odločili so se, da je treba sobo razsvetliti in odpreti okna. Toda kakšen prizor! Drug drugega skoraj poznati niso mogli več. Njihovi obrazi so bili rdeči in vsi zabuhli. Po vsej dvorani pa so videli letati in lezti živega duha modrosti.

«Joj, ose!» — so hkratu zakričali vsi svetovalci.

«Ali vidite lopova! Posteno nas je potegnil» — je zakričal župan.

«Grdo so nas prevarili» — je skoraj jokal podžupan.

Ali vendar... tajnik sosednjega mesta si prav gotovo ni mogel misliti, da je kljub temu duh modrosti rodil dobre sadove.

Lahkoverni občinski svet je spoznal, da smejo računati samo nase ter na svoje delo, če hočejo imeti dobro in vzorno upravljano mesto.

Ko so jim splahneli zabuhli obrazi in niso bili več tako krvavordeči — seveda so jih ves čas skrivali, kot so najbolje vedeli in znali — so se lotili dela s takšno vnemo kot še nikdar prej; in kmalu je postala uprava njihovega mesta vzor vsem drugim mestom.

NA BOŽIČNO JUTRO

Ko se iznad doline, ki jo pokriva debela snežna odeja, začne dvigati jutranja meglica, se mogočni in lesketajoči se vrhovi slikovite slovenske zemlje že golgo časa kopljejo v jasnih zimskih sončnih žarkih. V teh dneh se bo med pobočji naših gorskih velikanov lovil glas božičnega zvona in pripovedoval naravi, da praznujemo velik dan.

ZA VEČERE O PRAZNIKIH

Loran in Shoran

Med vojno so iznašli dve novi napravi — «Loran» in «Shoran» — ki temeljita na radarju in omogočata najnatančnejše določevanje razdalj s pomočjo elektromagnetnih valov. Te naprave je v zadnjih letih vojne uporabljala ameriška vojska in mornarica; sedaj pa so jih izročili civilnim oblastem, da bi jih izkoristili za splošne potrebe.

Nedavno je bil v New Yorku sestanek vojaških in civilnih strokovnjakov, na katerem so pokazali, kako je moči s presenetljivim uspehom uporabiti te naprave pri zemljemerskih delih. Nekateri strokovnjaki so menili, da je hitrost in točnost novega načina zabeleževanja mer zemeljske površine največji napredek, ki so ga v zadnjih stoletjih dosegli na tem področju. Novi napravi izvrstno služita za ugotovitev mer, ki jih rabijo pri izdelovanju zemljevidov, ter za merjenje zemeljskih višin; z njimi bodo silno zmanjšali pomote pri določitvi višin. Te naprave je prav tako kot radar moči uporabljati tudi v temi in megli. Med tem ko je področje naprave «Shoran» omejeno samo do horizonta, deluje «Loran» tem boljše, čim večja je razdalja; njegovo učinkovitost omejuje samo moč oddajne naprave.

Govorica bobna

Vzhod in zahod uporabljata bobne na popolnoma različen način. Na zahodu imajo njegov glas za nekaj mogočnega in močnega ter dajejo z njim na primer takt korakajočim vojakom, pogum bojevnikom ter predstavlja njegov glas višek crescenda v orkestralnih skladbah. Nasprotno pa ga v Indiji uporabljajo za najbolj kompliciran, prevzemajočo in tajnstveno glasbo. Kdor bi v Indiji udarjal po njem s silo in truščem, bi ga imeli za neizobraženega divjaka.

V Afriki dajejo z bobni duška najrazličnejšim življenjskim dogodkom od rojstva do zabave, svatbe, vojne in smrti. Najznačilnejša pa je njegova uporaba za oddajanje sporočil in ukazov na daljavo. Seveda tega ne delajo z udarjanjem po njem v ritmu nekakšnih Morsejevih znakov, ampak na ta način, da z njim posnemajo živo govorico črnskih plemen. Bobnar spreminja glas z različnimi udarci in prijemi, s hitrejšimi in počasnejšimi udarci, z večjo ali manjšo silo ter z daljšimi ali krajšimi presledki. Glasovi bobna na ta način ustvarjajo besede in cele stavke, ki predstavljajo neko sporočilo, katero drugo pleme razume in se mu pokorava.

Med vojno je v Afriki takšne bobne uporabljalo tudi britansko letalstvo. Z njimi so na primer oddali tudi nešteto naslednjih obvestil: «Štiri letala so preletela jezero v smeri severovzhod — jugozahod.» Vse to so povedali z bobnom v jeziku najbližjega plemena; uporabili so samo besede «ladje na nebu», kar naj bi pomenilo «letalo».

Kakšna bo letošnja zima

Američani so prepričani, da bo letošnja zima huda. Domači vremenoslovci so sporočili nekaj prirodnih pojavov, iz katerih sklepajo, da bo zima mrzla. V državi Connecticut pravijo n. pr. kmetje, da imajo letos gosenice želo dolge proge, kar je gotov znak, da bo zima huda. Lovci na veverice v južnih državah pravijo, da imajo te živalice nenavadno gost kožušček, mnogo bolj gostega kot v zadnjih letih. Pravijo pa, da so najboljši znak za mrzlo zimo kokošje kosti in koruzni storži. Če so kosti — oglodane seveda — temne barve in če postanejo storži temni, potem bo zima gotovo huda.

Senene bombe

Nedavno so imeli v ameriški državi Colorado strahovit snežni vihar, ki mu tam pravijo «blizzard». Pravijo, da že 33 let niso doživeli kaj takšnega. V nekaj urah je sneg zamedel obširne travnike in pogorja, kjer se leto in dan pase na tisoče govedi, konj ter ovac.

Farmarji so hoteli rešiti svoje črede, vendar niso prišli do njih na konjih in tudi avtomobili se niso mogli preriti skozi sneg. Pač pa so delali poti z «buldozerji», to so ogromni plugi, ki jih je v vojnem času uporabljala vojska za odstranjevanje sovražnikovih ovir. Z njimi so rešili na tisoče govedi.

V nevarnosti je bilo še okoli 50.000 glav živine, ki se je pasla v odročnih krajih. Zato je ameriška vojska dala na razpolago letala, ki so zmetala veliko število zavojev sena pastirjem v bližini čred. Na ta način so rešili ogromno število živali pred gotovim poginom.

Unesco

Ameriška delegacija pri mednarodni ustanovi za vzgojo, znanost in kulturo (UNESCO), ki pravkar zaseda v Parizu, ba zahtevala sklep, po katerem bodo sklicali posebno mednarodno konferenco, ki naj bi imela nalogo, da pregleda in naroči pisateljem, da znova napišejo šolske knjige. Iz teh knjig mora biti izločena vsaka politika, nacionalizem in militarizem.

Nobelove nagrade

Letošnje Nobelove nagrade so šle skoraj vse v Ameriko. Mirovno nagrado sta dobila 79 letna nemška emigrantka in naturalizirana Američanka Emily Greene Balch in 81 letni John Raleigh Mott.

Balchova je kvekerka in strokovnjakinja v narodnem gospodarstvu. Vse življenje se je bojevala proti vojnam, ker je prepričana pacifistka. Napisala je veliko člankov ter imela v ta namen veliko govorov in predavanj.

Metodistični verski voditelj Mott je že 1895 pomagal ustanoviti svetovno združenje študentov, iz katerega je izšla Y. M. C. A. (krščansko združenje mladih mož), dobrodelna ustanova, ki skrbi za duševno in telesno blaginjo študentov ter vojakov (tudi v Trstu imajo vojaki svoj klub Y. M. C. A., v via Ghega).

Tretji odlikovanec z mirovno nagrado je nemški verski humanist in pisatelj Hesse, ki se je že leta 1912 iz Nemčije izselil v Švico in postal švicarski državljan.

Kaj mu je ljubše

Nekoč so Rooseveltu povedali, kakšne laži in opravljanja širijo njegovi nasprotniki o njem. Predsednik pa jim je v odgovor povedal naslednjo anekdoto: «K nekemu zdravniku je prišel bolnik, kateremu je zdravnik po pregledu odločno nasvetoval, da mora prenehati s kajenjem, če noče popolnoma oglušeti. Bolnik pa je nekoliko pomislil ter doktorju dejal: «Dragi doktor, bojim se, da ne bom sprejel vašega nasveta; kajti ob dobri cigareti imam mnogo večji užitek, kot pa ob poslušanju tega, kar blebetajo neumni ljudje.»

Izkupil jo je

Nekemu lastniku tobačne tovarne se je posrečilo doseči sprejem pri predsedniku Rooseveltu. Bil je tako predrzen, da je vprašal predsednika, ali kadi cigarete, ki jih izdeluje njegova tovarna. Ko mu je ta potrdil, ga je prosil za pismeno potrdilo, katerega bi lahko porabil v reklamne namene.

«Seveda — mu je dejal predsednik — koliko pa plačate za to?»

«Petdeset tisoč dolarjev» — je hitro odgovoril tovarnar.

«V redu, takoj boste dobili potrdilo.»

Nato je predsednik pokadil eno izmed cigaret, ki mu jo je ponudil obiskovalec ter ukazal svojemu tajniku: «Napišite potrdilo, da sva tovarnar in jaz edina moža na svetu, ki kadiva te cigarete, ne da bi se nama gnusile.»

Vrata do srca

Slika «Luč sveta», ki jo je naslikal slavni slikar Holman Hunt, predstavlja Odrešenika v temnem vrtu; v roki drži svetilko in trka na težka hrastova vrata. Na prvi razstavi je neki kritik dejal umetniku «Zdi se mi, da na vaši sliki manjka neka podrobnost. Vrata nimajo kljuke.»

«Ta vrata — se je odrezal umetnik — so vrata človeškega srca, ki se odpirajo samo od znotraj.»

Preizkusite svoje znanje

Zastavljamo vam 40 vprašanj o svetovni politiki, tržaškem problemu, gospodarstvu, naravoznanstvu, književnosti, umetnosti, filateliji, sportu, glasbi, šahu in filmu. To bodi častna preizkuševalnica vaše splošne razgledanosti

POLITIKA

1. V Združenih narodih je trenotno včlanjenih eno izmed spodaj navedenih števil držav:
1, 21; 2, 32; 3, 51; 4, 54; 5, 55.

2. Ko so se štirje zunanji ministri prvič sestali in razpravljali o vprašanju mirovnih pogodb, je Sovjetska zveza postavila vse razen ene izmed spodaj navedenih zahtev:
1. Priznanje bolgarskega režima.
2. Sovjetsko zaupno upravo nad Tripolitanijo.
3. Vključitev Španije med Združene narode.
4. 300 milijonov dolarjev kot vojno odškodnino od Italije.
5. Trst za Titovo Jugoslavijo.

3. Bivši britanski ministrski predsednik Churchill je v svojem znamenitem govoru v Fultonu v Ameriki letos v začetku marca predlagal:
1. Pogodbo o 50 letnem prijateljstvu v Sovjetsko zvezo.
2. Evropske Združene države.
3. Vojaško politično zvezo med Francijo in Nemčijo.
4. «Bratsko zvezo» med Veliko Britanijo in Združenimi državami.
5. Splošno razorožitev v okviru Združenih narodov.

4. Na pariški mirovni konferenci je med zastopniki takoj v začetku prišlo do nesoglasij o glasovalnem postopku, dokler končno niso sprejeli:
1. Navadne večine glasov za vse sklepe.
2. Dvetretjinske večine.
3. Tričetrtinske večine.
4. Načela soglasnosti.
5. Kompromisa.

5. V Stuttgartu je ameriški zunanji minister Byrnes v znanem govoru predlagal vse razen enega spodaj navedenega:
1. Nemškemu ljudstvu je treba pomagati, da sestavi decentralizirano federalno vlado za vso Nemčijo.
2. Čete Združenih držav v Nemčiji bi bilo treba čimprej odstraniti.
3. Potsdamski dogovor o poljskih mejah ni imeti za dokončen.
4. Porurje in Porenje ne smeta biti ločena od Nemčije.
5. Francija naj dobi Posarje.

6. Maršal Stalin je v odgovorih, ki jih je oktobra dal na vprašanja ravnatelja ameriške obveščevalne agencije «United Press», izjavil vse razen enega:
1. Strogo mednarodno nadzorstvo nad atomsko silo je potrebno.
2. Winston Churchill je vojni hujskač.
3. Združeni narodi so jamstvo za varnost majhnih držav.
4. Vzpostaviti je treba ne le gospodarsko, marveč tudi politično enotnost Nemčije.
5. Potsdamski sklepi se ne izvajajo vedno, zlasti kar se tiče demokratizacije Nemčije.

7. Pri oktobrskih volitvah v Berlinu so odnesli zmago:
1. Krščanski demokrati.
2. Socialni demokrati.
3. Liberalni demokrati.
4. Stranka socialistične enotnosti (komunisti).
5. Nemška ljudska stranka.

8. Kdo je Bodnaraš:
1. Nedavno aretirani voditelj poljskega podtalnega gibanja W. R. N. (Svoboda, enakopravnost, neodvisnost).
2. Znani romunski komunist, tajnik kabineta ministrskega predsednika Groze in dejanski oblastnik v Romuniji.
3. Iskani izročitelj skrivnostnega pisma, s katerim je židovska teroristična organizacija «Irgum Zwai Leumi» priznala atentat na poslopje britanskega veleposlaništva v Rimu.
4. Zastopnik Češkoslovaške v Socialnem in gospodarskem svetu Združenih narodov.
5. Novi bolgarski minister za informacije ter desna roka ministrskega predsednika Dimitrova.

9. V Indiji so letos osnovali začasno vlado, katere predsednik je postal:
1. Mahatma Gandhi.
2. Mohamed Ali Jinnah.
3. Jawarharlal Pandit Nehru.
4. Abdulah Ibn Husein.
5. Sardar Baldev Singh.

GOSPODARSTVO

10. V tretjem trimesečju letošnjega leta, ki se je končalo 18. novembra, je ustanova UNRRA izpolnila predvideni načrt dobav za vse podprane države v naslednjem odstotku:
1. 100%.
2. 80% — 100%.
3. 70% — 80%.
4. 60% — 70%.
5. 50% — 60%.

11. Letos v začetku septembra je organizacija Združenih narodov za prehrano in poljedelstvo razpravljala o vprašanju svetovne prehrane na doslej največjem mednarodnem zasedanju, ki je bilo v:
1. Kodanju.
2. Ženevi.
3. Oslu.
4. Parizu.
5. Haagu.

VPRAŠANJE TRSTA

12. Mirovno pogodbo z Italijo, v kateri bo vsebovana tudi dokončna rešitev tržaškega vprašanja, morajo ratificirati katere izmed naslednjih držav, da bo stopila v veljavo:
1. Štiri velesile.
2. Jugoslavija in Italija.
3. Štiri velesile in Jugoslavija.
4. Štiri velesile in Italija.
5. Štiri velesile, Jugoslavija in Italija.

13. Tržaški guverner bo imel vse razen ene izmed spodaj navedenih pravic:
1. Imenoval bo izmed kandidatov, ki jih bo določila vlada, načelnika policije in ga lahko po predhodnem posvetovanju z vlado tudi odstavil.
2. Lahko bo pozval vlado, da ne izvede upravnih ukrepov, če bi bili po njegovem preudarku v nasprotju z nalogami, ki jih določa statut; v primeru ugovora bi jih lahko ukinil sam ter zadevo predložil v odločanje Varnostnemu svetu.
3. V primerih, ki po njegovem preudarku ne dopuščajo nikakega oklevanja, če bi ogrožali neodvisnost in nedotakljivost svobodnega ozemlja (javnega reda in spoštovanja človečanskih pravic), bo lahko odredil in zahteval uvedbo potrebnih ukrepov, katere pa bo moral nemudoma sporočiti Varnostnemu svetu.
4. V gornjih okoliščinah bo lahko prevzel tudi nadzorstvo nad policijo in bo imel pravico dajati navodila načelniku policije brez predhodnega posvetovanja z vlado.
5. V primeru nevarnosti od zunaj bo po zaslišanju vlade lahko izdal ukaz za mobilno stanje vojaških edinic, ki jih je Svet zunanjih ministrov predvidel na 5.000 Američanov, 5.000 Britancev in 5.000 Jugoslovanov.

14. Čete s tržaškega ozemlja bodo umaknili:
1. Takoj po ratifikaciji mirovne pogodbe z Italijo.
2. V 45 dneh od dne, ko bo guverner sporočil Varnostnemu svetu, da lahko krajevne varnostne sile vzdržujejo notranji red brez pomoči tujih čet.
3. V času, v katerem bo to zaradi varnosti mogoče po sodbi vojaških strokovnjakov, ko bo predhodno guverner v 90 dneh po prevzemu dolžnosti sporočil, da jih lahko umaknejo.
4. V 135 dneh po vstopu statuta v veljavo, če guverner ne bo zahteval, naj še ostanejo.
5. Nikoli.

15. Kateri je bil najugodnejši carinski režim, ki se ga je lahko posluževala mednarodna trgovina v predvojnem Trstu:
1. Prosta cona.
2. Prosto mesto.
3. Prosta luka.
4. Prosti deli luke.
5. Prosta skladišča.

16. Trst z najbližjo okolico pridela za svoje potrebe dovolj samo enega izmed spodaj navedenega:
1. Krompirja.
2. Mesa.
3. Vina.
4. Sadja.
5. Žitaric.

NARAVOZNANSTVO

17. Javanski človek (Pithecanthropus Erectus), ki je poleg pekinškega človeka (Sinanthropus Pekinensis) po dosedanjih odkritjih najstarejši človek na svetu in katerega ostanke (lobanja) imajo od septembra letošnjega leta spravljene v manhattanskem ameriškem naravoslovnem muzeju, je živel okoli:
1. 500.000 pr. Kr.
2. 100.000 pr. Kr.
3. 30.000 pr. Kr.
4. 10.000 pr. Kr.
5. 4.000 pr. Kr.

18. V prvih dneh letošnjega julija se je pri poizkusu z atomsko bombo št. 4 na Bikinih potopilo eno izmed naslednjih stevil ladij:
1. Niti ena.
2. Samo ena: letalonosilka «Independence».
3. Pet ladij.
4. 87 ladij.
5. Vse ladje.

19. Prvi ameriški državljan, ki bo postal svetnik, je:
1. Amerigo Vespucci.
2. Kardinal Newman.
3. Brat Alexander O'Grady.
4. Kardinal Spellman.
5. Mati Cabrini.

20. Kdo je zgradil znano britansko lovsko letalo «Spitfire», ki se je odlikovalo v pretekli svetovni vojni:
1. Albert C. Wedemeyer.
2. Otto Hahn.
3. Reginald Mitchell.
4. George Messersmith.
5. Lauchlin Currie.

21. Koliko tehta najmanjša strojnica na svetu in koliko strelov lahko odda na minuto:
1. 3,5 kg in 300 strelov.
2. 4 kg in 450 strelov.
3. 6 kg in 550 strelov.
4. 10 kg in 1.000 strelov.
5. 12 kg in 1.200 strelov.

22. Kdo velja za odkritelja penicilina, tega čudovitega sredstva ki ga v zadnjem času namesto iz posebne vrste plesni pridobivajo tudi že sintetično:
1. Fred Astaire.
2. Ernest Hemingway.
3. Alexander Fleming.
4. William Benton.
5. Peter Kapitza.

23. Atebrin, ki ga je v zadnjem času do neke mere izpodrinil paludrin (ki ga na sintetični način pridobivajo iz premogovega katrana), je znano sredstvo proti:
1. Otroški paralizi.
2. Škrlatinki.
3. Kožni tuberkulozi.
4. Malariji.
5. Poapnenju žil.

SLOVSTVO

24. Kako se je imenovala prva slovenska tiskana knjiga, ki je izšla leta 1551:
1. Dalmatinova biblija.
2. Brižinski spomeniki.
3. Abecednik.
4. Katekizem.
5. Pesmarica.

25. Josip Jurčič je napisal vsa razen enega izmed spodaj navedenih del:
1. Deseti brat.
2. Jurij Kobila.
3. Med dvema stoloma.
4. Cvetje v jeseni.
5. Cvet in sad.

26. Štirje izmed spodaj navedenih pisateljev oz. pesnikov so v literaturi obdelovali zgodovino celjskih grofov. Kateri izmed navedenih pisateljev o tej snovi ni pisal:
1. Fran Detela.
2. Anton Novačan.
3. Josip Jurčič.
4. Oton Župančič.
5. Ana Wambrechtsammer.

27. Kdo je naslikal znano slovensko umetniško sliko, ki je znana pod imenom «Goriška Madona»:
1. Ferdo Vesel.
2. Jurij Subic.
3. Tone Kralj.
4. Ivan Vavpotič.
5. Riko Debenjak.

28. Eden izmed znanih ameriških pisateljev je napisal knjigo «Večerja v Beli hiši», v kateri se je zelo neugodno izrazil o Churchillu:
1. Ernest Hemingway.
2. Steinbeck John.
3. Louis Adamič.
4. Sinclair Lewis.
5. John Dos Passos.

29. Podobno knjigo političnih spominov je napisal eden izmed spodaj navedenih avtorjev. Tudi on se v njej neugodno izraža o Churchillu:
1. David Dallin.
2. William Ziff.
3. Elliott Roosevelt.
4. Igor Kravčenko.
15. Louis Adamic.

GLASBA

30. Lani je eden izmed spodaj navedenih glasbenikov napisal «Deveto simfonijo», ki jo je kritika sprejela veliko manj ugodno kot dve prejanji:
1. Arturo Toscanini.
2. Sergej Prokofijev.
3. Igor Stravinski.
4. Francesco Perosi.
5. Dimitrije Šostakovič.

31. Letos bi moral v Londonu dirigirati simfonični koncert eden izmed spodaj navedenih dirigentov, pa ga je zaradi političnih razlogov odpovedal:
1. Kurt Furtwaengler.
2. Sergej Koussevitzky.
3. Arturo Toscanini.
4. Victor De Sabata.
5. Sir Thomas Beecham.

FILATELIJA

32. Katera znamka na svetu je najdražja:
1. Znamka Britanske Gviane za 1 cent iz l. 1856.
2. Znamka britanskega kolonialnega otoka Mauritius iz l. 1847.
3. Znamka Sardinskega kraljestva iz 1851 za 40 centov s sliko Viktorja Emanuela II. v vijoličasto-rožnati barvi.
4. «Himmlerjeva znamka», ki so jo v Nemčiji tik pred koncem vojne (1945) izdali v določen namen, ki pa je prezgodaj prišla v promet.
5. Avstrijski Wipa-blok.

33. Nekateri ljudje menijo, da je v filateliji več vredna nerabljena (nežigosana) znamka, drugi pa spet mislijo, da je več vredna rabljena. Pravilen je le en odgovor:
1. Večjo vrednost ima nerabljena znamka.
2. Večjo vrednost ima rabljena znamka.
3. Obe znamki imata vedno enako vrednost.
4. Od primera do primera je po splošnem zakonu o ponudbi in povpraševanju več vredna ena ali druga.
5. Vrednost je odvisna od ohranjenosti znamke.

ŠAH

34. Letos je bil v Groningenu na Nizozemskem šahovski velemojstrski turnir. Kdo je bil zmagovalec?
1. Dr. Euwe.
2. Ragozin.
3. Najdorf.
4. Dr. Vidmar.
5. Botvinik.

35. Drugi pomembni šahovski turnir je bil v Pragi. Kdo je zmagal?
1. Trifunovič.
2. Najdorf.
3. Gligorič.
4. Foltys.
5. Flohr.

SPORT

36. V Oslu na Norveškem je bilo poleti evropsko atletsko prvenstvo. Katera država je med moškimi dobila največ točk:
1. Sovjetska zveza.
2. Švedska.
3. Združene države.
4. Norveška.
5. Velika Britanija.

37. Pri neuradnem svetovnem teniškem prvenstvu v Wimbledonu (Anglija) je eden izmed spodaj navedenih nepričakovano zmagal:
1. Jack Kramer.
2. Franjo Punčec.
3. Yvon Petra.
4. Franjo Mitič.
5. Tom Brown.

FILM

38. Kateri film sovjetske proizvodnje so izdelali v Pragi (v znanih Barandovovih ateljejih, kjer so Nemci izdelovali svoje propagandistične filme) s tam dobljenim nemškim Agfa Monopack materialom za filme v barvah:
1. Čapajev.
2. Festival mladosti (Prvomajska parada).
3. Kameniti cvet.
4. Ivan Grozni.
5. Krivi brez krivde.

39. V filmu «Moja pot» (Going my way), ki riše življenje mladega modernega kaplana, katerega prvo službeno mesto je čudovita medsebojna šola zanj in dobrodušnega župnika, je igral glavno vlogo kaplana:
1. Spencer Tracy.
2. Henry Travers.
3. Bob Hope.
4. Bing Crosby.
5. Edward Robinson.

40. V najnovejšem barvastem risanem filmu očeta Mickey-miške Walterja Disneya (za katerega so porabili 400.676 oljnatih slik ter nad 1 milijon skic), igra glavno vlogo ena izmed spodaj navedenih živali:
1. Miška Mickey.
2. Srnica Feline.
3. Zajček Thumper.
4. Dihurčica Flower.
5. Jelenček Bambi.

KAKO REŠUJEMO?

ZA VSAKO IZMED NASIH 40 VPRASANJ NAVAJAMO POD 1. DO 5. PET RAZLICNIH ODGOVOROV, IZMED KATERIH PA JE PRAVILEN LE EDEN (OZIROMA V NEKATERIH PRIMERIH STIRJE, EDEN IZMED NJIH PA NEPRAVILEN). IZMED TEH PETIH ODGOVOROV MORATE IZBRATI PO VASEM MNENJU NAJBOLJSEGA TER ODGOVARJAJOCO STEVILKO ODGOVORA ZABELEŽITI NA POSEBNEM LISTU PAPIRJA, KI STE SI GA PRIREDILI V TA NAMEN (NA LIST NAPISITE NAVPICNO STEVILKE 1. DO 40. S POMISLJAJEM ZA POMISLJAJ BOSTE PRI VSAKI ODGOVARJAJOCI STEVILKI VPRASANJA DODAJALI PO VASEM MNENJU PRAVILNI ODGOVOR). KO BOSTE TAKO ODGOVORILI NA VSEH 40 VPRASANJ, PRIMERJAJTE SVOJ USPEH S PRAVILNIMI ODGOVORI, KI JIH PRINASAMO NA 7. STRANI. SESTETI PRAVILNI ODGOVORI PREDSTAVLJAJO KOLICNIK VASEGA ZNANJA. PRIMER:

0. GLAVNO MESTO FRANCIJE JE:

1. LONDON; 2. PARIZ; 3. NEW YORK; 4. PRAGA; 5. GORICA.

PRAVILNO JE VSEKAKOR PARIZ; ST. 2 VNESITE V RAZPREDELNICO, KI STE SI JO NAPISALI, IN SICER POLEG 0.

RESEVANJE PREIZKUSEVALNICE JE VPRASANJE CASTI. NE GLEJTE TOREJ V RAZPREDELNICO PRAVILNIH ODGOVOROV, DOKLER NISTE POISKALI PO VASEM MNENJU PRAVILNEGA ODGOVORA SAMI. CESTITAMO VAM, CE STE PRAVILNO ODGOVORILI NA 25 DO 30% VPRASANJ!

Selma Lagerloef: SVETA NOČ

Nekoč je bil mož in ta mož je odšel v temno noč ognja iskat. Od koče do koče je šel in potrkal na vsaka vrata: «Ljudje božji, pomagajte mi!» je prosil. «Žena mi je pravkar rodila in zakuriti moram, da se ogrejeta mati in dete.»

A bilo je pozno v noč in vse je spalo. Nihče se mu ni oglasil. Mož je hodil in hodil. Naposled je v dalji zapazil svit ognja. Krenil je v tisto smer in videl, da gori na planem. Trop belih ovac je spal okrog in star pastir je sedel poleg ter pazil na čredo.

Ko je prispel mož do drobnice, je zagledal tri velike pse, ki so spali pastirju pred nogami. Ob njegovem prihodu so se vsi trije zbudili in na široko odprli gobce, kot da bi hoteli lajati. Vendar ni bilo slišati glasu. Mož je videl, kako se jim je ježila dlaka na hrbtu, videl, kako so se jim v svitu belo bleščali ostri zobje in kako so planili naden. Začutil je, da ga je eden popadel za nogo, da je drugi hlastnil po roki, da mu je tretji obvisel na vratu. A čeljusti in zobje jih niso poslušali in možu se ni nič zgodilo.

Tedaj je hotel dalje, da bi si vzel, kar je potreboval. Ali ovce so ležale tako tesno druga poleg druge, da ni mogel naprej. In mož je stopal živalem po hrbteh do ognja. In ne ena se ni zganila, ne ena prebudila.

Že je bil mož domala pri ognju, ko je pastir pogledal. Bil je čemeren starec, osoren in trd do vseh ljudi. Ko je videl neznanega človeka, je prijel za dolgo, obiljeno palico, ki jo je navadno držal v roki, kadar je pasel, ter jo zalučal v moža. Palica je letela nerodnost proti njemu, a preden ga je zadela, se je ognila in odbrnela mimo, daleč prek ravni.

Mož je stopil pred pastirja in mu dejal: «Prijatelj, pomagaj mi! Daj mi ogorek ognja! Žena mi je rodila, zakuril bi rad, da se ogrejeta mati in dete.»

Pastir bi bil najrajši rekel ne. Ko pa se je spomnil, da tujcu psi niso mogli škodovati, da ovce niso bežale pred njim in da ga palica ni podrla, ga je obšla tesnoba in ni si upal zavrniti prošnje. «Vzemi, kolikor ti je treba!» je dejal. Toda ogenj je bil že skoraj ugasnil, polen pa ni bilo več in tudi vej ne, samo velik kup žerjavnice pa tujcu ni imel, da bi bil mogel odnesti žareče ogorke. Pastir je to videl, pa je drugič rekel: «Vzemi, kolikor ti je treba!» Bil je vesel, da mož ni mogel odnesti ognja. A glej: tujec se je sklonil, nabral z golo roko živih ogorkov in si jih zdeval v plašč. In ogorki mu niso opekli rok, mu niso osmodili plašča, odnesel jih je kakor orehe ali jabolka.

Ko je hudobni pastir to videl, se je začudil v srcu, češ kakšna noč je neki to, da psi ne grizejo, da se ovce ne plaše, da palica ne pogaja in ogenj ne smodi. Pokl'cal je tujca nazaj in mu dejal: «Kakšna noč je to in kako da so vse reči usmiljene do tebe?»

«Če sam ne vidiš, je odvrnil mož, ti jaz ne morem povedati.» In hotel je iti svojo pot, da bi zanetil ogenj ter ogrel ženo ter otroka.

Pastir pa si je mislil: «Ne pustim te izpred oči, preden ne izvem, kaj vse to pomeni». Vstal je in šel za njim, prav do kraja, kjer je prebival. Tedaj je videl, da tujec nima koče, ampak da mu ležita žena in otrok v skalnati votlini, kjer ni bilo drugega ko gole, mrzle stene. Pastir je pomislil, da bi utegnil ubogi nedolžni črviček zmrzniti. In čeprav je bil trdega srca, ga je vendarle ganilo in sklenil je pomagati. Snel si je torbo z rame, vzel iz nje mehko belo jagnjičevino in jo dal tujcu, da bi položil otroka nanjo.

A kakor je pokazal, da je tudi v njegovem srcu prostora usmiljenju, so se mu odprle oči: videl je, česar dotlej ni mogel videti, in slišal, česar dotlej ni mogel slišati. Okoli njega je stala gosta množica angelcev s srebrnimi krili. Vsak je imel gosli v rokah in vsi so na glas prepevali, da se je nocoj to noč rodil Zveličar, ki bo svet odrešil.

Tedaj je pastir spreumel, zakaj so bile tisto noč vesele vse stvari in nič so mogle nikomur škodovati. Angelci pa so stali ne le krog njega — vse povsod jih je videl. Sedeli so tudi v votlini, sedeli po hribu in letali pod nebom. V gostih trumah so prihajali po poti, se gredoč ustavljali in se ozirali na dete.

Na vse strani je donelo veselo vriskanje in petje in sviranje. In vse to je videl pastir v temni noči, ko ni mogel drugače nič razločiti. Od veselja, da je spreuelel se je zgrudil na kolena in hvalil Boga.

V LONDONSKEM GLEDALIŠČU

Mlada angleška gledališka igralka Patricia Burke je z velikim uspehom igrala v neki sodobni drami vlogo glavne junakinje. Na igralski poklic gleda s svetim spoštovanjem ter se je uveljavila z veliko nadarjenostjo in marljivostjo. Ob njej je igralec Guy Verney.

Praznik miru in otrok

Bilo je na Sveti večer pred mnogimi, mnogimi leti. Narava je spokojno spala pod mehko sneženo odejo, snežinke so plesale in se lovile v vetru. Le tu in tam je bilo iz daljave slišati zvončkljanje kragujčkov na sanch ali klice veselih otrok na smučeh in sankah.

Mala Urška je ležala v svoji beli posteljici, imela je vročino. Ošpice, ta nesrečna bolezen, so se je morale lotiti prav pred Božičem. Bila je že vsa nestrpna, saj ji je mamica obljubila, da bo zvečer smela vstati in poiskati Božičkovo darilo pod drevesom, če bo ves dan pridna. Gledala je skozi okno nasproti postelje in čakala, da bo padel mrak na zemljo. Pravijo, da šele ob mraku nastopi Božiček svoje potovanje po svetu in obdari pridne otroke. Nenadoma je opazila na nebu svetlo krogo. Tedaj ni več vzdržala v postelji. Planila je pokonci in v sami srajčki stekla k oknu.

«Mamica, mamica, Božiček se pelje!» je klicala vsa vznemirjena in ploskala z ročicami. Ni je bilo mogoče pomiriti in mamica jo je morala obleči.

Vsa hiša je duhtela po božičnih dobrotah in tudi odrasli se je lotevalo praznično razpoloženje. Vsi so bili zbrani in čakali velikega dogodka. Le mamice in ateka še ni bilo. V sobi sta se posvetovala z Božičkom in mu pomagala pripravljati drevo in darila. Samo mamica in ätek sta imela to čast da sta lahko govorila z Božičkom.

Nenadoma je srebrno zazvonilo, vrata so se odprla in v temni sobi je žarelo božično drevo polno belih svečk, sladkarij in srebrnih okraskov. Ätek je sedel za glasovirjem in igral «Sveta noč, blažena noč». Pod drevesom je bila gora zavitkov in Urška je vedela, da mora biti eden tudi zanjo. Saj je bila pridna in je Božičku napisala tako lepo pisemce, pa tudi pri večerni molitvi ga ni nikoli pozabila prositi za lepo darilo. Velike otroške očke in lička so ji žarela, pozabila je na vse obljube, da bo mirna, pozabila na okolico in iskala svoje darilo.

Mamica je držala na rokah nekaj let mlajšega bratca Vojka, ki vsega tega razburjenja ni razumel. Z začudenimi in prestrašenimi temnimi očki je gledal, kaj se godi okoli njega in se še jokati ni upal.

Urška je našla pod drevesom veliko škatlo in v njej prelepo punčko v rdeči obleki, prav takšno kot si jo je želela. Njeno veselje ni imelo meja, objemala je punčko, jo božala, gledala, kako zapira oči in jo vsa srečna kazala okoli stoječim. Mamica jo je skušala pomiriti in je pri tem položila bratca pod božično drevo, ker je mislila, da ima zavoj na rokah, tako miren je bil. Kot mali Jezušček je ležal pod drevesom in začuđeno gledal, kaj vse to pomeni. Prva ga je opazila stara mati in pokarala mamico: «Ti gréa mamica, kam te je položila.»

Družina se je razšla, vsak je bil vesel svojega darila ter v srcu želel «mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje». Tudi Urško so spravili v posteljo, seveda je morala novo punčko z njo. Še v sanjah jo je z drobnimi ročicami stiskala k sebi.

Zunaj je še vedno po malem naletaval sneg, zvonovi so vabili k polnočnici. Cerkvica na griču je bila praznično razsvetljena in skozi temo so svetla okna mežikala in vabila vernike. Vsi premrli od mraza so hiteli, pod nogami jim je škripalo in stopinje so se globoko vgrezale v mehki beli sneg. Orgle v cerkvi so zadonele, verniki so čutili v svojih srcih, da morajo v tem velikem trenotku pozabiti na vse težave in odpustiti sovražnikom, kajti Božič je praznik miru in ljubezni!

Zato ga morebiti otroci najglobje doživljajo, kajti v njihovih čistih srcih še ni sovraštva in zavisti.

OMELA OSREČUJE

Obesite sivkasto zelene omelične vejice z belimi jagodami po vsem stanovanju. Če se strogo držite starih šeg, jo morate obesiti nad vrata. Vendar prej prinesite iz kleti toliko drobnih krompirjev, kolikor šopkov nameravate narediti. V vsak krompir zvrtajte luknje in vanje zasadite ošpičene omelnine vejice. Krompir prebrisano skrijte za veliko svileno pentijo, ki jo gotovo lahko najdete v predalu s krpami. Omela bo tako ostala sveža še dolgo po Novem letu in bo prinesla srečo v hišo.

Našim ženam in materam

Praznujemo že drugi Božič v miru in na videz bi človek z zadovoljstvom rekel, da je vse kot je bilo nekoč, v časih pred vojno. Mlado in staro se je pripravilo na praznike in jih težko pričakovalo. Otroci so postavili jaslice in se vesele, da bodo nocojšnji večer prižgali ob njih svečke.

Vendar v naših srcih ni tako, kot je bilo nekoč. Ostala je senca preteklih trpljenja polnih let in veliko nezaupanje v bodočnost. Svet je razdejan, podivjan in človek bi dejal, da ne more najti prave poti. Velike naloge so pred nami in prav žene smo poklicane, da pomagamo utrditi vero v človeštvo, dobroto in pravičnost. Le z vero v srcu bomo našim dragim lahko pripravile boljšo bodočnost.

Troje src na cesti

BINE ŠULINOV

ZA MIZO

Za svečano mizo sami pripravite za vsakega člana družine ali gosta listič z imenom. Če ste spretni oblikujte iz tanke žice lične okvirje, kakor jih lahko vidite pri starinskih fotografijah, in nanje pritrdite pravokotne ploščice iz svetlomodre, rožnate ali bele lepenke. Zadaj pritrdite z lepilnim papirjem kos žice za oporo, da bo stojalce lahko stalo. Postavite stojalo pred vsak krožnik med svečke in smrekove vejice. Lističe popišite s šaljivimi rimami ali risbami in videli boste, kako se bo vsa družba zabavala nad vašimi domislicami.

Dolgo časa je stala ob morju, kakor da bi ob njega veličini hotela pozabiti na svoje nekoč prav tako velike misli. Niti opazila ni, da se je umazani kazalec na ribarniški uri sklonil še daleč proti mirni morski gladini. Potem pa se je obrnila, kakor da jo je neznan šum spravil spet v gibanje in misli.

Sredi obmorske ceste se je ustavila.

Moj Bog! Kaj prav za prav čaka tu sredi noči?! Kaj naj bi se sploh še moglo zgoditi? Tako strašno prazno ji je v srcu, v glavi.... Ne, ne! Saj to ni mogoče!

Toda božična noč!

Prav ista božična noč — takšna noč, kakor je bila še pred kratkim, ko so z baklami v dvignjenih rokah gazili sneg in ko so ves čas nalahno padali mehki kosmiči, vso dolgo, dolgo pot k temni cerkvici? K tej drobni cerkvici, ki je mirno s v noč žarečimi ročicami okni stala sredi temnih borov in o kateri so pravili, da je tako revna in skromna, prav za hlevček malemu Zveličarju.

Stekla je preko ceste, gledala mimoidočim v obraz, da tam išče odgovora, nečesa, kar bi napolnilo njeno obupano srce. Pijan mornar jo je prijel za komolec in ji pomežiknil. Iztrgala se mu je iz rok in zopet zbežala proti pomolu.

* * *

Božična noč....

Ne, ne! Saj ni mogoče... Ni mogoče, da bi zaman naredila vso to dolgo pot preko Apeninov. Položila si je roko pod srce in zazdelo se ji je, da že čuti utrip novega malega srca, ki pričenja v njej živeti.

Kako, da me niti mož ni mogel razumeti, da moram, moram iti sem... Kako da ni čutil, da mora ono, čeprav še nerojeno, preživeti prvo božično noč na njenih domačih tleh in ne sredi tujega mesta, kjer živi z možem. Saj jo ljubi, njegovi so ljubljo, a ona se še vedno čuti tujo med njimi, čeprav ji njih jezik ne dela težav.

Ah, kako da je niti on ni mogel razumeti, da mora detece preživeti prvo božično noč daleč stran od pečenih planjav, sredi ozračja, ki bo dehtelo po smrekah, po ozganem stenju sveček in po novopečenem belem kruhku...

Joj, kaj bo le neki storil on, kaj bodo dejali drugi, ko se bo neke noči zopet prikazala med vrati.

* * *

V trenotku se ji je zazdelo, da od nekod prihaja tiho zvonenje. Kakor zamaknjena se je počasi ustavljala in ni čutila, da je obstala sredi mlake in da ji strgani podplati želijno in strastno vpijajo mokroto. Potem pa jo je čudno spreletelo: iz stranske ulice je privozil tramvajski voz in kakor zbegana žival pred neznanim živim bitjem se je hotela umakniti v temo. Stisnila se je k steni in v tem gibu začutila vso svojo majhnost in nemoč. Po tleh krog nje je bilo vse mokro, upirajoči duh ji je silil skozi nosnice. Oči so ji kakor blazne pričele begati po umazanem mokrem zidu. Počasi so ji iz temnih lis pričeli nastajati obronki domačih gora in zazdelo se ji je, da se mora, da se bo zdaj zdaj morala prikazati med njimi rdeča lučka... potem cerkvica....

Na roki je začutila prijem. V hipu se je vse krog nje izgubilo in ko se je obrnila, je moškemu za njo v hipu zastal smeh. Čudno jo je gledal, se zmedel, dvignil roko, kakor človek, ki bi rad nekomu pokazal smer svoje poti, pa je ne ve... Ko je odhitel s prestrašenim licem preko ceste, so ji prsti počasi zdrseli preko lic na oči in jih stisnili, kakor da jih hočejo zmečkati, odgnati tisto čudno trdo bolečino iz njih....

Cesta ji je zaplavala pred očmi, luči so se razlezale, trepetale in padale v odstvitu solz na tla.

* * *

Božič.

Ustrašila se je, ko je zaslišala svoj tuji smeh. Kakor da se je v hipu spomnila nekega drugega takega samotnega trenotka, polnega groze, je pričela hiteti, ne da bi se vprašala kam.

Samo proč, proč odtod! Nekoga mora videti, slišati, nekoga, ki tako kakor ona išče med temnimi ulicami božično noč. Samo malo, malo tistega božičnonočnega, da bi srečala, ujela... Ne morda na ljudeh: njeni so tako daleč. Saj ne, da bi začutila glas moža, ki ga je zapustila daleč doli na jugu, samo da je za en sam dan mogla spet priti na domača tla, da bi občutila vonj te decembrske noči, strah božične teme in tisti otroški občutek čakanja, ko se nekaj neznanega tiho približuje, plazi v srce...

Saj je vedela, da ne bo ne snega, ne ljudi, a nekaj, sama ni vedela kaj, je vendar mislila najti... Nekaj, kar bi ji za hip zopet prineslo malo ognja v umirajoče oči.

Moj ljubi Bog! Saj nočem nič posebnega, res ne. Daj mi videti vejico naše smreke, daj, Gospod, daj mi gnesti, poljubiti pest blata, kakor je bilo na našem domačem kolovozu... samo... Ne, ne! Ne me pustiti tako bloditi vso dolgo noč!

Ko se je morala umakniti skupini ljudi, ki so se držali pod pazduho, se je streznila in videla, da koraka sredi množice v neznano. Oči so ji begale sem in tja, so gnečeli, kakor da iščejo znani nasmeh nekoga, znani blesk oči....

Roke si je dala na sence, kakor bi se bala, da jih ji bo razneslo. Ni vedela, od kod prihaja množica, ni vedela, kam ji je pot... in še to hrupno igranje, ki jo toliče po možganih, a ne ve, ne more pomisliti, od kod prihaja... Joj...

In tedaj! Ne, ne! Saj ni mogoče! «Hudiča! — Hudiča, ali bo ali ne!» je nekdo nedaleč od nje ponovil.

Srce ji je zaplesalo kakor blazno, kri je planila v obraz, v telo, v roke... Za trenotek se je morala nasmehniti, solze so ji zalile veke. Planila je naprej in se pričela kakor v sanjah z na pol jokajočim obrazom ozirati po obrazih.

«Vi? ...Vi? ...Vi....?»

Množica se je pregibala, potiskali so jo k zidu... Nekateri so jo začuđeno gledali. Nekdo jo je udaril s klobukom po stegnjenih rokah in se ji zasmejal. Zazdelo se ji je, da so mu škleče oči izstopile prav do njenega obraza. Z zadnjimi napori se je zaletavala v množico, potem pa se je, kakor da so se ji misli in noge ustavile, nasičila na obcestno verigo.

Gledala je krog sebe, kakor da ne ve, kaj se je godilo v zadnjih nekaj trenotkih, potem pa se ji je začela tresti bradica. Kakor ranjena se je zavlekla v stransko ulico, se sesedla v teman kot veznih vrat in zajokala kakor dete. Nič ni vedela, da so ji prsti zašli med kostanjeve olupke, ki jih je veter zanesel v satilje in da jih je mečkala v svoji obupni brezmoči.

* * *

Ko se je je dotaknila ledeno hladna roka, skoraj ni imela moči, da bi se obrnila. Kakor da se prebuja, je dvignila trepalnice.

Pred njo je stal duhovnik. Star, tako zelo star, da je v prvem hipu podvomila, če je bitje pred njo sploh še živo. Čudna drobna glava se mu je izgubljala v širokem zamaščenem ovratniku. Toda oči... Ta njegov pogled. Koščen, neobrit obraz, prav zaraščen z belimi kocinami, je kar izginjal ob čudovitem blesku oči.

Sklonil se je nad njo in jo kakor dete pobožal po licu. Ni videla, kdaj je odprl trudne usine in njegove besede, čeprav tuje, so ji prihajale kakor oddaljena glasba na uho.

«Oprostite ...Slovenka sem...», je tiho dejala. Potem je potegnila roke iz njegovih in se obrnila, da bi odšla. Sama ni vedela zakaj, toda po nekaj korakih se je morala ustaviti. Obrnila se je, še enkrat pogledala v tiste globoke prav nič čkveške oči.... Morala se mu je približati. Roka se ji je nehote dvignila in, kakor da ne bi verjela, ji je prst zašel na njegove trepalnice, potem pa je zatrepetala.

«Hvala... Hvalc...», je dejala v tujem jeziku in hotela odbreti.

«Kam? Kam?» je zaslišala njegov nizki trudni glas.

Obrnila se je in pričakala, da se ji je približal.

«Kako ti je ime?»

«Marija.»

«Marija...», je ponovil z glasom, kakor da je vnaprej vedel, da ji drugače ime biti ne more. «Marija... Tako, kakor Ona... Pridi!»

Obrnila se je, odšla po ulici in ni vedela ne kam, ne zakaj.

Prečkala je nekaj cest, ves čas nekaj korakov pred njim. Ko je začutila, da se je ustavil, se je okrenila.

«Marija!» Nasmehnil se je. «Kaj ste iskali tod v tej uri?»

«Prišla sem iskat.... ne vem... tistih dni... In zaradi otroka sem prišla, zaradi otroka, ki ga bom rodila...»

«Marija... tudi ti Marija... Velik bo tvoj sin, rojen kot odrešenik...

A sedaj še ni prišel čas, ne zanj, ne zate, ki ga čakaš... Pojdi!»

Zazrla se je v njegove svetle oči, potem pa kakor da sledi nevidnemu človeku, stopila v temo. Tako mirna je bila ulica, tako strašno molčeča — in tedaj je od nekod pripaval glas orgel na uho...

Ustavila se je in se prijela za prsi.

Sveta noč, blažena noč...

Dvignila je roke in se obrnila.

Cesta je bila prazna.

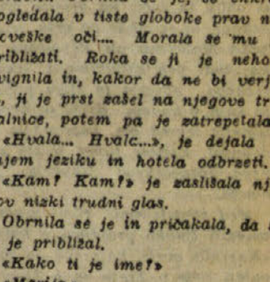

Ogenj v njenih očeh je začel ugašati, zadnji njegov odsvit je zdrsel s solzami na tla.

Kakor v snu je gledala nazaj po tlakovani, v črnini se spreminjajoči cesti, potem pa kakor otrok, ki se boji, da bi s glasnimi koraki pregnal lepoto, stopala za glasom orgel. Ni opazila, da je pričelo počasi pršeti izpod neba.

Vrata in teme v svetlobo in molka v pesem so se na široko odprla.

Okraski za božično mizo

Božični okraski — besede izrečete včasi z občudovanjem, včasi pa nekam zaničljivo. Občutki vas pri tem ne varajo, kajti pozlačene vejice in krogle se vam lahko zde očarljive, ali neokusne. Odvisno je od vašega razpoloženja in s kakšnimi očmi jih gledate. Še več je odvisno od tega, če ste te male okraske naredili samo zaradi dolžnosti, ali pa iz notranje potrebe in zadovoljstva, da bi razveselili svoje drage.

Pojdimo na delo z veselim srcem, polnim novih domislic in pričarajmo, kar nam domišlija narekuje.

Božično mizo bomo pokrile, kot se za takšno priliko spodobi, s svežim belim ali pisanim prtom, boljšimi krožniki in kozarci ter z najboljšim priborom. Toda nekam prazna in neprazmična se mi dozdeva. Saj je pri hiši gotovo ostalo še nekaj smrekovih vejic in svečk, srebrnega papirja, pisanih in zlatih trakov. S tem si bomo pomagale in ustvarile bolj praznično razpoloženje.

Pred vsakega gosta postavite svečko na podstavku — lahko ga izrežete iz lepenke in prelepite s srebrnim papirjem. Okrog položite nekaj lepih smrekovih vejic, ki jih posujte s srebrnimi nitkami ali «angelskimi lasmi».

Otroci se bodo posebno veselili naslednjega okrasa. Mizo pogrnite kot prej in na sredo položite veneo iz smrekovih vejic, v katerega lahko vpletete tudi srebrn, zlat ali pisan trak. V sredimo venca postavite stekleno ali lončeno posodo z vodo. Na tem jezeru plava nešteto svetlih barčic — prižgane svečke — ki jih pritrdite na posrebrene ali pozlačene polovice orehovih lupin ali pa na plutovinaste ploščice

Ali pa: pokrijte mizo z belim ali pisanim prtom in postavite na sredo mize večjo posodo za sadje, ki jo okrasite s smrekovimi vejicami in storži ter veselo družbo palčkov. Prazne polovice orehovih lupin zlepite s klejem, narišite obrvi, oči, nos in usta, prilepite dolgo belo brado — kosmič vate — in iz ostankov blaga sešijte čepice. Namesto vratu pritrdite zobotrebca in ga zabodite v jabolko. Če je bil kdo v družini slabe volje, ga bo pogled na vesele palčke gotovo kmalu spravil v dobro voljo.

Mesto s cvetlicami in svečkami lahko mizo in goste razveselite tudi z neštetimi blestečimi kroglicama raznih barv. Postavite jih na mizo na lepem srebrnem ali steklenem podstavku. Kroglice lahko tudi navežete na pisane trakove in obesite na lesteneo nad mizo ali z njimi okrasite temne kote sobe.

Naštela sem vam le nekaj primerov mičnih namiznih okraskov, nadaljnje delo prepustim vaši domišliji, ki bo svojim dragim pričarala pravo božično razpoloženje.

Božične pijače

Poleg koščka potice lahko goste presenetite z dobro in krepilno pijačo. Še posebno se bo prilegla, če okoli vogalov piha mrzla burja. Pomagala bo ustvariti prijetno domače vzdušje in zlasti moški bodo hvalili vaše gospodinjske sposobnosti.

Večino teh pijač lahko pripravite z dobrim belim aromatičnim vinom, kot n. pr. muškatom.

Za punč vsemite liter muškatnega vina in prilijte nekaj vode, kuhajte, vendar pazite, da ne zavre popolnoma, ker bi izgubilo na aromi. Dodajte 100 gr sladkorja, olupke in sok 2 pomaranč ali limon, nekaj klinčkov in nezmletega cimeta. Ko ste dodali dišave, pokrijte in pustite nekaj minut stati, nato odcedite in ponudite pijačo vročo.

Mesto pomarančnih ali limonovih olupkov in soka lahko dodate poljuben sadni sok, n. pr. malinovec ribezljev sok ali pobodno. Če želite narediti pijačo močnejšo, lahko dodate kozarček konjaka.

Punč lahko pripravite tudi s čajem. Za slednjega kuhajte vino, katero ste razredčili z nekaj vode in pred vretjem dodajte precejšno količino čaja. Pokrijte in pustite tako samo dve do tri minute, nato odcedite in dodajte dišav in sladkorja po okusu.

Tudi rdeče vino lahko kuhate. Preden zavre, mu dodajte sladkorja in začinite z nezmletim cimetom. Pustite nekaj trenotkov vreti in dodajte limonovega soka ter ponudite vroče. Posebno priporočljiva pijača, če pridete premraženi domov ker najboljše prežene prehlad.

Ameriški grog pripravite iz 2/3 vode in 1/3 ruma, dodajte sladkorja po okusu in kosček limone. Pustite vreti 5 minut in ponudite vroče.

Če vam je posebno všeč okus po kavi, lahko pripravite kavni grog. V lončku zmešajte skodelico zelo močne kave in pol skodelice rdečega vina. Sladkajte po okusu in pustite vreti nekaj časa.

Morda imate goste, ki so abstinenti in jim z močno alkoholno pijačo ne bi naredili posebnega veselja. Zanje pripravite brezalkoholno mrzlo pijačo. Na 30 gr dobrega čaja nalijte liter vrele vode, pokrijte in pustite tako 7 minut. Precedite in dodajte čaju 1/2 litra poljubnega sadnega soka. Pustite shladiti in šele nato nalijte v kozarce do polovice ter dodajte nekaj sifona ali mineralne vode.

V lončku ali posebni posodi za mešanje dobro premešajte sok treh limon s kozarcem pomarančnega soka, osladkajte z žlico medu in dodajte nekaj koščkov ledu. Končno dodajte še kozarec sladke smetane ali svežega mleka ter precedite v kozarce.

Božična križanka

Vodoravno: 1. in 26. božično voščilo «Glasa zaveznikov»; 2. neumen — kruh (franc.) — prikrivati — zunaj — železniška postaja na progi Trst-Ljubljana — kratica bivše politične stranke v Jugoslaviji; 3. pomožni glagol v bodočem času — vprašalni zaimek — drevesna skorja — Mohamedov zet in tretji naslednik — vas pri Ljubljani — perzijsko glasbilo, podobno kitari — nujna sestavina obleke — privlačuje železo — pisemska kratica; 4. žensko ime — pravijično bitje — visoka planota v Aziji — krokodilja vrsta — na njem se tvori «zeleni volk» — marec (srbhr.) — šahovski izraz; 5. glagolska nikalnica v množini — srbhrv. predlog. — Koroška — novodobni znanstvenik — italijanski socialistični politik — egiptovski bog sonca — mestu (lat.); 6. dolg in ozek kos blaga — ogljarjeva stavba — stari egiptovski bog — državni zaklad — groza — svetopisemska oseba — struga usahle puščavske reke; 7. mesec — namizno pokrivalo — čar — moško ime; 8. vrsta prave kave — oblika pomožnega glagola — moško ime — trboveljski okraj; 9. tuje označbe za sever-jug-sever — obrtnik — vrsta pravnika — tuja kratica za položbo; 10. sveta podoba — veznik — žensko ime — stara Ljubljana (množ.); 11. žensko ime — reka v Sovjetski zvezi — kemični znak za kalcij — grški pisec basni; 12. alarmna naprava — mesto v Vojvodini; 13. kurji hrana — moll (lat.) — kje (lat.) — bodeča rastlina; 14. severnoameriška država — neroden; 15. cirkuška arena — veznik — grška črka — znana pastila proti prehladu; 16. kemični znak za polplemenito kovino — pisemska kratica — hiter tek — kje (lat.) — začetnici imena in priimka slovenskega pisatelja (Človek in pol, Pot za razpotjem, Moj roman) — srbhrv. predlog; 17. glas — razdobje — turškim velikašem — pripadnik starega ameriškega plemena; 18. ruski zgodovinski knez (opera Musorgskega) — poltlahtni kamen — Mojzesov brat — zavarovan; 19. vrsta drevesa — lepo vedenje — viseči okrasek — križem gledam — ime slavnega ruskega basista (e je a) — listi papirja (v Srbiji udomačen turški izraz); 20. keltski izraz za pristanišče (havre) — vrsta kisika — ljubezen (angl.) — muslimanski duhovnik — rastejo po dežju — odporen proti boleznim — gospodarsko poslopje; 21. bivši nemški naseljenec v Sloveniji — celina — seči (angl.) — mesto v Sloveniji — germansko pleme; 22. domača žival (rod. množ.) — oseba iz Haškovega romana — stara grška državica — stoti del — obsojeni in ustreljeni sovjetski general — nesreča — v mitologiji eden izmed najvišjih genijev; 23. reka v Nemčiji — izvozno mesto za petrolej v Iraku — turški dostojanstvenik — moderna veda — bedast — kraj na Dolenjskem — vrba žalujka; 24. začetnici priimka in imena slovenskega pisatelja (zbiralec anekdot) — umrli Rooseveltov svetovalec in osebni odposlanec — koralni otok — staro ime za Aleksandrijo — sestra (srbhrv.) — zdravilo proti glavobolu — nemški predlog; 25. drevi (koroško) — pozvedujem za izgubljenim — obrtnik — poganski bogovi — indijanski čoln (originalna pisava) — del glave.

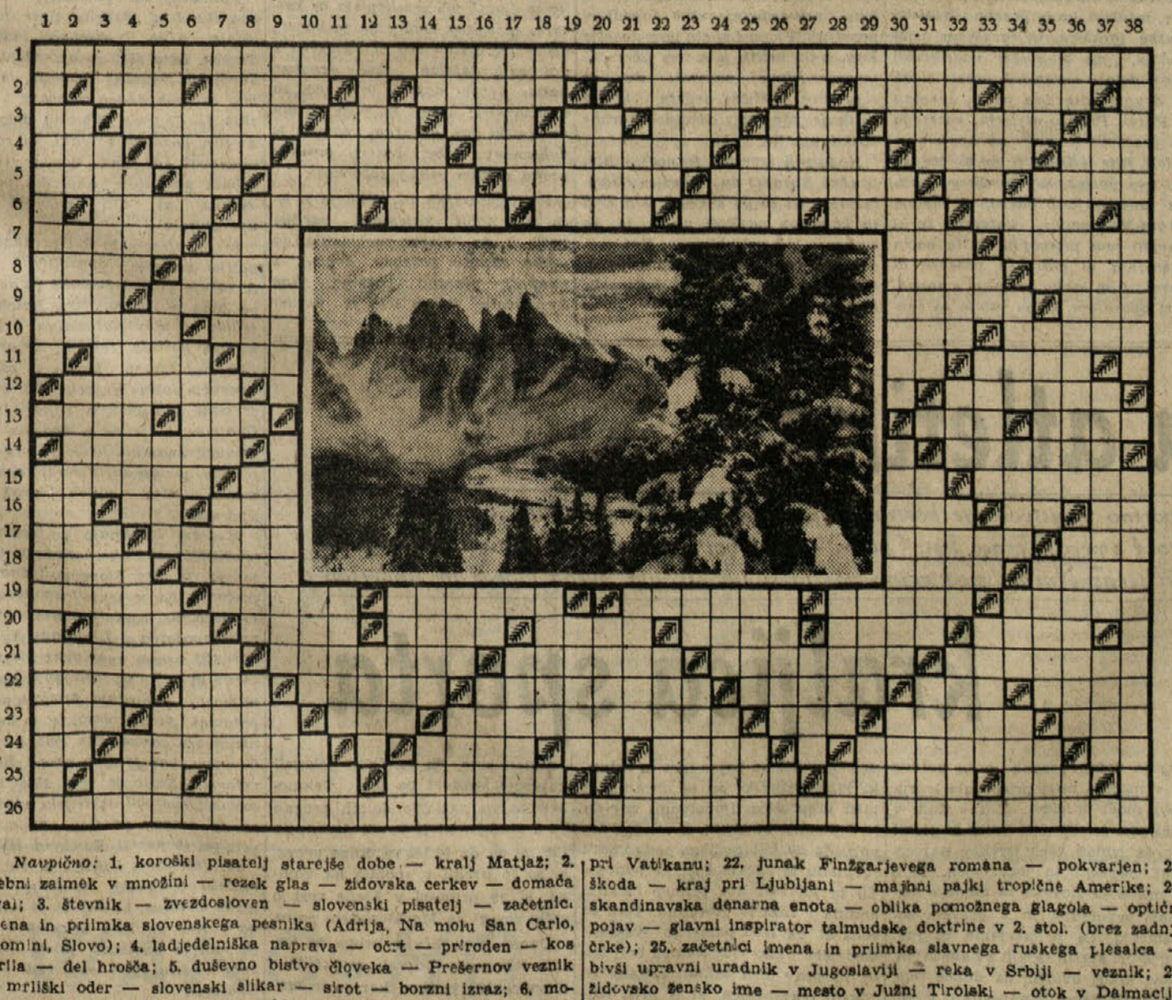

Navpično: 1. koroški pisatelj starejše dobe — kralj Matjaž; 2. osebni zaimek v množini — rezek glas — židovska cerkev — domača žival; 3. številnik — zvezdosloven — slovenski pisatelj — začetnici imena in priimka slovenskega pesnika (Adrija, Na molu San Carlo, Spomini, Slovo); 4. ladjedelniška naprava — očrt — priroden — kos perila — del hrošča; 5. duševno bistvo človeka — Prešernov veznik — mrliški oder — slovenski slikar — sirot — borzni izraz; 6. moderna velesila — pomožni glagol v prih. času — elektrotehnični pojem — italijanska reka — moderna orientacijska naprava (drugi e je p); 7. žensko ime — preganjen list papirja — naplačilo — za (it.) — angleški umetnostni kritik in soc. reformator (1819-1890); 8. vrsta teže — naprava za usmerjanje — vrsta glasbila — živalska bolezen; 9. skozi, preko (tujka) — jugoslovanska obmejna postaja — nevarna bolezen — ljubkovalno žensko ime; 10. osebni zaimek — težko orožje — vejica — del teniške igre; 11. staro glasbilo — tuje žensko ime — primorska članica; 12. moško ime — glavno mesto bivše baltske države; 13. grška črka — lepo vedenje — začetnici imena in priimka slovenskega pesnika (Naprej zastava Slave); 14. kratica za športni klub — prislov kraja — zaliv v Dalmaciji — oče; 15. vrsta papige — romanska nikalnica — prva žena — najmanjši delec prvine; 16. reka na Koroškem — povratni zaimek — mesto na Pomorjanskem; 17. hunski poglavar (Šiba božja) — mizar (hrv.); 18. osebni zaimek — pojdite (lat.) — v vodi živečim sesalcem — japonska dolžinska mera; 19. slovansko moško ime — bivši znani francoski dnevnik; 20. vrsta žarkov — staro germansko mesto (današnji Alme); 21. glagolska nikalnica — proga — udomačena beseda za «zlodeja» — začetnici imena in priimka Trumanovega odposlanca pri Vatikanu; 22. junak Finžgarjevega romana — pokvarjen; 23. škoda — kraj pri Ljubljani — majhni pajki tropične Amerike; 24. skandinavska denarna enota — oblika pomožnega glagola — optični pojav — glavni inspirator talmudske doktrine v 2. stol. (brez zadnje črke); 25. začetnici imena in priimka slavnega ruskega plesalca — bivši upravni uradnik v Jugoslaviji — reka v Srbiji — veznik; 26. židovsko žensko ime — mesto v Južni Tirolski — otok v Dalmaciji; 27. slovenska opereta — vzor; 28. slavni slovenski matematik — snov, iz katere izdelujejo kovčege — dve zaporedni črki sl. abecede; 29. začetnici imena in priimka največjega slovenskega slikarja impresionista — otok v Dalmaciji — pri Malajcih samomorilna manija z opijem — sen (hrv.); 30. znam — reka na Dolenjskem — Verdijeva opera — ljubljansko moško ime; 31. sramežljivost — južni sad — priimek ameriške filmske zvezde — zlom (narobe); 32. ime znanega angleškega pisca kriminalnih romanov — kras nemodernega dekleta — finsko pristanišče — ime znanega sovjetskega skladatelja modernista — reka v južni Franciji; 33. isto kot 5/1 navpično — romanski spolnik — vrsta pesništva — osebni zaimek — poljski kardinal; 34. ruska nikalnica — Prešernov okrajšani veznik — žensko ime — osebni zaimek v množinskem sklonu — vrsta angleškega piva — vstavi AONZ; 35. stari Slovan — velika kača — sportnik — lepotilno mazilo — romanska nikalnica; 36. začetnici imena in priimka skladatelja dunajske lahke glasbe — naravoslovec — reka v Indiji — oblika pomožnega glagola; 37. Priviligirana Agrarna Banka — lastnik lista «Yorkshire Post» — vrsta očal — reka v Vzhodni Evropi; 38. žejan časti — ravnanje po taktiki.

Rešitev v prihodnji številki.

Vsem čitateljem in prijateljem «Glasa zaveznikov» želi srečne in zadovoljne božične praznike

UREDNIŠTVO

UTRINKI S FILMSKIH FESTIVALOV

V CANNESU SO GLEDALCI MOČNO KRITIZIRALI, PRI DOBRIH PRIZORIH PLOSKALI, ALI PA ODKRITO KAZALI NEZADOVOLJSTVO TER CELO ZAPUŠČALI DVORANO – FRANCIJA KLJUB MEDVOJNI OSAMELOSTI NI IZGUBILA VODSTVA V EVROPSKI PROIZVODNJI

V tem letu so prvič po končani vojni spet začeli prirejati filmske festivale. Mednarodna festivala sta bila v Benetkah in Cannesu, v Pragi je bil festival angleških, sovjetskih, francoskih in češkoslovaških filmov, v Londonu pa festival francoskih filmov. Filmska delavnost je pokazala lepe uspehe. Eden izmed glavnih uspehov je bila obnovitev francoskega filma, ki je bil več čas vojne popolnoma ločen od ostalega sveta.

O mednarodnem filmskem festivalu v Benetkah smo že objavili obširno poročilo našega posebnega dopisnika, danes pa bomo podali pregled festivalov v Cannesu in Pragi, našteli najzanimivejše filme, dalje opisali, kako jih je občinstvo sprejelo ter dodali nekaj besed o tako imenovani kinematografski tradiciji v Evropi, katere glavna predstavnica je Francija in h kateri prištevamo tudi angleško in sovjetsko kino-industrijo.

Festival v Cannesu je bil ob koncu septembra in je trajal pet dni. Vse filme so predvajali v izvirniku, z izjemo nekaterih, ki so bili izdelani v nenavadnejših jezikih, kot na primer v ruščini. Med najboljše filme moramo prištevati blešče film Jeana Renoirja «Partie de Campagne» (Izlet na deželo), katerega so pričeli snemati že pred desetimi leti in katerega snov je povzeta po Maupassantovem romanu. Nadalje je študija o sebičnosti ljubezni, katero je režiral Jean Delanoy in je posneta po originalni Gideovi povesti «Symphonie Pastorale» ter tragedijo iz mehiškega kmetskega življenja «Maria Candelaria». Na festivalu so predvajali eksotične in navadne filme, najnovejše filme iz vseh krajev sveta, pa tudi starejše, katerih na evropski celini prej še nismo videli. Med temi je krasen angleški film «The lost Week-end» (Izgubljena nedelja) o tragediji pijančevanja, kjer prihaja do izraza kinematografska možnost prikazovanja blaznosti.

«Symphonie Pastorale» je Gideova zgodba o pastorju, ki se zaljubi v slepo deklico, katero je pohočil ter je ljubosumen na lastnega sina. Film doseže zlasti v začetku veliko pesniško nežnost, ko se ritem človeškega življenja čudovito odraza na ozadju snežne samote, toda kljub vsej umetnosti Michele Morganove in Pierra Blancharda so zadnji prizori precej teatralni.

Film «Partie de Campagne» je ustvarjen skoraj izključno na osnovi oblik in luči; na primer prizor deklice, ki se ziblje na vrtu, je kot kaka Manetova ali Renoirova slika; tudi beg zaljubljenca vzdolž rečnega obrežja in slika potoka, ki vam v hudem dežju in nevihti izginja izpred oči, kažeta isto podobnost. Režiser filma je sin znanega francoskega slikarja Renoirja.

Med sovjetskimi filmi moramo omeniti ljubko pravljico v barvah «Kamniti cvet», katerega so predvajali tudi v Trstu in o katerem bomo podrobneje govorili pozneje, ter «Ko se je sreča obrnila», film o taktiki pri Stalingradu, ki pa kljub svoji realistični in izvrstni igri v Cannesu ni imel uspeha, ker se ves film opira le na dvogovore.

Izmed ameriških filmov je imel največji uspeh Hitchockov «Notorious» z Ingrid Bergmanovo in Gary Grantom. Glavna privlačnost tega filma je nazorno prikazovanje, ki je podano s tako spretnostjo, da je v Cannesu povzročilo neskončne razprave. Gledalci so v Cannesu strastno kritizirali, včasi so pri kakem prizoru tudi ploskali, ali pa odkrito kazali svoje nezadovoljstvo, ali celo zapuščali dvorano.

Angleški festival v Pragi so otvorili s krasnim filmom v barvah «Henrik V.» ki je dosegel veliko priznanje in občudovanje, čeprav lepota Shakespearovih stihov v prevodu ni prišla tako do veljave

Stari Slisko, značilna oseba iz sovjetskega filma v barvah «Kamniti cvet». Slisko je čuvaj tovarne v Uralu in pozna mnogo bajk, ki govore o starih časih; med temi je tudi bajka o «Kamnitem cvetu», ki jo nekega večera pripoveduje mladini.

in so bili za ta uzitek prikrajšani vsi, ki jezika popolnoma ne obvladajo. Morda je popolnoma naravno, da so z velikim navdušenjem sprejeli film «The Captive Heart» (Ujeto srce), ki poveličuje tovarištvo in češkoslovaškega junaka. Največji uspeh pa je dosegel film «Brief Encounter» (Kratko srečanje), ki ga je režiral Noel Coward. Film opisuje ljubezensko zgodbo v zreli dobi. Življenje prikazuje tako, kot se odigrava na Angleškem: majhno mesto, kavarno, kinematograf, čakalnico na železniški postaji. Opaziti ni niti ene podrobnosti, ki ne bi bila na svojem mestu, ali ki bi motila.

Angleški filmski festival v Pragi je pokazal Čehoslovakom najboljše in najnovejše angleške filme, razen tega pa je bil tudi najboljša prilika za filmski svet, da se seznani z zadnjimi češkoslovaškimi načrti, deli ter proizvodi na tem področju. Ob tej priliki se vračamo na sovjetsko pravljico «Kamniti cvet», kajti ta film so snemali v Pragi in ga je režiral sovjetski režiser Ptuška.

V Pragi so znani Barandovovi filmski ateljeji, zelo obsežni, dobro urejeni ter so jih med zasedbo Nemci uporabljali za svoje propagandistične in druge filme. Nemška zamisel je bila, da bi iz Barandovovih ateljejev napravili središče vse evropske filmske proizvodnje, medtem ko bi posebna letalska služba igralcem in igralkam omogočala, da bi zvečer nadaljevali svoje delo v evropskih prestolnicah in drugod, čez dan pa bi snemali v Pragi. Prav v ateljeju, katerega so postavili Nemci, so Sovjeti izdelali film «Kamniti cvet» ter se pri tem posluževali nemškega načina snemanja v barvah s filmom «Agfa-Monopack», katerega so si Sovjeti tudi prisvojili. Za ta način snemanja ni potreben poseben aparat; film lahko snemajo z navadnim aparatom, ki ga rabijo za enobarvne filme. Češkoslovaška filmska industrija je bila letos zelo zaposlena in je morala dokončati v Barandovovih ateljejih 20 filmov, medtem ko bodo mnogo drugih snemali prihodnje leto. Podjetje je podržavljeno, vendar dopušča popolno svobodo ustvarjalni pobudi. Na Češkem imajo sovjetski filmi polno podporo tega podržavljenega češkoslovaškega filmskega podjetja.

Kakor na ostalih področjih je Sovjetska zveza tudi v filmski industriji uvedla petletko, ki predvideva podvojitev predvojne proizvodnje. Kako je že napredovala sovjetska filmska industrija, je razvidno ne le iz izvrstne tehnike in iz izrednih filmov v barvah kot n. pr. «Ivan Grozni» in pravljice «Kamniti cvet», temveč tudi iz otvoritve prvega kinomatografa za dvodimenzionalne filme s plastičnim prikazovanjem, ki jih je iznašel Sergej Ivanov. Prvi dvodimenzionalni kino, ki je tudi prvi v seriji kinomatografov te vrste, so postavili v Moskvi.

Francija kljub temu, da je bila v vojnih letih popolnoma osamljena, ni izgubila vodstva in vzpodbude v evropskem filmu. Medtem ko angleški ateljeji izgubljajo svoje najboljše igralce, ki odhajajo v Hollywood, se v francoske ateljeje vračajo usi igralci, ki so nekoč odšli v Ameriko. Prihajajo v Francijo, takoj ko jim uspe dobiti dovoljenje za vrnitev in prostor na ladji. Michele Morgan, ki se je šele pred kratkim vrnila, je igrala glavno vlogo v filmu Symphonie Pastorale». Simone Simon igra pri filmu «Petarus», ki ga režira Maro Allegret. Tudi Jean Gabin se je vrnil in Eric von Stroheim dela spet pri francoskih filmih. Težko je Francijo prizadela izguba najboljšega igralca Raimuja, ki je umrl pred kratkim, ko je snemal film «L'homme au chapeau rond».

Eden izmed najnovejših francoskih filmov je «La Belle e la Bete» (Lepota in zver). Za ta film je Berard narisal čudovite kostume in scenerijo, katerim je dodal domačnost notranje opreme in mrko romantičnost gradu človeka-zveri. Cocteau, ki je film izdelal, je mnenja, da je ta zgodba del francoskega bajeslovja, ena izmed njegovih najljubših zgodb, ki jo je že od nekdaj hotel uporabiti za dramo ali film. Odločil se je za film, kajti le film nudi vse možnosti za dovršeno prikazovanje vseh dogodkov pravljice. Vlogo Lepote igra Josette Day. Neki kritik je o tem Cocteaujevem filmu napisal, da je «očarljive poetične lepote, ki ga odlikuje popolna odsotnost grobe vsakdanjosti».

Nadaljnji izvrsten francoski film je «Les Enfants du Paradis» «Otroci raja), ki so ga snemali leta 1943 in katerega najlepši prizor je, ko življenje loči zaljubljenca. Kot nekdaj sta tudi danes fantazija in stvarnost glavni smeri francoske filmske proizvodnje.

Dva obraza istega igralca

Gotovo se se vsi spominjate izredno lepega, uspelega in globokega filma «Moja pot». Poleg Bing Crosbyja, ki je postavil močan lik mladega kaplana, je dosegel v vlogi starega župnika izredno velik uspeh tudi znameniti igralec Barry Fitzgerald, poklicni plesalec-fantazist, ki je izvrstno prikazal vnemo za vse dobro, malce užaljenega samoljubja, razposajenost in resnost, hudomušnost in dobroto. Vsakomur bo takšen, kot ga vidite na manjši sliki, se dolgo ostal v živem spominu. Le malokdo pa bo uganil, da je eleganini plesalec in partner ognjevite filmske plesalke Betty Hutton isti človek, ki je igral starega župnika cerkve sv. Dominika.

Prava podoba umetnika-igralca se pokaže ravno v tem, kako se lahko prilagodi posameznim vlogam in v tem nam je Barry Fitzgerald pokazal klasičen primer: na eni strani dovršeno vlogo starega župnika, mirnega, svečanega in okornega, ki zaradi starosti ni mogel preskočiti niti majhnega grma, na drugi strani pa vlogo gibčnega plesalca s smehljajočim se obrazom, ki s svojo dobro voljo in prikupnostjo osvaja srca in naklonjenost gledalcev.

Betty Huttonovo, ki je vedno razgibana in, ki neprestano pleše in prepeva, je ameriška kritika označila kot «plavolaso vročekrvnico» in «eksplozivko». Povsod, na odru, na platnu in v življenju daje njen razgibani obraz ritem njeni hoji in njenim pesmim. Njena najljubša zabava je posnemanje Harolda Lloyda, ki je njen sosed v Hollywoodu. Njen soigralec je znameniti plesalec fantazist Barry Fitzgerald, s katerim je nastopila v filmu «Stork club» (Klub štorklja), v katerem pleše «ognjeni ples». Slika kaže prizor finala «ognjenega plesa».

O zgodovini poštne znamke in njenih najredkejših primerkih

V vsaki državi je danes milijone ljudi, ki zbirajo rabljene ali nerabljene poštne znamke; a kljub temu je še vedno mnogo ljudi, ki ne vedo, kaj je filatelija, ker vidijo v znamki samo sredstvo za plačilo poštnih pristojbin.

Res, da je znamka sredstvo za plačilo poštnih pristojbin, a ko opravi to nalogo, nastopi popolnoma novo pot: znamka pride v roke zbiralca, ki jo gleda s popolnoma drugimi očmi: v njej vidi odsev zgodovine, saj je ta priča velikih vojn in političnih preobratov, zmag in padcev vladarjev, svobode in suženjstva in velikih bojev. Z znamko se človek uči zemljepisja in kulture, spoznava vladajoče osebnosti, spoznava rastlinstvo in živalstvo v določenih dežel ah, izve denarne valute držav; dobiva ostre oči za spoznavanje barv in več a se mu umetniški čut. Skratka, znamka je dokument dobe, kateri posveči vsaka država veliko pozornost.

Po najstarejših poročilih je v letu 1653 dobil najemnik pariške pošte F. de Velayer pooblastilo, da lahko odpravi zasebne dopise z vnaprej plačano potnino. Dne 8. avgusta istega leta je uvedel mestno pošto v Parizu in kot potrdilo za plačano poštnino, so uporabljali nekake listke z imenom «billets de port payé», ki so jih prilepili na pismo. Ti plačilni listki so bili predhodniki znamke in so veljali v takratnem denarju 1 Sol. Po Velayerovi smrti teh listkov niso več uporabljali, ni pa ohranjen tudi noben drugi primerek teh znamk.

Prvemu poskusu so začeli sčasoma slediti drugi: leta 1773 so uporabljali na Dunaju žigosane pole, ki so bile namenjene za lepljenje na pisma; podobne pole so poznali leta 1823 na Kitajskem.

Ponovno so poskušali uvesti znamke leta 1811, in sicer jih je izdala neka zasebna ladijska družba. Leta 1819 so uporabljali na Sardiniji žigosane kuverte, ki so bile le prehodnega značaja. Leta 1830 je Charles Whiting delal v Angliji poskuse s traki, ki so jih imenovali «go-frees», vendar teh zasebnih poskusov angleška poštna uprava ni niti poznala niti uporabljala.

S tem opisom bi bili predhodniki poštne znamke opravljeni, izum današnje poštne znamke pa so dolgo časa pripisovali siru Rawlandu Hillu, ki je postal slaven s svojo knjigo poštnih reform, «Post Office Reform» v kateri je začrtal uporabo poštne znamke. Ta knjiga je izšla leta 1837, a tiskar James Chalmer, si je že v avgustu 1834 zamislil znamko, ki jo je pripravil v enem primerku. Vendar tega primerka niso nikoli praktično uporabili.

Medtem ko imajo po svetu za izumitelja znamke Jamesa Chalmerja, je med Slovenci trdno prepričanje, da je izumil znamko Lovreno Košir, uradnik pokrajinskega računovodstva v Ljubljani, ki si je zamislil sistem enostavne pisemske tarife in način uporabljanja znamk, namesto pobiranja pristojbine v gotovini. Svojo idejo je v nekem razgovoru zaupal leta 1835 Angležu Gawayu, kar je dalo povod Hillovi reformi. Košir je leta 1836 svojo zamisel sporočil avstrijski vladi, ki pa je njegov predlog odbila, slaven pa je postal Rowland Hill.

13. februarja 1837 je sir Hill razložil britanski komisiji idejo glede znamke, ki naj se jo nalepili na poštne pošiljke. Decembra istega leta je predložil javni kritiki svoj tri leta stari izum tudi tiskar Chalmer.

S sprejemom Hillove poštne reforme je bil obenem potrjen tudi Chalmerov izum in 26. december 1839 je pomemben dan za filatelijo: tega dne so razpisali natečaj za izdelavo žigosanih pisemskih pol, žigosanih kuvert in lepljivih znamk.

Dne 6. maja 1840 je izšla prva znamka na svetu. Izdelala jo je tvrdka Perkins, Bacon in Petsch, gravíral pa jo je Fr. Heath. Izdelana je bila v globinskem tisku in nosi sliko mlade kraljice Viktorije. Znamka je črne barve, prodajna vrednost je znašala 1 penny.

Pomembna novost se je naglo razširila v druge države, ki so spoznale njeno praktično vrednost. Zanimivo je, da je Francija izdala prvo znamko šele 8 let kesneje, in sicer leta 1849 skupno z Belgijo, Bavarsko, New Sout Walesom, mestnimi poštami v Združenih državah, itd. Že leta 1843 pa so izdali znamke v Švici in Braziliu. Od tega leta dalje se je poštna znamka silno naglico razširjala in okoli leta 1860 lahko govorimo, da so jo praktično uvedle že vse kulturne države.

Ne samo laiki, temveč tudi strokovnjaki v filateliji, imajo prvi dve znamki otoka Mauritius (britanska kolonija) za najredkejši in seveda zaradi tega tudi najdragocenejši znamki na svetu. Vendar to ne drži, ker obstaja še večja redkost med znamkami: to je znamka Britanske Gviane za en cent iz leta 1856. Njena prvotna naklada ni znana, pač pa je znan njen nastanek.

Prva serija znamk Britanske Gviane, ki so jo izdali leta 1850,

En sam primerek... Znamka britanske Gviane za 1 cent iz l. 1856

nima nobene slike, temveč je le okrogel pečat z imenom kolonije, na prečni ravni črti pa je označena cena: dva, štiri, osem in 12 centov. V letu 1856 sta ji sledili dve «normalni» seriji, katerih izdaja pa je bila prisilno prekinjena. Ladja, ki naj bi pripeljala znaklado znamk iz slavne tiskarne «Waterlow and Sons» v Londonu v Georgetown, se je potopila. Poštar, kateremu je že skaraj pošla zaloga znamk, je moral izdati začasne znamke. Tiskali so jih na časopisni papir in za sliko so uporabili star klišé, ki je predstavljal jadrnico. Natiskali so znamke za en in štiri cente. Od druge vrednosti so tri vrste, ki se ločijo po barvi in vrsti papirja, od znamke za en cent pa so do zdaj, torej v devetdesetih letih, našli samo en primerek. Če označa Scottov «Standard Postage Stamp Catalogue» v New Yorku v svoji zadnji izdaji iz leta 1940, ki ima še mirovne cene, znamko s ceno 50.000 dolarjev, je to fikcija, ker pri tej znamki sploh ne moremo govoriti o nakladi.

Obratno je za obe «Mauritius» znamki iz leta 1847. Scott oceni znamko za en penny v letu 1940 na 20.000 dolarjev, za dva pennyja pa na 17.000, obe nežigosani, žigosani pa obe po 15.000 dolarjev. Pred kratkim so našli eno izmed 29 v mednarodnem zbirateljskem svetu znanih znamk za dva pennyja, za katero so že mislili, da je izgubljena. Šlo je za kos, ki je bil spravljen v berlinskem poštnem muzeju. Naši so jo v nekem rudniškem jašku v Zahodni Nemčiji, kamor so jo spravili na varno.

Nastanek znamke Britanske Gviane je prav za prav posledica ladijske nesreče. Druga svetovna vojna, ki je ena izmed največjih katastrof, ki jo je do zdaj poznalo človeštvo, nam je dala tudi nekaj redkih znamk, kot Himmlerjevo znamko, ki v resnici obstaja, polovične znamke za otoke v Rokavskem prelivu, dostavitvene znamke za Dodekanez in Kreto ter, še znamke za Porursko področje, ki jih preučujejo v strokovnih krogih.

Himmlerjevih znamk je le nekaj primerkov. Gre za navadne nemške frankovne znamke, ki so jih, kakor je videti, pripravili za določen namen in jih prezgodaj dali v promet, ker nosijo namesto Hitlerjeve slike, Himmlerjevo.

Ko je nemška vojska na 1. julij 1940 zasedla v Rokavskem prelivu otoka Guernsey in Jersey, je obdržala v prometu znamke Velike Britanije. Ko je istega leta v decembru mesecu začelo primanjkovati znamk za en penny, so odredili, da naj znamko za dva pennyja diagonalno prerezejo in prodajajo polovičke kot znamko za en penny. Gre za znamke za dva pennyja iz izdaje 1912/13 in 1934/36 s sliko kralja Jurija V. in iste znamke iz leta 1938/41 z glavo kralja Jurija VI. ter spominsko znamko za dva pennyja iz leta 1940 za stoletnico uvedbe pisemske znamke v Veliki Britaniji. Znamko so uporabljali od 24. decembra do 22. februarja 1941. Vendar uporabljena količina ni mogla biti velika, ker je bila poraba višjih nadomestnih vrednost zelo neznatna.

(Nadaljevanje na 7. strani)

Poštni sli so delček ogromnega poštnega ustroja; domnevajo, da so jih poznali na Kitajskem že 230 let pred Kristusovim rojstvom — modernizirali pa so se vzporedno s časom. Slika kaže poštnega sla v preteklem stoletju v Perziji.

Lahka atletika kraljica sporta

Človek je spoznal, da sportno udejstvovanje koristi duhu in telesu - Na najkrajši olimpijski progi 100 m še danes brani rekord ameriški črnec Jessi Owens - Pred vojno je branil večino svetovnih rekordov v teku čudežni finski tekač Nurmi, med vojno pa sta si jih osvojila Šveda Haegg in Anderson

Če smo v naslovu zapisali, da je lahka atletika kraljica sporta in tek njen temelj, gotovo nismo tega napravil kar tja v en dan, ampak zato, ker to po vsej pravici zasluži. Pred vojno so Američani izvedli anketo o priljubljenosti sportnih panog. Izkazalo se je, da imata največ pristašev lahka atletika in ameriška narodna sportna igra baseball. Vse ostale panoge so ostale daleč za njima. Če bi izvedli podobno anketo v Evropi, kjer je bil baseball pred vojno popolnoma neznan, bi zelo verjetno dobila lahka atletika toliko glasov, kot sta jih dobili obe najbolj priljubljeni panogi v Ameriki skupaj.

Gotovo je že najstarejši prebivalec našega planeta poznal osnovne prvine lahke atletike, ki so: tek, skok in met. Kadar je srečal večjo žival, ki ji s svojo močjo ni bil kos, je zbežal. Tekel pa ni po gladkem tekališču, kakršne vidimo danes v stadionih, ampak v prosti naravi in pri tem je moral mnogokrat skočiti čez jarek v daljavo in preko ležečega debla v višino. Ko je videl, da mu je roka na lovu prekratka, je pobral kamen in ga vrgel za bežečo živaljo. Uporabljal je torej v svojem vsakdanjem življenju tek, skok in met. Ko je začel streči po življenju svojemu sočloveku, jih je uporabljal tudi v boju proti njemu.

Pozneje je človek spoznal, da koristi tako udejstvovanje duhu in telesu in je gojil telesne vaje, tudi če mu tega ni narekoval njegov poklic. Nastala je telesna vzgoja v pravem pomenu besede in ker so pri tem tudi tekmovali, se je razvila iz nje ena izmed prvih in najvažnejših tekmovalnih sportnih panog.

Stari Grki so vrednost telesne vzgoje dobro poznali in to gotovo ni v majhni meri prispevalo k njihovi moči in slavi. «Zdrav duh, v zdravem telesu», je izrek, ki je bil morda izmed vseh izrekov največkrat napisan in izgovorjen. Duh in materija človeka se morata razvijati vzporedno in v pravem sorazmerju. Če primerjamo to razmerje pri starih Grkih z današnjim, bomo takoj uvideli, da danes telo, kljub velikemu napredku v tej smeri, še vedno zapostavljamo. Vendar pa nam je omenjeni napredek porok, da bomo tudi tu prišli do srednje, t. j. zlate poti.

Največji grški narodni praznik so bile olimpijske igre, ki so jih prirejali vsaka štiri leta. Tu bi čitatelje opozorili na napako, ki jo napravimo, če rečemo na pr. olimpiada v Berlinu. Pravilno je: olimpijske igre v Berlinu, ker olimpiada pomeni čas med enimi in drugimi olimpijskimi igrami.

Da so Grki ta vsenarodni praznik visoko cenili, nam dokazuje tudi dejstvo, da so šteli čas po olimpiadah. Za tekmovanja so gradili posebne prostore, ki so jih imenovali stadione. Povsod so dajali prednost teku in kot je znano iz zgodovine, so uvedli skoke in mete šele na 18. olimpijskih igrah. Izmed metov jim je bil najbolj priljubljen met diska, o katerem so nam zapustili krasen kip, katerega posnetke vidimo še danes po vsem svetu.

Z grškim propadom je zamrla tudi čista oblika lahke atletike. Rimljani, ki so postali pozneje vodilni narod sveta, so polagali več važnosti na bojne igre in ostanki lahke atletike so se ohranili le med preprostim ljudstvom; seveda le v primitivni obliki, a vendar dovolj, da so bili podlaga sedanjemu razmahu te zdrave sportne panoge. Tu bi navedli kot primer lučanje kamna v Liki in Kordunu. Tam se večkrat na leto pomerijo vaščani med seboj, kdo vrže kamen bolj daleč in prav med takimi metalci so odkrili tekmovalca, ki je pred vojno z lahkoto porušil takratni jugoslovanski rekord v metanju krogle.

Ko so se ljudje po srednjeveških turnirjih spet vrnili k lahki atletiki, so leta 1896 obnovili olimpijske igre. Prvo mesto so spet zavzemali teki na različno dolgih progah, in ko so začeli tekmovati v peteroboju in deseteroboju, je imel tek najvažnejše mesto pred meti in skoki.

Prve igre so bile v njihovi domovini Grčiji, nato pa so se za to čast potegovala vsa mesta sveta. Zadnje so bile leta 1936 v Berlinu, a leta 1940, ko bi morale biti v Helsinkih jih je vojna vihra preprečila. Pred nekaj meseci je mednarodni olimpijski odbor sklenil, da bodo prihodnje olimpijske igre leta 1948 v Londonu.

Iz podanega lahko vidimo, da je tek osnova vse lahke atletike. Tudi pri skokih bi tekmovalec, ki ne zna dobro teči, ne pomenil nič in tudi pri metu kopja je tek pred odmetom nadvse važ činitelj. V naslednjem se bomo nekoliko podrobneje dotaknili tekov vseh vrst.

Videli smo, da so Grki polagali največjo važnost na tek. Tekmovali so na različno dolgih progah od 1 stadija, ki je meril današnjih 125 m, pa do 42.159 m dolge proge, ki so jo uvedli v spomin na vojaka, ki je prinesel v Atene vest o grški zmagi na Maratonskem polju.

Danes je najkrajša proga na kateri tekmujejo odrasli moški tekmovalci 100 yardov, kar je le malenkost manj kot 100 m. Ker bi bilo predolgo, če bi navajali čase tudi za dolžine izražene v yardih, na katerih tekmujejo samo v Angliji, bomo upoštevali le proge izražene v metrih, na katerih tekmujejo na olimpijskih igrah.

Še preden bomo navedli kako ime, bomo bralce seznanili s tako imenovanim «profesionalizmom» in «amaterstvom». Slovenci nimamo dobrih izrazov za ta dva pojma in je zato bolje, da uporabljamo mednarodno rabljene besede. Profesionalcu ali, kot bi lahko rekli, poklicnemu sportniku, je sportno udejstvovanje prvi in zadnji namen življenja, poklic, ki mu omogoča življenje, posel, za katerega prejema denarne in druge materialne nagrade. Ker vse to ni v skladu s tekmovalnim duhom, ki je vladal na grških olimpijskih igrah, so takim sportnikom tudi na sedanjih prepovedali udeležbo. Zato lahko tak tekmovalec brani svetovni rekord, ne more pa braniti olimpijskega, **ker zanj niti tekmovati ne more.**

(Nadaljevanje na 7. strani)

LANA TURNER, ki je z Jamesom Stewartom, Hedy Lamarr in Judy Garland nastopila v filmu «Ziegfeldova dekleta», bo igrala glavno vlogo v novo prirejenem filmu «Spogledljivka», v katerem je z velikim uspehom v času nemega filma nastopila Mary Pickford.

Lahka atletika

(Nadaljevanje s 6. strani)

kraljica sporta

Toliko bolj plemenito pa je udejstvovanje sportnika amaterja, ki jema za svoje uspehe samo spominska darila. Na splošno vlada prepričanje, da je profesionalizem v sportu škodljiv, ker tako udejstvovanje ni omogočeno vsakemu in vodi v surovost, sovraštvo in druge uničujoče pojave.

Najkrajša olimpijska proga je dolga 100 m. Uradno priznana olimpijski in svetovni rekord na tej progi sta si enaka, in sicer 10.2 sekunde. Oba branita Američana, in sicer prvega Owens, drugega pa Jeffrey. Owens, ki je črnec zelo visoke postave, je pretekel 100 m tudi v času 10.1, vendar mu rekorda niso priznali, ker je v smeri teka pihal veter. Najhitrejši Evropec je bil letos Molna (Romunija), ki je pretekel razdaljo 100 m v času 10.4. Na Balkanskih igrah v Tirani je isti tekmovalec zmagal v času 10.8, drugo mesto pa si je osvojil Srpan (Jugoslavija) s časom 10.9. Na jugoslovanskem prvenstvu je zmagal Turkalj z 11.1.

Rešitve vprašanj s 4. strani

1. — 5	15. — 4	21. — 2	27. — 5
2. — 3	16. — 3	22. — 3	28. — 3
3. — 4	17. — 1	23. — 4	29. — 3
4. — 5			30. — 5
5. — 2	Ne glej, preden ne rešiš		31. — 3
6. — 3			32. — 1
7. — 2			33. — 4
8. — 2			34. — 5
9. — 3			35. — 2
10. — 3			36. — 3
11. — 1			37. — 3
12. — 1	18. — 3	24. — 3	38. — 3
13. — 5	19. — 5	25. — 4	39. — 4
14. — 4	20. — 3	26. — 1	40. — 5

Naslednja proga po dolžini, na kateri tekmujejo, je 200 m. Navadno so tekmovalci na obeh najkrajših progah isti. Owens je l. 1936 na olimpijskih igrah v Berlinu postavil nov olimpijski rekord s časom 20.7, medtem ko si je svetovnega osvojil, ko je pretekel progo v času 20.2. Letošnji evropski rekord ima Maina (Romunija) s časom 21.3, v Tirani je zasedel prvo mesto s časom 22.3, sledil pa mu je Slanac (Jugoslavija) s časom 23.1. Desetinko sekunde manj, t. j. točno 23 sekund je porabil na tekmovanju za jugoslovansko prvenstvo Slovenec Marko Račič.

Kot zadnjo kratko progo štejemo 300 m. Pred vojno je imel svetovni rekord na tej progi večkratni rekorder Harbig (Nemčija) s časom 46.0, medtem ko olimpijskega brani Carr (USA) s 46.1. Najboljši čas v Evropi je letos dosegel Soetensen (Danska), in sicer 47.9. V Tirani je zmagal na tej progi Molna (Romunija) s časom 49.4, sledil mu je Sabolovič (Jugoslavija) s 50.5. Jugoslovansko prvenstvo si je osvojil Despot s časom 51.7.

Vse do zdaj omenjene proge prištevamo med kratke in veljajo zanje posebna pravila in norme. Velike oz. skoraj največje važnosti je pri teh tekih začetek teka, ali kot ga imenujemo s tujko, start. Znano je, da si rekorder Owens pridobi največ prednosti z odličnim startom, ki ga je sam začel prvi uporabljati. Izza startne črte se pažene v zelo majhnem kotu in pride telo v lego, kot priteče na cilj, šele nekako pri 10 metrih.

Če primerjamo doseženo rezultate po narodnostih, bomo videli, da imajo najboljše rezultate pripadniki narodov, katerih domovina je bližja ekvatorju, ali kratko rečeno južnjaki. Na splošno imajo ti velik uspeh v panogah, kjer je treba velike brzine in hitrega odziva, kot na pr. v boksu. Nasprotno pa so severnjaki rojeni za panoge, kjer je potrebna vztrajnost. Tako med stoletnjimi desetimi najboljšimi evropskimi tekmovalci na 100 in 200 m ne najdemo nobenega Nordijca, na 400 m že nekaj, pri vseh daljših progah pa je najmanj vsak drugi Finec ali Sved.

V teku na 800 m ima olimpijski rekord Hampson (Anglija) s časom 1:49.8 (beri 1 minuta, 49 sekund in 8 desetink sekunde). Najboljši čas v Evropi je letos dosegel Gustaffson (Švedska), in sicer 1:50.0, v Tirani je zmagal Gjurič (Jugoslavija) v času 2:01.8, letošnji jugoslovanski rekorder pa je Slovenec Jože Oberšek s časom 1:59.8.

Tek na 1 km ni olimpijska proga in tudi ni bil na sporedu v Tirani. Najmanj je za to progo porabil letos v Evropi Gustaffson (Švedska), in sicer 2:21.4.

Naslednja olimpijska proga je 1500 m. Olimpijski in tudi predvojni svetovni rekord ima Lovelok (Novi Zeland) s časom 3:47.8. Letošnji evropski rekord ima Strand (Švedska) s časom 3:48.0, v Tirani je zmagal Stefanovič (Jugoslavija) s 4:10.2, jugoslovanski prvak pa je Čeraj s 4:08.0.

Pri teku na 3000 m, ki ni olimpijska proga, bi omenili, da najdemo letos med desetimi najboljšimi Evropci kar sedem Švedov in pa Finca, Belgijca in Nizozemca. Pri tem je treba omeniti tudi Čeha Zlatopka, ki je tekel z istim časom kot najslabši Sved. S tem bi bile srednje proge zaključene.

Preostaneta še dve dolgi progi, in sicer 5000 m in 10.000 m. Od tekmovalca zahtevata velikih naporov.

V teku na 5000 m brani olimpijski rekord Hockert (Finska) s časom 14:22.2, letošnjega evropskega pa Wooderson (Velika Britanija) s 14:00.6. V Tirani je zmagal Stefanovič (Jugoslavija) s časom 15:43.8, medtem ko je pri tekmovanju za jugoslovansko prvenstvo tekel 15.48.2.

Na progi 10.000 m je olimpijski prvak Kusociski (Poljska) s časom 30:11.0, letošnji evropski pa Heino (Finska) s časom 29:52.0. V Tirani je tekel Stefanovič (Jugoslavija) 32:55.8.

Pred vojno je imel večino svetovnih rekordov čudežni finski tekač Nurmi, ki je postal znamenit po tem, da je tekel z uro v roki. Tako je vedel pravilno in popolnoma natančno porazdeliti svoje sile na vso dolžino proge. Njegovim rekordom so prerokovali nesmrtnost. Toda ni bilo tako. Prav pred kratkim je padel zadnji, t. j. tek na eno uro. Nurmi je pretekel v tem času nekaj manj kot 20 km, zdaj pa je njegov rojak pretekel nekaj več. Večino rekordov sta mu odvzela Sveda Haegg in Anderson, ki pa ju je letos mednarodna lahkoatletska zveza diskvalificirala in zato nista omenjena med desetimi najboljšimi Evropci.

Posebna skupina tekov so teki čez zapreke. Tekmujejo na progah 110 m, 400 m in 3000 m. Zanimivo je pri tem, da tekmovalec lahko pri teku podre vse zapreke, ki so visoke 110 cm in vendar se mu šteje doseženi čas prav tako, če bi preskočil vse do zadnje.

Cross country ali tek čez drn in strn izvira iz Anglije. Zadnje čase polagajo nanj veliko važnost, ki jo popolnoma zasluži. Že ime samo pove, da tečejo tekmovalci pri tem v prosti naravi, kar ugodno vpliva na vse telo. Prava ljudska panoga sporta pa je postal tek čez drn in strn v Sovjetski zvezi in na isto višino ga skuša po njenem vzorcu spraviti Jugoslavija.

Končno je treba pri tekih omeniti še štafetni tek. Tu tekmuje po več tekmovalcev skupaj, izmed katerih preteče vsak določeni del proge. Med seboj si podajajo štafetno palico. Te predaje so pri štafetnem teku največje važnosti, ker od njih v veliki meri zavisi doseženi čas. Običajno tekmujejo na progah: 4 x 100, 4 x 400 in 800 x 400 x 200 x 100.

Sine

O zgodovini poštne znamke

(Nadaljevanje s 6. strani)

Znamke Dodekaneza in Krete so nastale v času stržja nemške balkanske fronte. Nemške zasedbene sile na teh otokih so bile odrezane in so mogle zaradi tega dopisovati z domovino samo s pomočjo letalske pošte. Vendar so imela vojaška letala z vojaškega vidika nalogo prevažati važnejše reči kot zasebno pošto vojakov. Zato so omejili dopisovanje vojakov na štiri pisma na mesec v domovino in obratno. Vsak vojak je dobil na mesec po osem pisemskih znamk. Štiri je lahko uporabil za opremljenje pisem za domovino, ostale štiri je priložil za odgovor. Pisem, frankiranih z drugimi znamkami, niso sprejemali. Uporabljali so vojaške znamke za paketno pošto in znamke letalske poljske pošte, ki so jih opremili s pretiskom «Inselpost». Pretiske so oskrbele posamezne tiskarne na otokih. Naklada je bila odvisna od števila zasedbenih čet, njihovo sedanje število pa zavisi od števila transportnih letal, ki so prispela na cilj, kajti veliko število so jih sestrelili.

O znamkah otokov Rokavskega preliva imamo natančne podatke; Himmlerjeva znamka je še zagonetka, «Inselpost» bodo mogoče nekoč natančnejše raziskali. Kako pa je z zadnjo vojno redkostjo: znamko za Porursko področje? Do zdaj vemo o njej sledeče: v začetku aprila 1945 so neki postaji poljske pošte pri Kölnu dostavili znamke za tri pfenige normalne Hitlerjeve serije z vodoravnim pretiskom «Feldpost». Te poštne vrednotnice so uporabljali za pisma in razglednice, katere so hoteli pripadniki štabov pošiljati z zračno pošto. Preden so to armado obkolili in ujeli, je vodja poljske pošte ukazal preostale znamke uničiti. Pošta naj bi dobila v celoti 40.000 kosov, od katerih so jih približno 2000 izdali za normalno uporabo, okoli 1000 pa so jih uradniki poljske pošte kot spomin vzeli s seboj v vojno ujetništvo. Če so te številke prave, potem je znamka zelo redka, ker od teh 3000 kosov, ki jih je ušlo smrti v ognju, se jih je gotovo velika količina izgubila zaradi vojnih dogodkov. Vendar bo še trajalo precej časa, da bodo pojasnili usodo te redke znamke.

Število prebivalcev na Češkoslovaškem

Češkoslovaški državni statistični urad je dokončal dela, ki so v zvezi s cenitvijo prebivalcev Češkoslovaške republike. Za osnovo so služile prijave za nabavo prehranjevalnih nakaznic za odrasle, za novorojenčke pa povprečno število mesečnih porodov. Po doseženih cenitvah bo konec leta 1946 na Češkoslovaškem 12,300.000 prebivalcev, od tega 250.000 Nemcev in 200.000 Madžarov.

IZ JUGOSLAVIJE

Beograjsko vojasko sodišče je izreklo razsodbo v razpravi proti 21 nemškim vojnim zločincem, članom Gestapa med zasedbeno dobo, ki so odgovorni za smrt 150 tisoč oseb. Sodišče je obsodilo na smrt z obesenjem 9 visokih častnikov oddelkov SS, in sicer šefa Gestapa v Srbiji generala Augusta Meissnerja, polkovnika SS dr. Wilhelma Fuchsa in Hansa Helma, častnika Gestapa Friedricha Poltéja, podpolkovnika SS Ludvika Teichmanna in Ernesta Weismanna, majorja SS Richarda Kásereja, in dva polkovnika policije Josefa Eckerta in Josepha Seppa. Devet funkcionarjev Gestapa so obsodili na smrt z ustrelitvijo, dva na 20 let zapora in enega na 5 let zapora. Potem ko je izrekel obsodbo, je predsednik sodišča prečital obsirno utemeljitev razsodbe, ki ugotavlja krivdo vsakega posameznega obtoženca. Sodna dvorana je bila nabito polna občinstva, ki je po čitanju obsodbe izrazilo svoje odobravanje za pravično kazen vojnih zločincev. Obtoženci imajo pravico vložiti priziv v teku 8 dni.

Izvršni odbor jugoslovanske «ljudske fronte» je objavil, da so zbrali 30,000.000 dinarjev za pomoč albanskemu prebivalstvu, ki so ga prizadele poplave. Ta številka pa se ni dokonena, ker niso znani podatki iz nekaterih pokrajin Jugoslavije.

IZ SLOVENIJE

«Ljudska pravica» je objavila članek, v katerem pravi, da je danes poleg oddaje krompirja zelo pomembno vprašanje oddaje mleka. Ministrstvo za trgovino in preskrbo LRS je izdalo uredbo o obvezni oddaji mleka, ki je stopila v veljavo 12. I. 1946, kljub temu pa marsikje te odredbe ne izvajajo. Tako na primer v mariborskem okrožju, ki je brez dvoma najbogatejše okrožje v LRS, vseh pet zbiralnic, ki so v Mariboru, Ptuju, Murski Soboti, Ljutomeru in Slovenjgradcu, vsak dan zbere 14.200 litrov mleka. V članku se sprašujejo, kje je tukaj doslednost in čut odgovornosti nasproti skupnosti. Zbiralnica Maribor, ki obsega tri kraje, in sicer Maribor okolica, Slovenska Bistrica in Radgona, ima po statističnih podatkih 27.360 krav. Po določbah uredbe bi morali od teh živali vsak dan zbrati 14.991 litrov mleka, zbrerejo ga pa le 5.200 litrov. Iz poročil in kartoteke «Mlekoprometa» je razvidno, da je v teh treh okrajih približno 2000 kmetov, ki v tekočem letu niso oddali niti litra mleka. Odgovornost za to leži predvsem pri kmetski ženi, ki je pokazala premalo smisla za skupnost. Zavestne kršilce bo treba brezobzirno kaznovati po zakonu o nedopustni špekulaciji, ljudski odbori in okrajne odkupne komisije pa so odgovorni, da se uredbe upoštevajo ter da poučijo kmete o potrebi redne oddaje.

Pred okrožnim ljudskim sodiščem v Mariboru je bila razprava proti skupini «križarjev». «Križarji» so se letos spomladi pojavili v mariborskem okrožju. Posamezne skupine, ki so štele dva, tri ali pet mož, so napadale samotne hiše posebno tistih ljudi, ki so se izkazali v narodno osvobodilnem gibanju. Organi javne varnosti so polovili najprej vodilne člane, kesneje pa tudi ostale. Kolikor so mogli ugotoviti so «križarji» izvršili 44 roparskih napadov in zagrešili 113 zločinov. Glavni krivec med «križarji» je bil 23 letni Slavko Pipenbaher. Po razpravi, ki je osvetlila podlitje in vlogo krivcev, je sodišče razglasilo naslednjo sodbo: 21 letni Danko Štefan iz Pobrežja pri Mariboru in 23 letni Slavko Pipenbaher sta bila obsojena na smrt z obešenjem; 20 letni Danko Vlado iz Tezna pri Mariboru na smrt z ustrelitvijo; Iskra Ignac na 20 let; Iskra Štefan, Korosec Rudolf in Oberekal Joze na 18 let, Poljkak Milan na 15 let; Praznik Štefan na 14 let; Valgerl Jože na 12 let prisilnega dela z odvzemom prostosti. Ostali obtoženci so bili obsojeni na manjše kazni.

JULIJSKA KRAJINA

BOŽIČNO DARILO ZVU

VDOVE JOKALE, KO JE ŽUPNIK OPRAVLJAL ZAHVALNE MOLITVE ZA OBNOVLJENE HIŠE

Polkovnik Bowman izročil ključe gospodarjem v Gornjem Logu

TRST, 24. decembra — Vdove, matere ter otroci 16 mož, ki so jih Nemci pred približno 3 leti umorili v majhni vasi v Gornjem Logu na področju «A» ter vaščani, katerih hiše so Nemci isti dan uničili, so pričeli jokati, ko se je njihov župnik med slovesnostjo v nedeljo dopoldne zahvalil Bogu za obnovo do tal porušenih hiš, obnovo, ki so jo prav v teh dneh končali.

Župnik je govoril z majhnega oltarja, ki so ga postavili na prostem za vaško gostilno. Prav na tem kraju so nemški SS oddelki hladnokrvno s strojnico ubili 16 moških iz vasi brez kakršne koli razprave. Medtem ko je župnik govoril, so vaščani stali v snegu v majhnih skupinah Osebe ki so bile brez svojih dragih, so stale na levi strani oltarja ter so mislile, čeprav so bile zadovoljne z obnovo hiš, na še večjo izgubo svojih rodnikov. Mislili so na «rane», kot je kesneje polkovnik Bowman dejal v svojem govoru, «ki jih nihče ne more zacelitil».

Župnik je nato blagoslovil nove hiše. Vas, ki so jo Nemci v slepi slovitosti uničili, se je znova vrnila k življenju.

Ko se je obrnil do skupine častnikov Zavezniške vojaške uprave in zavezniških vojaških sil, je župnik dejal: «Bogu v nebesih, ki ne pozabi niti na zadnjo časo vode, ki jo daro slromaku, moram prepustiti, da vas poplača za vse, kar ste za nas naredili.»

V svojem nagovoru, ki ga je imel v slovenščini in italijanščini, je župnik dejal: «Stara navada je dati otrokom darila za Božič. Zato je lahko razumeti, zakaj otroci tako željno pričakujejo ta dan. In tako je bilo za prebivalce te vasi. Željno so čakali, da bi se lahko vrnili v svoje hiše in Zavezniška vojaška uprava jim je dala njihove hiše kot božično darilo. Že enkrat so morali zapustiti svoje domove, in sicer v dneh Napoleona, toda takrat so se lahko kmalu spet vrnili domov. K sreči niso imeli nobenih žrtev in škode na svojem posestvu. Popolnoma različen pa je bil primer pred 3 leti. Vas so zažgali, skoraj vse moške so ubili in ženske ter njihovi otroci so bili izročeni trpljenju in negotovi bodočnosti.

«Nenadoma je prispela vest, da bodo Gornji Log obnovili in da bodo dali prebivalcem možnost, da se spet vrnejo na svoje stare domove. Njihovo izmenadenje lahko primerjamo z veseljem betlehemskih pastirjev.

«Vsi se zavedamo, da se moramo za ta veseli dogodek v teh božičnih dneh zahvaliti polkovniku Bowmanu, ki ni pozabil na ta skrajni kotiček na ozemlju, katerega so poverili njegovi oskrbi, majorju Richardsonu ter vsem ostalim ameriškim in britanskim častnikom, katerih imen pa ne poznamo. Ne smemo pozabiti na našega stotnika Beatta, ki je ob tej priliki kakor ob vseh ostalih pokazal zelo veliko zanimanje za procvit prebivalstva. Zelo srečni smo, da vidimo te častnike tu med nami, da se lahko sami prepričajo, da prihajajo te naše besede prav iz srca.

«Tudi delo podjetja «TAEC», ki je v tako kratkem času izvedlo obnovo hiš, bomo vedno visoko cenili.»

Višji častnik za civilne zadeve Zavezniške vojaške uprave polkovnik Alfred C. Bowman se je zahvalil župniku za njegov nagovor in je v kratkih besedah zatrdil vaščanom, da je Zavezniška vojaška uprava zadovoljna, da je bilo mogoče pravočasno dokončati njihove hiše, tako da jih je lahko izročila kot božično darilo.

Zavezniška vojaška uprava je napravila vse, kar je bilo v njeni moči in kolikor mogoče hitro za popravilo škode, ki so jo prizadejali Nemci. Niti Zavezniška vojaška uprava niti kdo drugi na svetu pa ne more zacelitl najhujših ran, ki jih je utrpela vas, to je izgube nekaterih njenih sinov.

Polkovnik je nato vzel v roke ključe novih his in jih razdelil družinskim poglavarjem, ki so prevzeli nova stanovanja.

Pozneje je zastopnik ameriškega Rdečega križa razdelil otrokom v vasi igrače in druga darila. Poprej so prebivalcem vasi nudili kino predstavo, v kateri so jim prikazali napredovanje obnove njihove vasi.

Nekaj žena iz vasi je opisalo dopisniku agencije VZN dogodbe 11. novembra 1943, ko so SS-oddelki porušili njihove hiše in pobili njihove može. Neka jokajoča žena, katere mož in sin sta bila med žrtvami, je pripovedovala, kako so tisti dan partizani streljali na nekaj avtomobilov, polnih nemških vojakov, ki so se peljali po vaski cesti. Ranjenih je bilo sedem Nemcev in nekaj izmed njih jih je umrlo.

Takoj po dogodku so obvestili policijski SS oddelek, ki je pridrvel v Gornji Log, aretiral vse moške v vasi in jih zaprl v majhno sobo vaške gostilne. Njo in ostale žene ter otroke iz vasi, je pripovedovala žena, so naložili na kamion in odpeljali. Preden so bile oddaljene za streljal, so slišale reglanje strojnice, ki je ubila 16 aretirancev, katere so brez razprave usmrtili na trati sredi vasi.

Drugi prebivalci vasi so povedali, kako so pozneje vojaki SS oddelkov položili zažigalne mine pod hiše in jih popolnoma požgali. V hiši št. 23. je neka starka, ki ni mogla iz postelja, zgorela.

Gornji Log, ki je naseljen predvsem s hribovci, kmeti in slovenskimi rudarji, ki delajo v Rabeljskem rudniku, je Zavezniška vojaška uprava proglasila koncem avgusta t. l. za poškodovano vas na priporočilo višjega častnika za civilne zadeve polkovnika Alfreda C. Bowmana, načelnika oddelka za javna dela majorja E. R. Richardsona, častnika za poškodovane vasi poročnika Cecila A. Gilsona in na pobudo častnika za civilne zadeve v Bovcu stotnika J. P. Beatta. Odločili so se, da bodo istočasno obnovili hiše v dolini Kortnice in so poverili delo družbi TAEC iz Trsta. To nalogo so dokončal kljub velikim težavam, a z vso naglico, tako, da so jo končali do Božiča. Tako je bilo mogoče obnoviti in vrniti njihovim lastnikom 33 hiš v malo več kot treh mesecih.

Na vsem področju Julijske krajine je obnovila Zavezniška vojaška uprava po načrtu oddelka za javna dela 532 hiš, medtem ko so jih 524 obnovili na polovico. Pri delih za obnovo poškodovanih vasi je zaposlenih 2364 moških.

Svečanosti, ki je bila v nedeljo v Gornjem Logu, so prisostvovale sledeče zavezniške in domače osebnosti: polkovnik Alfred C. Bowman, poveljnik oddelka za javna dela Zavezniške vojaške uprave major Richardson z gospo; komisar goriškega področja podpolkovnik F. O. Mavis in gospa; poveljnik 351. polka 88. divizije polkovnik H. A. Malin; poveljnik 2. bataljona 351. polka 88. divizije polkovnik R. J. Osbourne in gospa; častnik za civilne zadeve v Bovcu major F. Gray in gospa; častnik za civilne zadeve v Kobmu in bivši častnik za civilne zadeve v Bovcu stotnik J. P. Beatt z gospo; bovški dekan Andrej Klobučar, župnik v Gornjem Logu Ivan Hlad; gospodični Caroline in Peggy Murdoch od ameriškega Rdečega križa v Bovcu ter drugi.

"Tako tudi bo„ na slovenskem odru

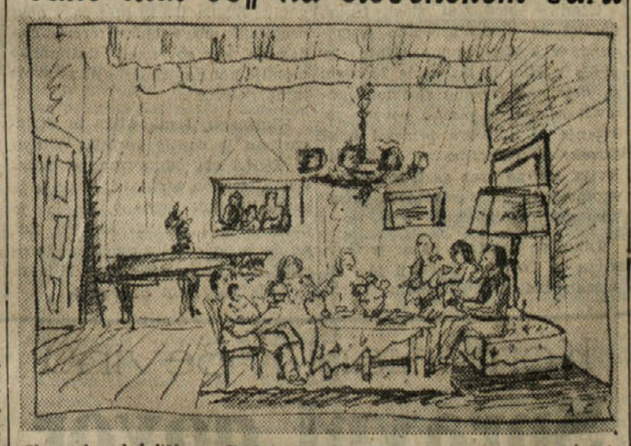

Slovensko gledališče za Trst in Primorje je v Škednju 18. t. m. uprizorilo igro sovjetskega pisatelja Konstantina Simonova. Delo je zrežiral Justo Košuta, inscenacijo pa je pripravil slikar A. Černigoj. Slika nam kaže prizor po režiserjevi in inscenatorjevi zamisli.

TRST

Demonstracije v Dolini zaradi aretacije domnevnega ugrabitelja dr. Passalaque

Policija v Dolini je aretirala 23 letnega Angela Streina, zaradi obtožbe, da je bil udeležen pri ugrabitvi dr. Passalaque 4. junija.

Iz Streinovih izjav, ki jih je podal na policiji, je razvidno, da so 4. junija popoldne okrog 13. ure dr. Passalaquo, stanujočega v Boljuncu, dva neznanca nujno pozvala na pomoč k neki bolni deklici.

Zdravnik je stopil v svoj avtomobil in hitro odpeljal proti kraju, kjer so zahtevali zdravniško pomoč. Kmalu potem sta ga neznanca, ki sta tudi stopila v avtomobil in za katera so pozneje ugotovili, da sta bila Edvard Canciani in Drago Petros, prisilila, da je stopil iz avtomovila. Tem se je pridružil tudi Strein, ki se je — kot je izjavil na policiji — nakljućno mudil na tistem kraju ob prihodu avtomobila. Tako je videl, da so dr. Passalaquo odvedli, ko je stopil iz avtomobila, na bližnji travnik, ki leži vzdolž ceste in je tam obsajena z drevesi. Strein je pojasnil, da je celo pomagal spraviti avtomobil preko brvi na stezo, ki je vodila čez travnik. Videl je tudi, da so dr. Passalaquo na hitro zaslišali in ga preiskali. Potem ko sta Canciani in Petros pregledala dokumente, je moral dr. Passalaqua spet stopiti nazaj v avto, ki se je skupaj z obema mladeničema odpeljal v neznano smer.

Pa odhodu avtomobila je Strein odšel domov, kjer se je za hip ustavil, nato pa je odšel v glasbeno šolo. Ko se je pozneje oglasil v gostilni, je našel Cancianija in Petrosa, katera pa ni hotel vprašati o dr. Passalaqui, ker je bilo v gostilni precej ljudi. Naslednji dan mu je mati povedala, da ga je iskala policija; tega se je tako prestrašil, da je odšel na področje «B» v Postojno, kamor sta prišla dva dni za njim tudi Canciani in Petros. Iz Postojne je odšel v Ljubljano. Vedkrat se je oglasil doma in tako tudi predvčerajšnjim, ko so ga aretirali in privedli v Trst.

Iz ostalih podatkov, ki jih je dobila policija, se zdi, da dr. Passalaqua še živi, in sicer je interniran v nekem koncentracijskem taborišču. Drugi znaki pa kažejo, da sta si Canciani in Petros hotela prisvojiti avtomobil in ne ugrabiti dr. Passalaquo. Ta možnost je verjetna, ker je Petros veščak za take stvari, ker ima na vesti že tri podobna dejanja.

Poročilo o Streinovi aretaciji je povzročilo v Dolini mnogo hrupa. Vaščani so se na plat zvona zbrali in odšli pred sedež policije, kjer so uprizorili demonstracijo z metanjem kamenja. Nekemu izmed najbližjim je uspelo uničiti vrata vojašnice in policija je morala oddati več strelov v zrak, da je razpršila množico.

Poleg Streinove aretacije zaradi dr. Passalaque je policija aretirala še tri osebe v zvezi z neredi pred sedežem policije v Dolini.

Poročajo, da je bil ranjen v obraz en civilist, ki je skočil z drugega nadstropja sedeža SIAU, da bi ušel aretaciji. Noben član civilne policije ni bil ranjen.

Božična darila OTROKOM ČISTILCEV MIN

Poveljstvo čistilcev bomb in min poroča, da bo danes 24. t. m. ob 17. uri v vojašnici v ulici G. Gallina št. 3 prireditev, na kateri bodo izročili paikete — božična darila otrokom in sirotam čistilcev min.

AMERIŠKI RDEČI KRIŽ ZA OTROKE IZ TRŽAŠKE UBOŽNICE

Ameriški rdeči križ v Trstu bo na božični praznik organiziral prireditev za 50 otrok iz tržaške ubožnice. Program bo obsegal predstavo in sprejem. Zmagovalcem pri tekmi, katero organizira Rdeči križ, bodo delili nagrade.

Miss Dee Philis, kateri so poverili nalogo za delo ameriškega Rdečega križa v Trstu, je skrbela za priprave za praznik s pomočjo dveh svojih pomočnic in vojakov 3. bataljona, 351 pehotnega polka v Trstu.

Pretekli teden je ameriški rdeči križ organiziral dve podobni prireditvi za druge skupine otrok iz tržaške ubožnice.

PAPEŽEV RADIJSKI GOVOR V SLOVENŠČINI

V petek 27. dec. bo vatikanska radijska postaja na valovnih dolžinah 510, 27, 47 in 48 metrov v času med 17.45 in 18.30 uro oddajala papežev božični govor v slovenščini.

RADIO TRST II
279 m - 1079 kc

Torek, 24. decembra

17.30 Beethowen VI. simfonija 18.15 Božič v slovenski književnosti; 18.30 predavanje: Gibanje je zdravje; 18.45 komorna glasba; 19 mladinska ura: O Božicu; 19.30 operne melodije; 20 napoved časa, vesti v slov.; 20.15 pregled tiska; 20.30 vokalni duet; 20.45 božične misli; 21 božične glasbene slike; 22.30 pestra glasba; 23 napoved časa, vesti ital.; 23.15 vesti v slov.; 23.30 orgeljska glasba; 23.55 voščilo: Vesel Božič in zaključek.

Sreda 25. decembra

7 otvoritev, koledar; 7.10 jutranja glasba; 7.30 vesti v slov.; 7.45 vesti v ital.; 8 pestra glasba; 8.30 zaključek; 11.30 božična glasba; 12 Kako vzgaja Velika Britanija svoje državljane; 12.15 slovenske pesmi; 12.30 glasbeni program; 12.45 napoved časa, vesti v slov. 13 vesti v ital.; 13.15 slavni solisti, plošče; 14 predavanje: «Novi svet»; 14.10 čitanje sporeda, zaključek; 17.30 plesna glasba; 18 svetovna književnost; 18.15 Čajkovskega skladbe; 19 Radijska univerza: Alkimija; 19.15 Chopinove skladbe; 19.30 oddaja odreda Jugosl. armade; 20 napoved časa, vesti v slov.; 20.15 Filatelistično predavanje: Vrednost in cena znamk; 20.30 Dvorakovi slovanski plesi; 21 slušna igra: Dickens: Cvrček za pečjo; 22 lahka pestra večerna glasba; 23 napoved časa, vesti v ital.; 23.15 vesti v slov.; 23.30 plesna glasba; 24 zaključek.

Glavni urednik:
PRIMOŽ B. BRDNIK
Izdaja A. I. S.

GORICA

Vojaki 88. divizije obdarovali bolnike

Bolnikov v bolnišnici Rdeče hiše se je v nedeljo popoldne lepo spomnila 88. ameriška divizija, ki jim je po vojaškem kuratu in nekaj vojakih poslala božična darila in pošteia. Pred razdelitvijo daril so bolnikom priredili božični koncert s pevskimi in glasbenimi točkami, ki so jih izvajali «Modri vragi».

Po sporedu je vojaški kurat s spremstvom šel od postelje do postelje ter se ustavil pri vsakem bolniku; obdarovanih je bilo 180 oseb.

PODALJSANA POLICIJSKA URA ZA JAVNE OBRATE

Civilna policija sporoča, da so za božične praznike, Novo Leto ter Sv. Tri kralje, to je za dneve 24. 25. in 31. december ter 1. 5. in 6. januar dovolili podaljšanje policijske ure za vse javne obiate na goriškem področju do 1. ure naslednjega dne.

NAJDBA OROŽJA NA OBALI SOČE

Civilna policija poroča, da so na obali Soče pri Gradiški našli zaboj s strojno puško znamke «Breda 35», italijansko puško znamke «91» z bajonetom in 5 okvirjev za naboje, 6 italijanskih bomb, 2 nemški bombi in 6 eksplozivnih nabojev.

Civilna policija je odstranila orožje, ki je bilo v izvrstnem stanju.

Najdba trupla duhovnika V JAMI V BLIZINI PODSABOTINA

Policija sporoča, da so našli v neki jami v bližini klavnice v Podsabotinu truplo župnika tega kraja Alojza Obide, rojenega v Srednjem pri Cedadu (Videm). Ugrabili so ga iz župnišča v času partizanskih bojev januarja 1944; od takrat se ni več vrnil.

Odprtino jame, kjer so našli truplo, so tedaj neznanci razstrelili in zaprli.

Truplo, ki so ga prepeljali v občinsko mrtvašnico za sodni ogled, je imelo še duhovniško obleko. Prepoznala ga je njegova sestra, ki je prisostvovala aretaciji po partizanih iz Brd.

TATOVI OPLENILI TRGOVINO

Trgovec Francesco Visintin, stanujoč v Milju, je javil policiji, da je 12. t. m., ko je odprl svojo trgovino na korzu Puccini 28, opazil, da so ponoči neznani tatovi prišli s ponarejenimi ključi v lokal in odnesli razne vrste blaga: olje, sir, surovo maslo, čokolado, itd. Trgovec ima okoli 190.000 lir škode.

NAJDBA IZSTRELKOV

Stražnik Dante Pregazzi, član tržaške policije na postaji Campo Marzio, je včeraj proti 14. uri našel vzdolž železniške proge Škedenj-Sv. Sobota osem 20 mm izstrelkov, v nekem grmovju pa še 400 drugih kalibra 47/32.

Stražnik je obvestil čistilce min ki so nevarne izstrelke odstranili.

ALEXANDER ARNO

29.

WANG-HO

Prvikrat je mladenka pogledala v oči slepcu in strašno jo je presunilo. Tresoče Malmgreenove roke so se ji vedno bolj približevale, vse grozeče in strašne: bila je v kotu, brez vsakršne možnosti bega, izgubljena....

Odprla so se vrata, vdelana v tapetno steno in močne Wang Hojeve roke so jo prijele ter jo odnesle na varno...

Ubožica je izbruhnila v jok.

— Slep je — je ponavljala med ihtenjem. — Slep je.

Kitajec jo je odnesel v svoj salon in jo previdno položil v naslanjač.

— Seveda je slep — je dejal nekoliko trdo. — Ali tega niste prej opazili? — Trenotek je molčal, nato pa spet nadaljeval: — Gospodar ne sme vedeti, da ste odkrili njegovo tajnost, sicer... Vedeti morate, da je moj bratec tudi to odkril pred nekaj dnevi povsem slučajno... In dan poreje je padel telefonski drog in toliko, da ni plačal z življenjem. Zdaj poznam način, kako vse te stvari pripravljajo. Upam, da me bo večni Budha razsvetlil in da bodo moje laži sprejemljive tudi za mojega vzvišenega gospodarja.

20. POGLAVJE

Gorny je sedel v svojem studiju in čital. Napovedali so mu obisk gospe, ki je hotela z njim nujno govoriti.

— Naj vstopi — je dejal, ko je bežno pogledal vizitko. Vstal je, vzel s stolovega naslanjača suknjič in ga oblekel. Z rokami v žepih se je naslonil na kamin, prižgal cigareto in čakal.

Trenotek pozneje je vstopila Lu Isheim. Brez pozdrava se je vrgla v naslanjač in nervozno slekla rokavice.

— Pred nekaj dnevi nisi prišla, kjub temu, da sem to želel, — je dejal Gorny v zasmehljivem tonu. — Čemu se moram zahvaliti za čast tvojega današnjega obiska?

— Rada bi vedela, zakaj me je policija obtožila ponarejanja podpisa vrednotnic! — je jezno vzkliknila Lu.

— Glej, glej — se je nasmehnil Anglez. — Gospa «hoče vedeti»! Zapomni si, draga moja, da nisem vajen takšnega načina govorjenja.

— Jaz nisem «tvoja draga», to si zapomni! Govorila pa bom v tonu, ki je meni všeč in požvižgam se na to, če je tebi všeč ali pa ne. In zdaj govori! Kako je to, da me policija sumi?

Gorny je zmignil z rameni.

— Oh, zelo verjetno policija to ve, ker sem jo jaz obvestil — je popolnoma mirno dejal.

— Toda ti veš, da ni res — je zavpila Lu.

— To vem prav dobro, lahko pa tudi dokažem, da si kriva ti; to je več vredno kot če bi bilo res.

— Ali lahko izvem, zadaj si to tako nesramno izvedel?

— Zakaj? Iz dveh vzrokov. Predvsem zato, ker se nisi odzvala mojemu povabilu. Če bi bila ubogljivejša, bi ti pojasnil, da sem nujno potreboval večjo vsoto denarja.

— Ne bi ti preskrbela denarja! In drugič?

— Takoj ti povem — predvčerajšnjim me je tvoj spoštovani gospod soprog postavil pred vrata, ko sem ga prosil za majhno posojilo. Tako sem se s to zadevo z vrednotnico maščeval.

— Jaz bi to rajši imenovala izsiljevanje — je jezno dejala Lu.

— O pomenu ene same besede res nima smisla razpravljati — je popolnoma neprisiljeno menil Gorny in na ustnicah se mu je pojavil rahel smehljaj.

— Opozarjam te, da pri mojem možu s svojim izsiljevanjem ne boš uspel: njegovo življenje je čisto in brez madeža.

— Si o tem popolnoma prepričana?..... Ne varaj se: tvoj čist: gospod soprog bo moral v bližnjih dneh izdati veliko vsoto, če ne bo hotel iti za rešetke pod obtožbo, da je poklicni skrivač.

— Lažeš!

— Ne, srček! Vedeti moraš, da je tvoj čisti in breznadežni soprog eden izmed najzmožnejših skrivačev «Neizprosnih» in, da... Ah, prekrasna je ta vaša družina, ni moči kaj reči... Žena in mož sodelujeta pri isti zločinski tolpi in drug drugemu branita čast. Po poročilih, ki sem jih dobil od nadzornika Muratowa, je Isheim, ko je izvedel za početje svoje boljše polovice, skočil iz tečajev.

— Saj to ni res, vse je sama laž.

— Deklica, deklica, nikar ne govori — se je vznevoljil Gorny. — Povrniva se rajši k namenu tvojega obiska. Kaj hočeš od mene?

VESTI IZ VSEGA SVETA

DARDANELE
Britanija se ne strinja s sovjetsko noto

London, 24. decembra

Zastopnik britanskega zunanjega ministrstva je večeraj v Londonu izjavil, da je britanski veleposlanik v Sovjetski zvezi Peterson uradno obvestil sovjetskega zunanjega ministra, da se Britanija ne more strinjati z zadnjo sovjetsko noto o bodočnosti črnomorskih ožin.

Zadnja sovjetska nota o Dardanelah, ki so jo izročili v prvi polovici novembra, izpodbija britansko stališče, po katerem predhodni razgovori o revidiranju montreuške pogodbe, ki ureja položaj Dardanel, niso več potrebni. Tri velesile so se v Potsdamu sporazumele, da bo vsaka država ločeno pričela predhodne razgovore s Turčijo, toda 9. oktobra je Britanija v posebni noti obvestila Sovjetsko zvezo, da meni, da je prišel trenotek, ko je treba to vprašanje predložiti posebni mednarodni konferenci. Izvedeli smo, da je Peterson ponovno izrazil to stališče, in sicer kljub nadaljnjim ugovorom sovjetske vlade proti tekemu ravnanju, ki jih je navedla v novembrski noti.

Tretjina ki se mora prebuditi

Pretorija, 24. decembra

Južnoafriški ministrski predsednik je po vrnitvi z glavne skupščine Združenih narodov na nekem sprejemu izjavil, da morajo biti beli narodi sveta budni.

Izjavil je, da so Združeni narodi neka vrsta parlamenta človeštva, v katerem so drugopoltne rase zastopane v večjem številu kakor bela rasa. «V takem svetovnem parlamentu — je dejal Smuts — ni mogoče pričakovati, da bi stvari potekale kakor bi človek želel, ni pa tudi mogoče pričakovati, da bi lastna stališča prevladala sto odstotno ali vsaj petdeset odstotno. To je eno izmed vprašanj, ki ga moramo rešiti ne le v Južni Afriki, temveč po vsem svetu evropske civilizacije.

Prvič v zgodovini smo združili človeštvo v organizacijo za mir. Dve tretjini te organizacije pa predstavljajo barvite osebe; ostala tretjina se mora prebuditi. Pripadniki te zadnje tretjine so tvorili doslej prevladujoče sile — to so še vedno, toda nihče ne ve, koliko časa. Združeni narodi sklepajo na podlagi večinskega glasovanja, večina pa ni bele barve.»

Carinska meja med Posarjem in Nemčijo

Nepričakovani francoski ukrep naj bi pomenil prvi korak do gospodarske združitve Francije in Posarja

Štirje zunanji ministri v Moskvi bodo baje odobrili

PARIZ, 24. decembra — **Francosko zunanje ministrstvo je včeraj sporočilo, da so med Posarjem in ostalo Nemčijo uradno ustanovili francosko carinsko mejo. Posle bo opravljalo 1.200 mož. Ustanovitev carinske meje med Posarjem in Nemčijo tolmačijo v Parizu kot prvi korak do gospodarske združitve Posarja s Francijo.**

Domnevajo, da bo Svet zunanjih ministrov ta francoski korak na prihodnjem zasedanju o nemškem vprašanju v Moskvi odobril. Zadržanje štirih predstavnikov velesil je namreč napravilo vtis, da so temu razvoju naklonjeni.

Kakor poroča «BBC», je poveljnik ameriškega področja v Nemčiji general Lucius D. Clay izjavil, da je akcija, ki so jo Francozi izvedli v Posarju, povsem enostranska ter da je niso predložili zavezniškemu nadzorstvenemu svetu. Izjavil je, da so Američani o dejstvu izvedeli šele nekaj ur prej, preden so načrt izvedli. Dodal je, da bo o razvoju položaja poročal v Washington.

Dva izmed zastopnikov na ravnokar zaključeni glavni skupščini Združenih narodov, ki sta se često oglašala k besedi: ukrajinski delegat Dimitrij Manuilski in jugoslovanski delegat, zunanji minister Stanoje Simić (na desni).

Zaključek preiskave o rimskem atentatu na britansko ambasado

Odkritje sedeža „Irgum Zwai Leumi"

RIM, 24. decembra — Rimska kvestura je končala preiskavo o atentatu na britansko veleposlaništvo v ulici 20. septembra, ki so ga izvedli 21. oktobra. Že takoj ob začetku se je komisarju, ki je bil pooblaščen za preiskavo zdelo, da je treba atentat pripisovati tujim elementom. To domnevo je potrjevalo mnogo znakov, končno pa je 4. novembra židovska vojaška organizacija «Irgum Zwai Leumi» s pismi, ki jih je poslala političnim osebnostim, ustanovam in tudi agenciji «Ansa», priznala odgovornost svojih članov za atentat. Po dolgih preiskavah je omenjeni komisar ugotovil sledeče:

Marca letošnjega leta sta bila romunski Žid Gurwitz Dow, stanujoč v begunskem taborišču v Ostiji, ter poljski Žid Klurman Aba pooblščena, da vršita propagando za organizacijo Irgum, katere člana sta bila. V ulici Sicilia 125 v neposredni bližini sedeža poveljstva informativne službe zavezniške policije v Italiji sta nato ustanovila pisarno. Pri tem jima je pomagal poljski Žid Norpkowitz Natan, po poklicu časnikar, in v ulici Padova 18 stanujoči Žid Deitel Tiburzio z Reke. Pridružila sta se jim še dva poljska Žida, in sicer Steingarten Chono in Girsch Guta.

Omenjeni urad, opremljen z razmnoževalci in pisalnimi stroji, so spretno prikrili pod imenom židovskega poročevalskega urada; in postal je najprej propagandni, nato pa glavni sedež organizacije «Irgum» v Italiji. V njem so zamislili in podrobno preučili kriminalni atentat na britansko veleposlaništvo.

Urad je med Židi, zlasti tujci, opravil do atentata veliko propagando v korist Irguma. Nato je prišlo v Rim iz Palestine 20 oseb, za dejansko izvedbo zločina. Ugotovili so, da je pisano povelje za dejanje 31. oktobra prinesel neki človek iz Palestine v podplatu čevlja. Imena vseh oseb je policija ugotovila in jih v odsotnosti prijavila sodnim oblastem.

Takoj po atentatu pa se je Gutwitzu in Deitelu (slednji je bil poznan tudi pod imenom Carlo Venturi in Sceroni) zdelo primerno, da bi opustila sedež v ulici Sicilia, ki bi lahko postal sumljiv. Novi urad so ustanovili v stanovanju Franca Narduccija v ulici Orti di Aliberti 27. V to stanovanje, katerega lastnika so spoznali s pomočjo nekega Lea Sonnina, su prenesli razmnoževalce, pisalne stroje, štampiljke teroristične organizacije, štiri matrice z risbami samokresa tipa Parabellum, in mnogo propagandnega materiala. V novih prostorih so tiskali na ciklostil Irgumovo poslanico De Gasperiju, katere so nekaj izvodov našli nalepljene po rimskih ulicah. Toda vse poizkuse teroristov, da bi ostranili sledi, je preprečil hiten poseg policije, ki je našla v nekem zasebnem skladišču dva kovčega s propagandnim materialom, listinami, poslanicami poveljstva Irguma, različne štampiljke in izvode lista «Irgum Press», ki ga tiskajo v vseh jezikih.

Ugotovili so, da so imeli teroristi v ulici Sicilia 125 še prej pa v neki drugi hiši, pravo šolo za teroristična dejanja, ker so imeli italijansko ozemlje kot najprimernejše za svoje tajno delovanje.

Klurmanu, Rzukowitzu in Steingartenu je uspelo zbežati. Wittem in Deitel sta odgovorna za materialno izvedbo atentata. Policija je zaplenila tudi orožno, ki jo je našla v ulici Orti di Aliberti. Zdi se, da je podružnica omenjene teroristične organizacije tudi v Milanu. Policija vodi tam preiskavo.

Razširitev bojev v severni Indokini

Francozi sprejeli vietnamski ultimat

LONDON, 24. decembra — Francoska poročevalska agencija poroča, da je bilo pri Hanoiu v bojih z nacionalisti Viet Nama ubitih najmanj 50 vojakov, okoli 150 pa jih je bilo ranjenih. Mučili in umorili so tudi 29 francoskih civilistov, med njimi 11 žena ter 19 Kitajcev. Agencija dodaja, da vietnamske sile napadajo v vsej severni Indokini.

V nedeljo so v Parizu sporočili, da je vojaški poveljnik Francoske Indokine general Morlière francoskim vojaškim oblastem v Vinhu na Anamski obali dovolil, da sprejmejo ultimat za predajo, ki so ga poslale vietnamske sile, da bi preprečili «pokol francoskega prebivalstva.» Sile Viet Nama so zahtevale, naj Francozi polože orožje. Vinh leži sredi med Touranom in Bandijem.

Francoski kolonijalni minister Marius Moutet je s posebnim letalom odletel v Indokino, da bi se z vlado Viet Nama pogajal za premirje, ker so se spopadi razširili na vse severno področje države. V Saigon, kjer so po odredbi francoskih oblasti ustavili dva lista, ker sta objavila «hujskajoče vesti», je včeraj prispel visoki komisar za Indokino admiral Thierry D'Argenlieu.

Francoska tiskovna agencija je javila iz Hanoia, da so francoske vojaške oblasti v Tonkini in Anamu proglasile alarmno stanje. Prebivalstvo Viet Nama so s pomočjo zvočnikov opozorili, da bodo ustrelili vsakega civilista, pri katerem bodo našli orožje. Obvestili so ga tudi, da bodo preiskali vse hiše, ki ne bodo razobesile bele zastave. Hiše, iz katerih bi na Francoze streljali, bodo napadli.

Ministrski predsednik Leon Blum je včeraj izjavil v francoski narodni zbornici, da vesti, ki prihajajo iz Indokine, niso pomirjujoče. «V petek — je dejal Blum — sem izrazil upanje, da vam bom danes lahko dal bolj pomirjujoče izjave, toda to upanje se ni uresničilo. Vendar položaj ni alarmanten. Država ga mora obravnavati z mirom, isto pa morajo storiti tudi vlada, zbornica in vojska.» Blum je nato izjavil, da bo v sredo na čelu preiskovalne komisije odpotoval v Indokino general Philipe Leclerc, poveljnik francoske divizije, ki je osvobodila Pariz. Dodal je, da v Viet Namu ni pričakovati takojšnjega prenehanja sovražnosti ter da je mogoče predvidevati tedanje tedne.

Ministrski predsednik je izjavil, da bosta potrebna najmanj dva tedna, predno bo vzpostavljen mir in red v Indokini. Želi je splošno odobravanje zbornice, ko je dejal, da vlada vztraja na tem, da je treba vzpostaviti red, predno bi se lahko obnovila pogajanja z Viet Namom. Iz klopi konzervativcev pa so se slišali protesti, ko je Blum dejal, da je smoter francoske politike vzpostavitev «svobodne republike Viet Nama»

Desničarski poslanec André Mutter je izjavil, da je malo prej izvedel, da je bil v boju ranjen njegov sin ter da so prijatelja njegovega sina, ki je bil tudi ranjen, ujele čete Viet Nama, ga položile med dve deski in nato prežagale na dva dela.

Kot so nocoj izjavili v Parizu dobro informirani krogi, so na poti v Saigon ojačenja za Indokino, nadalnje čete pa so pripravljene, da odpotujejo.

Včeraj so se v Hanoiu nadaljevali trdi boji. Francoski letalci so z letali «Spitfire» mitraljirali stan indokitajskih straž, ki tvori neko glavno oporišče sil Viet Nama.

Francoske čete napredujejo proti silam Viet Nama, ki so osredotočene na jugu mesta Hanoi, ovirajo pa jih cestne zapore, mine ter ogenj dveh starih 75 mm topov, ki so jih vzeli Japoncem.

Iz Pariza poročajo, da bi dogodki v Indokini v prihodnjih mesecih utegnili preprečiti napredujoča znižanja francoskih vojaških kreditov.

Francoska narodna zbornica je to noč odobrila vojaške preračune, ki znašajo za prihodnje tri mesece 40.126.907.000 frankov. Odobrila je tudi preračun oboroževanja v skupni vsoti 13.641.013.000 frankov, ki je del izrednega preračuna.

Vzhodna Indonezija

Nova avtonomna država

LONDON, 24. decembra — Glavni guverner Nizozemske Vzhodne Indije dr. Van Mook, ki se trenotno mudi na otoku Bali, je izjavil, da bo v Vzhodni Indiji ustanovljena nova avtonomna država, ki bo del Združenih indonezijskih držav. Na Baliju so zastopniki vzhodnih otokov Nizozemske Indije v glavnem sprejeli nizozemske predloge za ustanovitev nove države — Vzhodne Indonezije.

Nizozemska je predložila, naj bi nova država imela v sklopu Združenih držav Indonezije isti pravni položaj kot republika Indonezija in Borneo. Zastopniki, ki so se zbrali na Baliju, bodo izvolili prvega državnega poglavarja, ta pa bo izbral ministrskega predsednika, ki bo sestavil prvo vlado. Na zasedanju so vsi zastopniki izrazili odločno voljo, da dosežejo sporazum. Izjavili so, da je nizozemski predlog z nekaterimi popravki sprejemljiv.

Nova država — Vzhodna Indonezija bo obsegala vse otoke vzhodno od Jave in Bornea razen nizozemske Nove Gvineje. Imela bo okoli 8 milijonov prebivalcev. Država bo imela znatno notranjo oblast, zunanja politika, obramba in izdajanje denarja pa bo prišlo v kompetenco Združenih držav Indonezije, čim bodo ustanovljene.

BRITANSKI VOJAKI V JUGOSLOVANSKIH ZAPORIH

Beograd, 24. decembra

Poročevalec britanskega veleposlaništva v Beogradu je v pogledu britanskih vojakov, ki so jih pred nekaj meseci aretirali Jugoslovani izjavil: «Kot je veleposlaništvu znano, so ti vojaki v zaporu, toda proti njim še niso dvignili obtožbe.» O gornjem mnenja «Reuter», da so britanske oblasti na Dunaju 27 septembra sporočile, da se avgusta in septembra niso vrnili z ogleda ob meji med Jugoslavijo in britanskim področjem Avstrije 4 britanski vojaki. Oblasti so dodale, da imajo jasne dokaze, da so te vojake aretirali Jugoslovani.

ODKRITJE VOHUNSKE MREŽE V BOLGARIJI

Sofija, 24. decembra

Dopisnik agencije «Tanjug» poroča iz Sofije, da so bolgarske oblasti aretirale člane vohunske mreže, ki sta jo organizirala brata Apointol in Jani Baldzijev.

Večina članov so bili državni uradniki. Organizacija je razpolagala s kodeksi za šifriranje in listinami za prost prehod čez mejo. Kot sporoča list «Novini», so delovali njeni člani za račun sosednje države ter so pošiljali važna poročila o gibanju in krajih, kjer so nastanjene bolgarske čete.

Dopisnik agencije «Tanjug» dodaja, da so delovali tudi za Gestapo in da so to tudi priznali.

NOVI OBOROŽENI SPOPADI V GRČIJI

Atene, 24. decembra

Včeraj so javili, da so ob priliki dveh novih spopadov med oddelki grške vojske in uporniškimi silami v obmejnih krajih Grčije, Turčije in Albanije ubili štiri grške vojake in 18 upornikov. V spopadu v bližini turške meje, ki je trajal ves dan, so ubili 4 vojake in 15 upornikov.

IRO
SPLOŠNO PRIZNANJE GOSPE ROOSEVELTOVI

Washington, 24. decembra

Včerajšnjemu poročilu o komentarjih tiska ob priliki ustanovitve mednarodne organizacije za begunce dodajamo še nekatere komentarje.

«New York Herald Tribune» pravi med drugim: «Kakor je razvidno iz brezkončnega podaljševanja debate, so zastopnike skušali prepričati, naj na videz neresljivo vprašanje opustijo ter žrtve vojne prepustijo omejeni pomoči ljudi, kjer so. Kakor pa je v zaključnem govoru za sporazum o mednarodni begunski organizaciji izjavila gospa Rooseveltova, bi neresitev begunskega vprašanja zakesnila vzpostavitev miru in reda na svetu.

«Sovjetska skupina se je do zadnjega upirala dati podporo begunccm, ki se nočejo vrniti domovino. Kakor vse prejšnje predloge so tudi to sovjetsko stališče zavrgli z ogromno večino.

«Pittsburgh Post» piše: «Važno je, da Združeni narodi še nadalje priznavajo, da je končna ureditev begunccv bistvenega pomena za mir in red na svetu, kakor je izjavila gospa Rooseveltova».

«New York Times» označuje IRO (mednarodno begunsko organizacijo) kot «zamisel, ki je triumf sv bode in človeškega dostojanstva.»

«Times» piše med drugim: «Minilo je 11 mesecev ostrih debat v odborih in zadnje burno zasedanje glavne skupščine, da so ustanovili mednarodno begunsko organizacijo. Ko pa so prišli do zaključka, da so morale države izraziti svoje mnenje, so se postavile proti begunski organizaciji samo tri: Sovjetska zveza, Poljska in Jugoslavija.

«Ostalo je približno en milijon ljudi, ki se iz političnih in ideoloških razlogov nočejo vrniti v domovino, kjer jim revolucionarni režimi grozijo s poniževanjem, z jeco in smrtjo.

«Opozicija Sovjetske zveze in njenih dveh satelitov proti nadaljnji podpori teh nesrečnikov temelji na predpostavki, da so vsi tisti, ki se nočejo vrniti v države pod komunističnim gospodstvom «fašisti», «kvislingi» in «vojni zločinci» ter bi jih bilo treba zato izročiti njihovim vladam, da uvelejo proti njim postopek.

«Pravi značaj beguncev je pričujivo pred glavno skupščino pokazala gospa Rooseveltova. Sama je obiskala begunce v njihovih taboriščih ter je mogla zato govoriti kot oseba, ki pozna begunsko vprašanje, in kot ameriški zastopnik pri Združenih narodih. Gospa Roosevelitova je bila tako prva, ki se je postavila za begunce.

«Ko je prišlo do preiskušnje, so držav podprlo argumentacije s glasovanjem, ki je ponovno vzpostavilo pravico v svetu ki jo je zaskoraj pozabil.

«Zdaj je torej treba izpopolniti organizacijo za begunce in beguncem samim odpreti vrata držav ki so pripravljene ali zmožne, da jim postanejo nova domovina. Združene države morajo voditi tudi napore v korist beguncev, ki nočejo ostati zveste svoji tradiciji.»

MONTGOMERY JULIJA V AVSTRALIJO

Melbourne, 24. decembra

Britanski zvezni častnik polkovnik Steel, ki se je vrnil iz Velike Britanije, je izjavil, da bo načelnik britanskega glavnega stana maršal Montgomery v prvem tednu julija prihodnjega leta verjetno pričel inspekcijsko potovanje po Avstraliji. Potovanje bo trajalo približno 1 dni.

KATOLIŠKA AKCIJA ZAHTEVA UKREPE

London, 24. decembra

Rimska radijska postaja je javila da so predstavniki katoliške akcije predložili italijanskemu ministrskemu predsedniku predlog, v katerem zahtevajo, naj bi italijanska vlada čimprej uvedla zakonodajne ukrepe, ki bi dovoljevali ukrepe proti antiklerikalnemu tisku, «ki žali versko zavest ter moralne vrednote italijanskega naroda.»

VESTI V 1 STAVKU

— Francoska zbornica je v soboto po dvodnevnem razpravljanju s 530 proti 6 glasovom odobrila gospodarski preračun social'stične vlade.

— Izvršni odbor indijske kongresne stranke je sklenil, da britanskega tolmačenja določila ustavnega načrta, ki obravnava razdelitev pokrajin, ne bo predložil zveznemu sodišču.

— Na social'stičnem kongresu v Milanu je pri glasovanje zmagala klevetniška struja.

— Na zionističnem kongresu v Baslu so z 21 proti 16 glasovom sprejeli predlog, naj se ne udeleže londonskih razgovorov o Palestini, če ne bodo izpolnjeni določeni pogoji, ki pa jih drže še v tajnosti.

— Gandhi je demantiral vesti, da bi imel v načrtu gibanje pasivnega odpora za vso Indijo za dosego hindujsko muslimanske enotnosti.

— Sir Hartley Shawcross je demantiral vest, da ga bodo verjetno imenovali za ministra na britanskem zasedbenem področju v Nemčiji.

ZN MED PRAZNIKI

LAKE SUCCESS, 24. decembra

Zaradi božičnih praznikov Združeni narodi ne bodo imeli do 26. tega meseca nobenega zasedanja. Tega dne pa se bo sestal odbor št. 2, komisije za atomsko silo. Predvidevajo, da bo imel prod koncem leta še en sestanek izvršni odbor komisije, sama komisija ter Varnostni svet.

POLOŽAJ NA KITAJSKEM

Nanking, 24. decembra

Kakor javlja radio Jenan, je komunistična armada ponovno zavzela mestece Tsungli Crahar, približno 55 km severovzhodno od Kalgaha. Nadalje so sporočili, da je bilo v boju ubitih ali ranjenih nad 1200 mož divizije za vzdrževanje miru v vzhodnem Sujjuanu, ki ji poveljuje general Futsojis. Isti radio je nadalje poročal, da se je v Hopeju 8. komunistična armada umaknila iz mesta Kuana, 64 km južno od Pekinga, ko se je teden dni bojevala proti šestim poljkom Kuomintanga.

ČEŠKOSLOVAŠKA IN ZAHODNI SVET

Praga, 24. decembra

Ko je odgovarjal na kritike, po katerih bi češkoslovaška propaganda v tujini «povzročala neugoden vtis na zahodni svet», je češkoslovaški minister za informacije Vaclav Kopecky zanikoval, da Češkoslovaška v zahodnem svetu ne bi uživala naklonjenosti. Vendar je podčrtal «življenjsko važnost», ki jo ima za Češkoslovaško zavezništvo s Sovjetsko zvezo.

«Kot progresivna država Srednje Evrope pa, je dejal, se Češkoslovaška zanima na progresivne sile sveta. Skupno s temi silami je Češkoslovaška zmagala v pretekli vojni in skupno z njimi bo ponovno zmagovita v bodoče.»

„TRIESTINA" V LIVORNU

Livorno, 24. decembra

V nedeljo zvečer je prišlo na glavni postaji v Livornu malo pred odhodom igralcev moštva «Triestina», ki je odigrala na stadionu z domačim moštvom tekmo za državno prvenstvo do hrupnega incidenta. Pravijo, da so nogometaši iz Julijske krajine v nekem vozu filovije, ko so se peljali na postajo, peli «Giovinezzo». Ko so na postaji izstopili, se jim je približala večja skupina ljudi, ki je z njimi grdo ravnala. Prišlo je do številnih sunkov s pestjo in eden izmed nogometašev, o katerem pravijo, da je vpil «Viva il Duce», jih je pošteno skupil.

Kmalu potem je moštvo odpotovalo v Firenze.

VRAČANJE ITALIJANSKIH UJETNIKOV IZ JUGOSLAVIJE

Beograd, 24. decembra

Po poročilu agencije «Tanjug» je včeraj odplula iz Splita v Ancono jugoslovanska ladja «Užice» s 2670 bivšimi italijanskimi vojnimi ujetniki, ki se vračajo v domovino.

LONDON PREUČUJE ALBANSKI ODGOVOR

London, 24. decembra

«BBC» je izvedela, da v Londonu preučujejo albanski odgovor na britansko noto, s katero so zahtevali odškodnino za izgubo človeških življenj in za škodo, ki sta jo utrpela dva britanska rušilca v Krfskem prelivu.

BAVARSKA PROTI OSREDNJI NEMŠKI VLADI

London, 24. decembra

Radijska postaja Stuttgart poroča, da se je novi socialdemokratski ministrski predsednik Bavarske dr. Hans Erhardt izjavil proti ustanovitvi nemške osrednje vlade. «Nemška osrednja vlada — je dejal Erhardt — je v preteklosti vedno vodila do nacionalizma in do vojnohujskaške politike.»

ULTIMAT V DAIRENU

London, 24. decembra

Ameriško zunanje ministrstvo včeraj ni hotelo komentirati vesti, ki je prišla iz mandžurskega pristaniča Dairen, po kateri so sovjetski pristaniški funkcionarji dali ultimat neki ameriški pomorski edinici, da v 20 minutah zapusti pristanišče, ker bodo imeli sicer Američane za odgovorne za posledice, ki bi iz tega nastale. Ministrstvo je izjavilo, da ni vedelo za ultimat, ki naj bi ga po sporočilu izročili potem, ko je bila ladja nekaj ur zasidrana v dairenskem pristanišču.

Po teh vesteh naj bi se incident pričel, ko so sovjetski funkcionarji odrekli dovoljenje za izkrcanje nekemu ameriškemu gospodarstveniku in dvema dopisnikoma ameriških listov.

ČITATELJE OPOZARJAMO, DA BO ZARADI IZREDNEGA OBSEGA BOŽIČNE ŠTEVILKE «GLAS ZAVEZNIKOV» PONOVNO IZŠEL V PETEK, 27. t. m. OPOLDNE.

Poročilo o pristanku sovjetskega letala v Grčiji

Gospodarska pomoč USA

LONDON, 24 . decembra — Atenski radio je sinoči objavil poročila grških listov o preiskavi grške komisije glede pristanka sovjetskega letala v bližini grško-bolgarske meje; komisija je ugotovila, da je sovjetsko letalo na področju Sidirokastra pretekli četrtek pristalo zaradi tega, ker so sovjetski letalci izgubili orijentacijo. Komisija je nadalje ugotovila, da je letalo priletelo iz Italije in da je bilo neoboroženo. Atenski radio je poročal, da bo komisija predložila svoje poročilo prisotnim oblastem.

Ameriško zunanje ministrstvo je včeraj naznanilo, da so grškemu ministrskemu predsedniku Tsaldarisu, ki je prejšnji teden kot uradni gost ameriške vlade obiskal Washington zagotovili, da bodo Združene države takoj preučile možnosti takojšnje in trajne gospodarske pomoči Grčiji.

Grški ministrski predsednik, ki je prišel v Združene države, da Varnostnemu svetu razloži stališče Grčije, je imel razgovore s predsednikom Trumanom, z zunanjim ministrom Byrnesom, z zakladnim ministrom ter drugimi visokimi funkcionarji ameriške vlade, ki so se v glavnem tikali gospodarskih vprašanj. Razgovarjal se je tudi s Paulom A. Porterjem, ki bo načeloval ameriški gospodarski misiji v Grčiji. Ta misija bo imela nalogo preučiti grške potrebe za obnovo in razvoj ter preiskati, v kolikšni meri bi bilo mogoče te potrebe zadovoljiti z učinkovitejšo mobilizacijo grških virov in s tujo pomočjo.

«Čeprav so se razgovori z ameriškimi državniki tikali v glavnem gospodarskih vprašanj — izjavlja ameriško zunanje ministrsvo — so vendar priznali, da je občutek nestalnosti, ki ga je imelo grško ljudstvo, oviral obnovo države. Nedavna akcija Varnostnega sveta, to je imenovanje preiskovalne komisije, pa mora imeti važen, četudi posredni učinek na gospodarsko obnovo, ker je ta ukrep prvi korak za zrnanjšanje politične napetosti na tem področju».

Komentarji k Bevinu
Spravni govor

London, 24. decembra

Včerajšnji britanski jutranji tisk je vse komentarje posvetil skoraj izključno radijskemu govoru, zunanjega ministra Bevina.

«Times» piše, da je Bevin po pravici lahko izrazil nekaj zadovoljstva v pogledu preteklosti in določeni optimizem za bodočnost. «Že od začetka ministrovanja je Bevin stalno zasledoval vzhajajočo politiko; zdaj končno lahko pogleda na mars kateri srečen izid, h kateremu je prispevalo mnogo činiteljev. Britanska politika, katero so vodili s hvalevredno potrpežljivostjo in zmernostjo, je dala znaten prispevek k pomiritvi sveta. Razgovori v New Yorku so nedvomno prinesli večjo mero sporazuma med velesilami, kakor kdaj koli od konca vojne. Tega niso dokazali samo izidi, ki jih je dosegel Svet zunanjih ministrov, ampak tudi veliko število vprašanj, o katerih je razpravljala glavna skupščina Združenih narodov. Če bo ostalo pri teh sporazumih, lahko gledamo na bodoči razvoj mednarodnih odnošajev z zaupanjem, ki bo privedlo do ureditve nemškega vprašanja. V tem času je nemški položaj še nadalje neustaljen; njegov razvoj pa vsebuje upanje, da bo zakasnjena mirovna pogodba še vendar lahko realistična in uspešna. Marsikaj se je že pripetilo v Nemčiji, ki je nošena mirovna pogodba ne more urediti ali pozdraviti, toda to mirovno pogodbo bodo lahko izdelali vsaj z večjim poznavanjem narave in meja položaja, kakor bi to bilo mogoče, če bi jo pripravili tako hitro, kakor versajsko pogodbo.»

«Manchester Guardian» omenja pojav novega duha sodelovanja v svetu in piše: «Bevinov radijski govor je bil vreden občudovanja po izrazu in tonu. Že sam po sebi je bil spravno dejanje. Lahko le ponižno upamo, da bo njegovo tolmačenje korektno in da se bo pričelo prvo obdobje ustvaritve sloge in soglasja med velesilami, kar bo posledica bolj prijateljskega ozračja newyorških razpravljanj. Številni znaki kažejo, da je prišlo do preobrata ter da se bo z nadaljevanjem konstruktivne politike s strani Sovjetske zveze — pa naj bo vzrok spremembe že kakršen koli in kljub nadaljnim sporom o postranskih vprašanjih ter kljub običajnim ostrostim propagande — prišlo med Sovjetsko zvezo in zahodnimi silami do bolj prijateljskega sodelovanja. Mi pa bomo lahko svobodneje dihali. Bevinovo delo v New Yorku, hvalevreden primer umerjene diplomacije, ni bilo zaman. Z naše strani bo pametno, če bomo velikodušno ocenili, kakor je to storil Bevin, postopek izdelovanja miru ter se veselili, če je to možno srečnega izida. Medtem ko velesile sprejemajo svoje sklepe tako počasi, na nesrečo ne ostaja nič trdnega ter se na obzorju pojavljajo novi problemi. Toda s pogodbami, ki bodo končno le izdelane, in s pribl ževanjem razpravljanj o Avstriji in Nemčiji, bomo lahko pričeli gledati luč. Bevinovo zadržanje do Sovjetske zveze je bilo odločno prijateljsko, Povsem pravično je, prikazati tudi njegove izgube in trpljenje. Bevin prav gotovo ni pretiraval, ko je izjavil, da je vojna «praktično razdejala veliko delo, ki ga je na gospodarskem področju v obdobju med revolucijo in Hitlerjevim napadom izvedla Sovjetska zveza ter da mora zdaj ponovno pričeti z obnovo. To moramo imeti vedno pred očmi, kadar zadenemo na trpkosti sovjetske propagande. Za zatrjevanjem sile na zunaj je mnogo slabosti naznotraj. Pravi interes Sovjetske zveze je v vzpodbujanju mednarodnega sodelovanja, k prispevanju za njeno obnovo, ne pa v obračanju sveta proti njej. Zadržanje njenih ljudi je bilo nasprotujoče, toda v zadnjem času so dali vzpodbudne dokaze. Kakor je Bevin nasvetoval, se moramo vedno zavedati mednarodnega položaja Sovjetske zveze. Njen interes v zlogi in soglasju med velesilami je enako močan kakor naš.»

«Yorkshire Post» piše: «Radijski govor, ki ga je imel sicer Bevin, je bil nekaj več, kakor pa le poročilo narodu o newyorških razgovorih. Govor je izjava o načelih, ki navdihujejo britansko politiko, naslovljena mogoče na številnejše občinstvo, kakor pa je britansko.

«Bevinu je bilo mogoče navesti konkretne uspehe. Priznal je, da je «splendid isolation» praktično nemogoča. V modernem svetu je prospeh vsake države povezan s prospehom vseh ostalih, prospeh sveta pa zagotavlja na najboljši način splošni sistem sodelovanja.»

«Daily Herald» piše: «Sinočnji Bevinov radijski govor je dal državi in svetu natančno oznako britanske zunanje politike. Bevin je izjavil, da bodo mednarodni odnošaji Velike Britanije temeljili na Združenih narodih.

«Ne mislimo težiti — je dejal — niti proti Združenim državam niti proti Sovjetski zvezi niti proti kateri koli drugi državi. Stojimo zravnani in nudimo prijateljstvo in sodelovanje vsem. Britanska vlada je stopila na pot, ki ji Velika Britanija s svojimi izkušnjami in tradicijo, misli slediti. Ker smo dejansko «na pol poti» kar se tiče zemeljepisnega položaja in načina življenja med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami, imamo izredno priliko, da vršimo posredovalno funkcijo. Iz Bevinovega govora izhaja, da smo se že precej posluzili te možnosti in da je on prepričan, da bomo v bodočnosti lahko še v večji meri izkoristili to možnost.